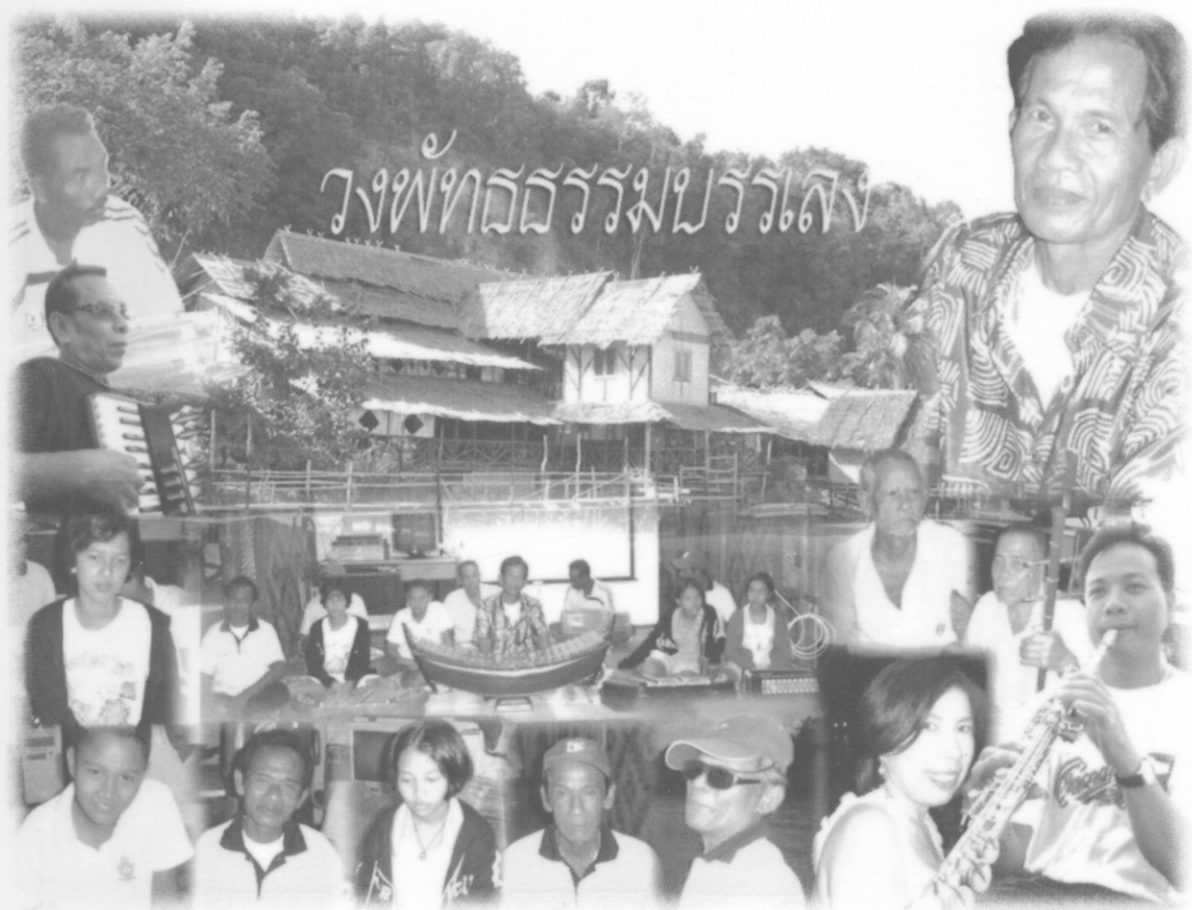

วงเครื่องสายประสม

กรณีศึกษาคณะพัทธธรรมบวรเลง
อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

ได้รับทุนสนับสนุนจากภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

2554

นายคมสันต์ วงศ์วรรณ

กิตติกรรมประกาศ

ในการวิจัยเรื่อง วงเครื่องสายประสม: กรณีศึกษาคณะพิพิธธรรมบวรเลง อำเภอปากมด
จังหวัดพัทลุง ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ได้ด้วยดีผู้วิจัยขอขอบคุณภาควิชาสารัตถ
ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ จ.สงขลา ที่ได้
สนับสนุนทุนในการทำวิจัย

กราบขอบพระคุณ ดร.ถนอม อินทรกำเนิด ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ พูนพิศ
อมมาตยกุล รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตราภา กุณทลบุตร
รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ชัย ปิฎกวัชร์ดี และอาจารย์ ดร.สมชัย ตระการรุ่ง ที่ได้ส่งสอนระเบียบ
วิธีวิจัยต่าง ๆ และได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะ คำแนะนำ และแนวคิด

ขอขอบคุณนายเสถียร แสงสว่างและคณะนักดนตรีวงดนตรีพิพิธธรรมบวรเลง อำเภอ
ปากมดมด จังหวัดพัทลุงที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์แก่ผู้วิจัย

ขอขอบคุณคุณบัญญัติ พิพิธธรรม นักธุรกิจท้องถิ่นเจ้าของเขาขันรีสอร์ท อำเภอ
ปากมดมด จังหวัดพัทลุงที่อำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลสำหรับผู้วิจัย

ขอขอบคุณทันตแพทย์หญิงจุไรรัตน์ ตันติภานา ที่คอยอยู่เคียงข้าง ดูแลในทุกด้าน ๆ ด้วย
ความเอาใจใส่และเป็นกำลังใจในการทำวิจัยจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ท้ายที่สุดขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยในการทำงานวิจัยในครั้งนี้ โดยเฉพาะคณาจารย์
ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ทุกท่านด้วยความเคารพยกย่อง จนกระทั่งการทำวิจัยครั้งนี้
สำเร็จลุล่วงโดยสมบูรณ์

อนุชิต อนุชิต

12 กรกฎาคม 2554

เลขหมู่ ML 2554 8-1
Bib Key 251147
14 ต.ค. 2554

ชื่อผู้วิจัย: คมสันต์ วงศ์วรรณ

ชื่อเรื่อง: วงเครื่องสายประสม: กรณีศึกษาคณะพัทธธรรมบรรเลง อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง
Thai Music Band in Phattalung Province: A case study of The stringed instruments mixes,
Pakpayun District, Phattalung Province.

ปี พ.ศ. 2554

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องวงเครื่องสายประสม: กรณีศึกษาคณะพัทธธรรมบรรเลง อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและสถานภาพในปัจจุบันของวงเครื่องสายประสม อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุงและ เพื่อศึกษาบทบาทของดนตรีต่อสังคม จากผลการวิจัยพบว่า

วงเครื่องสายประสมคณะพัทธธรรมบรรเลง อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ก่อตั้งขึ้นก่อนปี พ.ศ. 2432 เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จ ประทับแรมที่เกาะสี เกาะห้า อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ระหว่างวันที่ 22-24 กรกฎาคม พ.ศ. 2432 โดยขุนเปี่ยม แสงสว่างต่อมาคือขุนเจริญภักดี สมาชิกภายในวงประกอบด้วย นายจำ แสงสว่างลูกของขุนเปี่ยม แสงสว่าง นายอ่ำ ทิพย์มนเทียร นายพิณ ออฮิปก พ่อของนายสมพร (จำนามสกุลไม่ได้) นายหลัก (จำนามสกุลไม่ได้)และนายปรารถ (จำนามสกุลไม่ได้)โดยเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบด้วย กระจับปี่ ระนาดเอก ซอด้วง ซออู้ ซอด้วง ไวโอลินไม่มีขิม ปี่ และขลุ่ย

ในปัจจุบันวงเครื่องสายประสมได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็นวง“พัทธธรรมบรรเลง” โดยคุณบัญญัติ พัทธธรรม ซึ่งเป็นเจ้าของเขาขันรีสอร์ทเป็นผู้ตั้งให้ โดยมีนายเสถียร แสงสว่างลูกชายของนายจำซึ่งเป็นหลานของขุนเจริญภักดีเป็นหัวหน้าวง เพลงที่ใช้ในการบรรเลงแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ เพลงไทยแบบแผน เพลงพื้นบ้าน เพลงลูกทุ่ง และเพลงลูกกรุง

บทบาทของดนตรีต่อสังคม พบว่าวงเครื่องสายประสมอำเภอปากพะยูนยังรับงานทุกประเภทแต่ส่วนใหญ่ งานที่ไปเล่นมักเป็นงานของญาติ ๆ ทั้งนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นงานขอช่วย(ฟรี) ปัจจุบันได้ตั้งค่าเครื่องราดงานละประมาณ 1-2 พัน และเล่นประจำที่ เขาขันรีสอร์ท โดยคุณบัญญัติ เป็นผู้จัดการและก็ได้รับค่าจ้างพออยู่ได้

คำสำคัญ: ประวัติ วงเครื่องสายประสม บทบาท

THAI MUSIC BAND IN PHATTALUNG PROVINCE: A CASE STUDY OF THE STRINGED INSTRUMENTS MIXES, PAKPAYUN DISTRICT, PHATTALUNG PROVINCE.

Abstract

Thai Music Band in Phattalung Province: A case study of The stringed instruments mixes, Pakpayun District, Phattalung Province is qualitative research. The objectives of the study were to investigate the history, the present conditions, and A role of the music builds the social. The results of the study revealed that

The stringed instruments mixes, Pakpayun District, Phatlung Province was established before , 1889 in Pakpayun District, Phatlung Province by Peam Sangsawang because of The King Rama V went to stay overnight at Kao Se Kao Har Pakpayun District, Phatlung Province. A member within compose , Jum, Aum, Pin, Luk, and Prad. The musical instrument that use to play compose , Ranad Ex, So Dung, So Eu, Kluy, Pee, and Violin.

In now The stringed instruments mixes to have change the name is , Phattatum Bunlang by Mr. Bunyat Phattatum's Kaochan Resort. Now Sateng Sangsawang is a director of the band.

The music that use in the play divides to are 4 kind , as follows: Thai Classical Music, Folk Music, Traditional Music and Country Music.

A role of the music builds the social results of the study revealed that stringed instruments mixes, Pakpayun District, Phattalung Province take every kind work but , majority , the work that go to play often is the work of the relative , whole bunch the majority is will be Free. In now expenses about 1-2 thousand baht.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ	ช
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของหัวข้อที่ศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
1.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	8
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น	8
1.7 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้	9
1.8 ระเบียบวิธีการศึกษา	10
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
2.1 เครื่องดนตรีไทย	13
2.1.1 เครื่องดีด	14
2.1.2 เครื่องสี	17
2.2.3 เครื่องตี	20
2.2.4 เครื่องเป่า	40
2.2 วงดนตรีไทย	47
2.2.1 วงเครื่องสาย	47
2.2.2 วงปี่พาทย์	50
2.2.3 วงมโหรี	59
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	63
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	66
3.1 พื้นที่ภาคสนาม แหล่งข้อมูลที่ศึกษา บุคคล	66
3.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย	67

สารบัญภาพภาพ (ต่อ)

ภาพที่ 2.57 วงปีพาทย์เครื่องห้า	51
ภาพที่ 2.58 วงปีพาทย์เครื่องคู่	54
ภาพที่ 2.59 วงปีพาทย์เครื่องใหญ่	55
ภาพที่ 2.60 วงปีพาทย์นางหงส์	56
ภาพที่ 2.61 วงปีพาทย์ดึกดำบรรพ์	57
ภาพที่ 2.62 วงปีพาทย์มอญ	58
ภาพที่ 2.63 วงมโหรีวงเล็ก	59
ภาพที่ 2.64 วงมโหรีเครื่องคู่	60
ภาพที่ 2.65 วงมโหรีเครื่องใหญ่	61
ภาพที่ 4.1 แผนที่จังหวัดพัทลุง	72
ภาพที่ 4.2 พระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ 5 บนเกาะสี- เกาะห้า อำเภอปากพะยูน	74
ภาพที่ 4.3 รัชกาลที่ 5 กับคณะที่ตามเสด็จ บนเกาะสี- เกาะห้า อำเภอปากพะยูน	74
ภาพที่ 4.4 แผนที่แสดงที่ตั้งอำเภอปากพะยูน	76
ภาพที่ 4.5 นายจำ แสงสว่าง บุตรชายของขุนเจริญ ภักดี	78
ภาพที่ 4.6 แผนผังแสดงชื่อและตำแหน่งของนักดนตรีรุ่นที่ 1 และ 2	79
ภาพที่ 4.7 คุณบัญญัติ พิพิธธรรม	81
ภาพที่ 4.8 ภาพระนาดเอกที่ใช้บรรเลงในสมัยรัชกาลที่ 5 ปัจจุบันอยู่ที่ เขารัษฎร์อำเภอบางปะกง จังหวัดพัทลุง	81
ภาพที่ 4.9 นายเสถียร แสงสว่าง หัวหน้าวง	82
ภาพที่ 4.10 นายเนง เนรด เล่นซอด้วง	83
ภาพที่ 4.11 นายประสาธ แทนประมุข เล่นแอกคอร์เดียน	84
ภาพที่ 4.12 นายสมพร ออฮิปก เล่นซอด้วง	84
ภาพที่ 4.13 นายสงบ ไกรแก้ว เล่นจิง	85
ภาพที่ 4.14 นายเลียง อักษรชู เล่นซอคู่	86
ภาพที่ 4.15 ด.ญ.วิภาวี แสงสว่าง เล่นซิม	87
ภาพที่ 4.16 ด.ช.ณัฐภูมิ จันทร์สว่าง เล่นซลู่	88
ภาพที่ 4.17 ด.ญ.ณัฐธิดา พรหมมา เล่นซลู่	89
ภาพที่ 4.18 ด.ญ.ศิริวรรณ รักษ์ชูชื่น เล่นซิม	90

สารบัญภาพภาพ (ต่อ)

ภาพที่ 4.19 ด.ญ.สุธิดา จันทรสว่าง เล่นชอด้วง

91

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	67
3.4 วิธีการที่ใช้ในการวิจัย	67
3.5 การกำหนดแบบการเก็บข้อมูล	67
3.6 วิธีการรวบรวมข้อมูล	67
3.7 การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	68
บทที่ 4 ประวัติและความเป็นมา เพลงที่ใช้ในการบรรเลงของวงเครื่องสาย ประสมวงพิพิธธรรมบรรเลงอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง	69
4.1 ประวัติจังหวัดพัทลุง	69
4.2 ประวัติความเป็นมาอำเภอปากพะยูน	73
4.3 ประวัติวงเครื่องสายประสมวงพิพิธธรรมบรรเลง อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง	77
4.4 นักดนตรีวงพิพิธธรรมบรรเลง อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง	82
4.5 เพลงที่ใช้ในการบรรเลง	92
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย	94
5.1.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และสถานภาพในปัจจุบันของวงเครื่องสายประสม อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง	94
5.1.2 เพื่อศึกษาบทบาทของดนตรีต่อสังคม	95
5.2 อภิปรายผล	96
5.2.1 เกี่ยวกับประวัติและความเป็นมาของวงเครื่องสายประสม	96
5.2.2 เกี่ยวกับนักดนตรี	96
5.2.3 เกี่ยวกับวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรี	96
5.2.4 เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชน	96
5.3 ข้อเสนอแนะ	97
บรรณานุกรม	98
ภาคผนวก	100

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 กระจับปี	14
ภาพที่ 2.2 จะเข้	15
ภาพที่ 2.3 พิณน้ำเต้า	16
ภาพที่ 2.4 ซอด้วง	17
ภาพที่ 2.5 ซออู้	18
ภาพที่ 2.6 ซอสามสาย	19
ภาพที่ 2.7 ระนาดเอก	20
ภาพที่ 2.8 ระนาดทุ้ม	21
ภาพที่ 2.9 กรับพวง	21
ภาพที่ 2.10 กรับเสภา	22
ภาพที่ 2.11 ซ้องคู่	23
ภาพที่ 2.12 ซ้องวงใหญ่	24
ภาพที่ 2.13 ซ้องวงเล็ก	24
ภาพที่ 2.14 ซ้องมอญวงใหญ่	24
ภาพที่ 2.15 ซ้องมอญวงเล็ก	24
ภาพที่ 2.16 ซ้องระเบ็ง	25
ภาพที่ 2.17 ซ้องวงใหญ่	25
ภาพที่ 2.18 ซ้องวงเล็ก	26
ภาพที่ 2.19 ซ้องหุ่ย	26
ภาพที่ 2.20 ซ้องเหม่ง	27
ภาพที่ 2.21 ซ้องโหม่ง	27
ภาพที่ 2.22 ฉิ่ง	28
ภาพที่ 2.23 ฉาบใหญ่และฉาบเล็ก	28
ภาพที่ 2.24 กังสดาล	29
ภาพที่ 2.25 มโหระทึก	29
ภาพที่ 2.26 กลองแขก	30
ภาพที่ 2.27 กลองชนะ	31

สารบัญภาพภาพ (ต่อ)

ภาพที่ 2.28 กลองชาตรี	31
ภาพที่ 2.29 กลองตะโพน	32
ภาพที่ 2.30 กลองทัด	32
ภาพที่ 2.31 กลองมลายู	33
ภาพที่ 2.32 กลองโหม่งครุ่ม	33
ภาพที่ 2.33 กลองยาว	34
ภาพที่ 2.34 กลองสองหน้า	34
ภาพที่ 2.35 ตะโพน	35
ภาพที่ 2.36 ตะโพนมอญ	36
ภาพที่ 2.37 โทน	36
ภาพที่ 2.38 บัณเฑาะว์	37
ภาพที่ 2.39 เบิ่งมาง	38
ภาพที่ 2.40 เบิ่งมางคอก	38
ภาพที่ 2.41 รำมะนา	39
ภาพที่ 2.42 ปี่ใน ปี่กลาง ปี่นอก	40
ภาพที่ 2.43 ปี่ไฉน	41
ภาพที่ 2.44 ปี่ชวา	41
ภาพที่ 2.45 ปี่มอญ	42
ภาพที่ 2.46 ซลุ่มกรวด	43
ภาพที่ 2.47 ซลุ่มนก	43
ภาพที่ 2.48 ซลุ่มเพียงออ	44
ภาพที่ 2.49 ซลุ่มหลิบ	44
ภาพที่ 2.50 ซลุ่มอู๋	45
ภาพที่ 2.51 แตรงอน	45
ภาพที่ 2.52 แตรฝรั่ง	46
ภาพที่ 2.53 วงเครื่องสายประสมวงเล็ก	48
ภาพที่ 2.54 วงเครื่องสายประสม	49
ภาพที่ 2.55 วงเครื่องสายประสมเครื่องคู่	49
ภาพที่ 2.56 วงปี่พาทย์ชาตรี	52

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของหัวข้อที่ศึกษา

จากประวัติศาสตร์และหลักฐานทางโบราณคดีพบว่าชาวอินเดียเป็นชาติที่เดินทางสู่คาบสมุทรมหานครซึ่งเป็นภูมิภาคภาคใต้ของไทยมากที่สุด ชาวอินเดียเหล่านั้นเมื่อเข้าสู่แผ่นดินใหม่ก็นำศาสนาไปเผยแพร่ด้วย ศาสนสถานและศิลปวัตถุของศาสนาพราหมณ์กัถี พระพุทธศาสนากัถี ยังปรากฏหลักฐานอยู่ ในส่วนของชาติพันธุ์นั้นปรากฏเชื้อสายของชาวอินเดีย รูปพรรณสัณฐานบางชี้ให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องโดยเฉพาะชาวอินเดียภาคใต้และศรีลังกา นอกจากนี้ตระกูลพราหมณ์ต่าง ๆ ก็ยังอยู่ทั่วไปหลายสายตระกูลทั้งในจังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ตรังและพัทลุงเป็นต้น (ณรงค์ชัย ปิฎกัถี, 2543:17-18)

ภาคใต้ของประเทศไทยเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่มีความเก่าแก่แห่งหนึ่งของโลก มีหลักฐานทางโบราณคดีจำนวนมากที่แสดงให้เห็นถึงการตั้งชุมชนของผู้คนในภูมิภาคแถบนี้ ตั้งแต่ยังเป็นชุมชนในสมัยหินใหม่ ชุมชนที่ตั้งอยู่ในดินแดนฝั่งตะวันออก จัดเป็นชุมชนที่มีความเจริญและพัฒนาไปสู่สังคมเมือง (ปรีชา อนุชชุ, 2530: 52-54) ได้กล่าวถึงพัฒนาการแห่งอารยธรรมของคาบสมุทรมหานครในช่วงประวัติศาสตร์ และช่วงต่อเนื่องของยุคสำริดของการเข้าสู่ ยุคประวัติศาสตร์ของไทยมีหลายแห่ง แหล่งโบราณคดีที่รู้จักกันดี ได้แก่ แหล่งโบราณคดี เขาสามแก้ง อำเภอเมืองจังหวัดชุมพร แหล่งโบราณคดีในเขตอำเภอท่าชนะ แหล่งโบราณคดีพุมเรียงและแหลมโพธิ์ อำเภอไชยา แหล่งโบราณคดีเขาศรีวิชัย อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี แหล่งโบราณคดีสทิงพระจังหวัดสงขลา แหล่งโบราณคดีในอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี แหล่งโบราณคดีเกาะคอเขาและอื่น ๆ ในเขตอำเภอตะกั่วป่าและอำเภอกะปาง จังหวัดพังงา แหล่งโบราณคดี ควนลูกปัด อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ เป็นต้น

ดนตรีและการแสดงตลอดจนดนตรีที่ใช้เกี่ยวข้องกับความเชื่อ พิธีกรรม มีร่องรอยของความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ชาวอินเดียซึ่งได้แก่กลุ่มพ่อค้าส่วนหนึ่งและพวกพราหมณ์ ส่วนหนึ่งมิได้ใช้ดินแดนคาบสมุทรมหานครนี้เพื่อตั้งหลักปักฐาน แต่กลับมีการแต่งงานกับสตรีพื้นเมืองจึงทำให้โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมปรับเปลี่ยนเข้าหากัน นอกจากนี้แล้วชาวอินเดียที่เดินทางเข้า สู่ภูมิภาคแต่ละระลอกก็ได้เดินทางสู่ดินแดนประเทศกัมพูชา เวียดนาม จีน ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย และพื้นที่อื่น ๆ ประเด็นสำคัญก็คือปรากฏเส้นทางอารยธรรมคาบสมุทรมหานครและผลปลายทางในดินแดนที่มุ่งไปสู่

ดินแดนของกัมพูชาปรากฏว่าชาวอินเดียได้สร้างอารยธรรม ลัทธิความเชื่อ แนวคิดการเมืองการปกครองในกัมพูชาอย่างมั่นคง ผลพวงนี้ไทยได้รับต่อเนื่องจากกัมพูชา ในสมัยอยุธยาตอนต้น เมื่อไทยชนะสงครามกัมพูชา

การที่ดินแดนคาบสมุทรมุทไทย เชื้ออำนาจต่อการใช้เป็นเส้นทางอารยธรรมนั้น นอกจากความสะดวกของเส้นทางของภูมิประเทศแคบ ยาวแล้วยังมีเหตุปัจจัยอีกหลายประการซึ่ง

(สุวิทย์ ทองศรีเกตุ, 2524:91-93) ได้อธิบายเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นนั้นคือ

1. เกิดจากการค้า กล่าวคือพวกพ่อค้าได้เดินทางมาซื้อสินค้าประเภทเครื่องเทศ ไม้หอม งาช้าง ของป่าและของฟุ่มเฟือยอื่น ๆ เพื่อนำไปขายต่อ ทั้งนี้เนื่องจากอาณาจักรโรมันได้แผ่อำนาจมาทางทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ความต้องการสิ่งประดับก็มีมากขึ้น อินเดียเองก็ถูกปิดเส้นทางการค้าขายทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือบางจุดด้วย

2. เกิดจากการเมือง เช่น พวกกอลิงค์ (Kalinga) ถูกพระเจ้าอโศกมหาราชรุกรานในปี พ.ศ. 216 ทำให้พวกนี้ทั้งสามัญชนและชนชั้นปกครองต้องหนีข้ามน้ำข้ามทะเลมาสู่เอเชียอาคเนย์อีกครั้งหนึ่งก็คือสมัยของพระเจ้ากบไซกะมหาราช แห่งราชวงศ์กษัตริย์ (Kushana) พระองค์ได้ยกกองทัพจากทางเหนือมาตีทางใต้ของอินเดียทำให้ประชาชนอินเดียต้องเดินทาง มาสู่เอเชียอาคเนย์

3. เกิดอิทธิพลของพุทธศาสนา พุทธศาสนาได้ทำลายการปิดกั้นเรื่องวรรณะ กล่าวคือผู้ที่อพยพเข้าสู่ดินแดนคาบสมุทรมุท ไม่ต้องพะวงหรือรังเกียจที่จะคบค้าสมาคมกับคนทั่วไป และสามารถที่จะแต่งงานกับคนพื้นเมืองก็ได้

ภาคใต้เป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนที่มีการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมและเชื้อชาติมีทั้งชุมชนเดิม รวมถึงผู้อพยพมาใหม่ เช่น ชาว-มลายูโบราณ ขอม มอญ อินเดีย ไทยภาคเหนือ ไทยภาคกลาง กาสาซี ชาวไท ไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยมุสลิม เขียมังและชาวเล เป็นต้น

ทางด้านภาษาเดิมในภาคใต้มีการใช้ภาษาสันสกฤต อักษรอินเดีย (คฤนธ์-ปัลลวะ) มอญ โบราณ เขมรโบราณ ขอมโบราณ ทมิฬโบราณ ภาษาบาลี และภาษาจากภาคใต้มีส่วนในการวางรากฐานทางด้านภาษาให้กับเมืองสุโขทัย หลังจากนั้นภาคใต้ก็ได้รับอิทธิพลจากสุโขทัยหรือราชธานีมาโดยตลอดในด้านภาษา เฉพาะอย่างยิ่งสมัยอยุธยายุคสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้มีการแต่งหนังสือเรื่องจินตมาณี และกลบทสิริวิบุลยภิติ เนื้อหาของหนังสือเป็นลักษณะ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ที่มีอิทธิพลต่อศิลปะการแสดงโนรา และหนังตะลุงซึ่งเป็นศิลปะสำคัญของภาคใต้มาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ อุดม หนูทอง ได้กล่าวไว้ว่า ในด้านศิลปะและการแสดง เช่น มโนราห์ชาตรีหรือละครชาตรีชาวภาคกลางก็รับไปจากภาคใต้ เช่น ตอนที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ครั้นเมื่อสามารถรวบรวมประเทศได้แล้ว ก็ทรงนำโนราห์จากภาคใต้ขึ้นมายังราชธานี และขณะเดียวกันทางภาคใต้ก็รับเครื่องดนตรีดำเนินทำนองเช่น ปี กลับไปยังภาคใต้ (ประภาส ขวัญประดับ, 2540: 12-13)

จังหวัดพัทลุงเป็นหนึ่งในภาคใต้ของประเทศไทย ที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ดังปรากฏหลักฐานจากการค้นพบขวานหินขัดในท้องที่ทั่วไปหลายอำเภอในสมัยศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 13 -14) บริเวณเมืองพัทลุงเป็นแหล่งชุมชนที่ได้รับวัฒนธรรมอินเดียในด้านพระพุทธศาสนาเถรวาท มีหลักฐานค้นพบ เช่นพระพิมพ์ดินดิบจำนวนมากเป็นรูปพระโพธิสัตว์ รูปเทวดาโดยค้นพบบริเวณถ้ำคูหาสวรรค์ และถ้ำเขาอกทะลุต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 19 เมืองพัทลุงได้ตั้งขึ้นอย่างมั่นคงภายใต้การปกครองของกรุงศรีอยุธยา ในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ ได้ปรากฏชื่อเมืองพัทลุง ในกฎหมายพระอัยการฯ พ.ศ. 1998 ระบุว่าเมืองพัทลุงมีฐานะเป็นเมืองชั้นตรี ซึ่งนับได้ว่าเป็นหัวเมืองหนึ่งของพระราชอาณาจักรทางใต้ ที่ตั้งเมืองพัทลุงในระยะเริ่มแรกนั้นเชื่อกันว่า ตั้งอยู่ที่เมืองสทิงพระ จังหวัดสงขลาในปัจจุบัน มักจะประสบปัญหาโดนโจมตีจากกลุ่มโจรสลัดมาเลย์อยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มโจรสลัดราแจะอารูและอุยงคตนะ ได้เข้าปล้นสะดมโจมตีเผาทำลายเมืองอยู่เนืองๆ

ครั้งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ปฏิรูปการปกครองเป็นแบบเทศาภิบาลใน พ.ศ. 2437 และได้ประกาศจัดตั้งมณฑลนครศรีธรรมราชขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2439 ประกอบด้วยเมืองต่างๆ คือ นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา และหัวเมืองทั้ง 7 ที่เป็นเมืองปัตตานีเดิมสำหรับเมืองพัทลุงแบ่งการปกครองออกเป็น 3 อำเภอ คืออำเภอกลางเมือง อำเภออุดร อำเภอทักษิณ ขณะนั้นตัวเมืองตั้งอยู่ที่ตำบลลำปำ จนกระทั่ง พ.ศ. 2467 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองพัทลุงมาอยู่ที่ตำบลคูหาสวรรค์ในปัจจุบัน เพื่อจะได้อยู่ใกล้เส้นทางรถไฟ และสะดวกในด้านติดต่อกับเมืองต่างๆ จากอดีตถึงปัจจุบัน เมืองพัทลุงได้มีการย้ายเมืองหลายครั้ง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2476 ได้มีการจัดระเบียบบริหารส่วนภูมิภาคเป็นจังหวัดและอำเภอ ได้ยกเลิกการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ทำให้เมืองพัทลุงมีฐานะเป็นจังหวัดหนึ่ง ในปัจจุบันจังหวัดพัทลุง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองพัทลุง อำเภอกวนขนุน อำเภอเขาชัยสน อำเภอปากพะยูน อำเภอกงหรา อำเภอตะโหมด อำเภอป่าบอน อำเภอศรีบรรพต อำเภอป่าพะยอม อำเภอบางแก้ว และกิ่งอำเภอศรีนครินทร์

นอกจากด้านการเมืองการปกครองแล้ว สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ ด้านศาสนาและ ศิลปวัฒนธรรมเมืองพัทลุงเคยมีชื่อเสียงในการละเล่นพื้นเมือง คือหนังตะลุง มโนราห์ ลิเกป่า ส่วน ด้านศาสนา ได้มีการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีต มีการพระราชทานพื้นที่พระกัลปนา วัดเขียนบางแก้ว วัดสทัง วัดพะโค๊ะ เพื่อบำรุงรักษา วัดให้เจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์กลางของ พระพุทธศาสนา

อำเภอปากพะยูนมีประชากรอาศัยอยู่น้อยต่อมาเมื่อประชาชนเข้าไปอาศัยจับสัตว์น้ำได้รับ ผลประโยชน์มากขึ้นประชาชนจากถิ่นต่าง ๆ ก็เริ่มอพยพเข้าไปตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมฝั่งทะเลสาบ ตรงปากน้ำมีจำนวนมากขึ้น เจ้าเมืองพัทลุงจึงตั้งให้มีหัวหน้าคนหนึ่งคอยควบคุมดูแล เรียกว่า "หัวเมือง" มีหน้าที่ปกครองดูแลรับทุกข์บำรุงสุขแก่ประชากรในเขตนี้ ทั้งมีหน้าที่เป็นนายด่านตรวจ ตราคนเข้าออกระหว่างเมืองพัทลุงกับเมืองสงขลา ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2439 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตั้งมณฑลนครศรีธรรมราชขึ้นเมืองพัทลุงได้แบ่งการปกครอง ออกเป็น 3 อำเภอ หรือ 3 แขวง คือ อำเภอกลางเมือง อำเภออุดร อำเภอทักษิณ ต่อมาพระยาสุโขม นัยวินิต (ปั้น สุขุม) ได้มีหนังสือที่ 562/12722 ลงวันที่ 18 เดือนกุมภาพันธ์ ร.ศ. 121 (พ.ศ.2446) ถึง เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยว่า "นามอำเภอในเมืองพัทลุงซึ่งเรียกกันมาแต่เดิมว่าอำเภอทักษิณและ อำเภออุดรนั้น คืออยู่ในทิศทักษิณแลทิศอุดรของกลางเมือง แต่อำเภออุดรนั้นตั้งอยู่ที่คลองปากประ ราษฎรพากันเรียกว่า อำเภอปากประ อำเภอปากประ อำเภอทักษิณนั้นตั้งอยู่ที่ปากพะยูน ราษฎร ชาวเมืองเรียกกันว่า อำเภอปากพะยูน และอำเภอเบ็ญชะด เมืองนครศรีธรรมราชอีกอำเภอหนึ่งราษฎร ชาวเมืองพากันเรียกว่าอำเภอปากพนัง เห็นว่าควรเปลี่ยนชื่ออำเภอทั้ง 3 นี้ ตามที่ราษฎรเรียกจะได้ เป็นที่เข้าใจง่าย" ต่อมาปรากฏตามเอกสารฉบับร่าง ลงวันที่ 19 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 121 โปรดเกล้าฯ จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้เปลี่ยนตามที่พระยาสุโขม นัยวินิตต้องการ อำเภอ ทักษิณ เมืองพัทลุงจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น "อำเภอปากพะยูน" เมื่อวันที่ 5 มีนาคม ร.ศ. 121 (พ.ศ.2446)

คำว่าปากพูนได้มีพระราชดำรัสสั่ง (ช่วง อดุลเวที) ผู้รู้ในท้องถิ่นให้ข้อสันนิษฐานว่ามาจาก คำว่า "ปากพูน" แปลว่าปากน้ำเช่นเดียวกับปากพน แต่บางท่านว่ามาจากคำว่า "ปลาพะยูน" ซึ่งเป็นปลาที่เลี้ยงลูกด้วยนม เล่ากันว่ามีมากที่บริเวณปากน้ำปากพะยูน แต่ความเห็นนี้ก็เพียง ข้อสันนิษฐานเท่านั้น ยังไม่มีหลักฐานแน่ชัด ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2504 ได้เปลี่ยนชื่ออำเภอปากพูนเป็น "อำเภอปากพะยูน" พร้อมกับที่อำเภอระโนด เปลี่ยนเป็น "อำเภอระโนด"

เมื่อเริ่มตั้งอำเภอปากพะยูน มีอาณาเขตกว้างขวางมากคือ มีตำบลในความปกครองถึง 15 ตำบล ได้แก่ ตำบลปากพะยูน ตำบลเกาะหมาก ตำบลเกาะนางคำ ตำบลฝาละมี ตำบลหนองจีน (ตำบลโคกทราย) ตำบลป่าบอนเหนือ ตำบลป่าบอนต่ำ ตำบลท่ามะเดื่อ ตำบลนาปะขอ ตำบลจองถนน ตำบลตะโหมด ตำบลคูหาใต้ ตำบลกำแพงเพชร ตำบลยางทอง (บ้านยางทอง ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา) และตำบลท่าชะมวง ต่อมา พ.ศ. 2477 ได้โอนตำบลท่าชะมวง ตำบลคูหาใต้ ตำบลกำแพงเพชรไปขึ้นกับอำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา และเมื่อมีการตั้งอำเภอเขาชัยสนเมื่อ พ.ศ. 2496 จึงได้โอนตำบลจองถนน ตำบลนาปะขอ ตำบลท่ามะเดื่อ ตำบลตะโหมดไปขึ้นกับอำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ส่วนตำบลยางทองไม่ทราบ ว่าโอนไปขึ้นจังหวัดสงขลาเมื่อใด ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2526 ได้แยกตำบลป่าบอน ตำบลโคกทราย ตำบลหนองธง ตั้งเป็นกิ่งอำเภอป่าบอน

เมื่อ พ.ศ. 2432 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จประพาส อำเภอปากพะยูนทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในหนังสือ “จดหมายเหตุเสด็จประพาสแหลมมลายู ร.ศ.108” ตอนหนึ่งว่า “ได้จารึกอักษร จ.ป.ร. และศักราช 108 ไว้ที่หน้าเพิงศาลเทวดาแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นศิลปะปูนระะงาย แล้วลงเรือไปที่เขาชัน เป็นเกาะใหญ่ของเมืองพัทลุง อยู่หลังเกาะสี่เกาะห้า ระยะทางชั่วโมงหนึ่ง ตั้งชายไล่กระจง ในที่ที่ไล่นั้นเป็นป่าคอกแหลมกว้างสักสี่สิบลวาเท่านั้น” สถานที่ที่กล่าวถึงในพระราชนิพนธ์นี้เป็นสถานที่ในเขตอำเภอปากพะยูน คือ หมู่เกาะสี่เกาะห้า และบ้านเขาชัน ตำบลเกาะหมาก ปัจจุบันจารึก จ.ป.ร. ก็ยังเป็นหลักฐานปรากฏอยู่ที่เพิงผาหมู่เกาะสี่เกาะห้า

จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่ายังปรากฏหลักฐานจากการสัมภาษณ์ทราบว่าวงดนตรีที่เล่นระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จประพาสอำเภอปากพะยูนในครั้งนั้นยังดำรงอยู่จนถึงปัจจุบันและเป็นรุ่นที่ 4 ของการสืบทอด ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่สนใจในการศึกษาค้นคว้าวิจัยวงเครื่องสายประสม: กรณีศึกษาคณะพิพิธธรรมบรรเลง อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและสถานภาพในปัจจุบันของวงเครื่องสายประสมคณะ พัทธธรรมบรรเลง อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง
- 2) เพื่อศึกษาขั้นตอน ระเบียบแบบแผนและเพลงที่ใช้บรรเลง
- 3) เพื่อศึกษาบทบาทของวงเครื่องสายประสมต่อสังคม

1.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กนก คล้ายमुख (2544:บทคัดย่อ) บทบาทของปี่พาทย์เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต การบรรเลงเพื่อประกอบพิธีกรรมส่วนใหญ่เป็นพิธีศพ การบรรเลงประกอบการแสดงลดน้อยลง การบรรเลงเพื่อการฟังอยู่ในกลุ่มนักดนตรีด้วยกัน พิธีกรรมของปี่พาทย์ยังยึดถือปฏิบัติอย่างเหนียวแน่น วัด ยังเป็นสถานที่ที่สำคัญในการแสดงปี่พาทย์ โลกทัศน์อื่น ๆ จางหายไป

การศึกษาปี่พาทย์นั้น วัฒนธรรมในการรับศิษย์คลี่คลายลง พิธีกรรมในการจับข้อมือ ก่อนเริ่มเรียนปี่พาทย์เปลี่ยนแปลงไป สถานที่เรียนยังใช้บ้านครูเป็นสถานศึกษา มีเครื่องดนตรีเป็นสื่ออุปกรณ์ หลักสูตรการสอนเปลี่ยนแปลงไป โดยการนำเพลงมอญ มาใช้สอนแทนเพลงชุดใหม่โรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงเรื่อง เพลงพิธีกรรม วิธีสอนใช้การสาธิตเป็นหลัก การลงโทษด้วยการตีไม่นิยมใช้ เสริมแรงด้วยการชมเชยมากกว่าการให้รางวัล การวัดและประเมินผลใช้การสังเกต

พินิจ ฉายสุวรรณ (2541:26-27) ได้อธิบายถึงการถ่ายทอดปี่พาทย์บ้านนอกดังนี้

ขั้นตอนของการฝึกหัดปี่พาทย์ของครูบ้านนอกนั้นมีกฎระเบียบของครูบางท่านที่ท่านกำหนดไว้เช่น การรับศิษย์เข้าฝึกหัด ปี่พาทย์เบื้องต้น เด็กที่จะมาหัดปี่พาทย์ในระยะเริ่มต้นนี้เด็กที่จะมาหัดจะต้องมีผู้ปกครองนำมาฝากมิใช่เด็กจะมาขอครูให้ช่วยหัดด้วยตนเอง ถึงแม้ผู้ปกครองจะพาเด็กมาฝากก็ตามก่อนที่ครูจะรับไว้เป็นศิษย์ท่านจะพิจารณาถึงถ่วงดังนี้

1. พิจารณาถึงความประพฤติของพ่อแม่เด็กว่าคนที่มินิสัยใจคอเป็นอย่างไร เป็นบุคคลที่เพื่อนบ้านรักใคร่นับถือหรือไม่ และเป็นคนเกะกะเหรอกเกรี้ยวลักขี้ขโมยไหม

2. พิจารณาถึงลักษณะของเด็ก เรื่องการดู รูปร่าง ลักษณะเด็กที่จะมาหัดปี่พาทย์นั้น ครูบ้านนอกแต่ละครูท่านสามารถหยั่งรู้ได้ดีว่าควรจะรับไว้ฝึกหัดหรือไม่รับถ้าเด็กคนใดควรรับก็เป็นอันว่าเด็กนั้น ๆ ต้องเป็นแน่ ถ้าหากท่านรับฝึกหัดด้วยความเกรงใจหรือจำใจรับ รับรองว่าเด็กคนนั้นไม่เป็นแน่

เด็กฝึกหัดมี 2 ประเภท

- 1.ประเภทเย็นมาเข้ากลับ
- 2.ประเภทอยู่กับครู

ประเภทเย็นมาเข้ากลับได้แก่เด็กที่มีบ้านอยู่ใกล้กับบ้านครูหรือไม่ไกลจากบ้านครูเกินไป และบางท่านอาจจะสงสัยในการมาหัดปีพาทย์โดยใช้เวลาเย็นมาเข้ากลับ โบราณจะหัดตอนกลางคืนในระหว่าง 1 ทุ่ม ถึงประมาณ 4 ทุ่ม และตอนเช้ามีเวลาพระตีระฆังประมาณตี 4-5 ทบทวนท่องเพลงที่ต่อ การที่ไม่ฝึกหัดตอนกลางวันก็เพราะเป็นเวลาที่ครูต้องทำงานเพื่อความยังชีพของครอบครัวศิษย์ก็ต้องไปช่วยพ่อแม่ทำงาน ในส่วนที่ตนทำได้

ประเภทอยู่กับครู หรือกินอยู่กับครู ส่วนมากจะเป็นเด็กที่อยู่ห่างไกลไปมาลำบากต้องใช้เวลาในการเดินทางเป็นวันเป็นคืน และการที่จะกินอยู่กับครูนั้นก็ต้องได้รับความเต็มใจจากครูก่อน อุปสรรคที่จะพักอยู่กับครูไม่ได้ก็มีอยู่สองประการได้แก่

ประการแรก ฐานะของครูยากจนไม่มีที่จะให้พักเป็นสัดส่วน และพ่อแม่เด็กจะต้องส่งข่าวสาร แต่ละเดือนให้กับครูตามกำหนดที่ตกลงกันนอกจากนั้นก็ต้องช่วยครูทำงานสุดแล้วแต่จะเป็นงานอะไร

ประการที่สอง ฐานะเด็กยากจนพ่อแม่ไม่สามารถจะส่งเสียข้าวปลาอาหารได้เพราะมีสภาพต้องหาเช้ากินค่ำ เด็กประเภทนี้ส่วนมากครูจะมีเมตตาสงสารรับไว้ โดยฝึกสอนให้เป็นวิทยาทานแต่ก็ต้องช่วยครูทำงาน

การฝึกหัดของครูบ้านนอก

ก่อนที่ครูจะทำการฝึกหัด ครูจะกระทำพิธีจับมือให้กับศิษย์ก่อน โดยถือเอาวันพฤหัสบดีเป็นวันกระทำการจับมือเพราะถือว่าเป็นวันครู เป็นวันที่รู้กันทั่วไปในบรรดาพวกปีพาทย์

สิ่งของที่จะต้องเตรียมมาในวันจับมือนั้นมีดังนี้

1. ดอกไม้อย่างน้อย 3 สี
2. กล้วย 3 ดอก
3. เทียน 1 เล่ม
4. หมาก 3 คำ
5. บุหรี่ 3 มวน (บุหรี่ปะตอง)
6. ผ้าขาว 1 ผืน
7. เงินค่ากำนัล หกสลึง (สมัยนั้นไม่ใช่ปัจจุบันนี้)

หมายเหตุเงินคงจะไม่ใช่หกสลึง คงจะเป็นหกสตางค์มากกว่าเพราะเงินหกสลึงในสมัยนั้นมีค่าสูงมาก

อนรรฆ จรัญยานนท์ (2545:8-9) ได้อธิบายถึงการถ่ายทอดปี่พาทย์พื้นบ้านในจังหวัด สุรินทร์ซึ่งสอดคล้องกับพินิจ ฉายสุวรรณดังนี้

นักดนตรีปี่พาทย์ในปัจจุบันมีการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ยังคงมีอยู่แต่มีการเปลี่ยนแปลง รูปแบบและวิธีของการถ่ายทอดออกไป การถ่ายทอดตามแบบเดิมก็ยังคงมีอยู่แต่น้อยมาก การถ่ายทอดตามแบบเดิมก็คือการต่อเพลงแบบตัวต่อตัว ถ่ายทอดเพลงกัน ไปทีละวรรค ทีละตอน แบบนี้คล้ายรูปแบบการต่อเพลงตามวิธีการของทางภาคกลาง ครูและศิษย์จะนั่งบรรเลงเครื่องหน้าเข้าหากัน ต่อเพลงเป็นช่วง ๆ แล้วให้ไปซ้อมจนขึ้นใจแล้วมารับท่อนต่อไป คนที่มาต่อเพลงด้วย ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์เป็นญาติ หรือลูกหลานของเพื่อนที่รู้จักกันดี ถ้าอยู่ภายในหมู่บ้านเดียวกัน หรือหมู่บ้านที่ไม่ไกลนักก็จะไปกลับ ถ้าบ้านอยู่ไกลมากส่วนใหญ่มักอาศัยอยู่บ้านครู ทั้ง 2 ประเภทนี้ เวลาออกงานครูจะให้ตามไปด้วยและให้สวมเล่นแทนเครื่องที่เล่นได้ในบางเวลา ถ้ามีความเชี่ยวชาญมากขึ้นก็อาจมีโอกาสได้เข้าร่วมวงได้นานขึ้นหรือไม่ก็สามารถเป็นผู้บรรเลงตัวจริงได้ในที่สุด ในระยะหลัง ๆ มีนักดนตรีวงปี่พาทย์หลายวงที่นิยมใช้การบันทึกโน้ตช่วยในการจำเพลงและต่อเพลง โน้ตที่ใช้ส่วนใหญ่ที่พบเป็นโน้ตตัวอักษรไทย ด ร ม ฟ ช ล ท บันทึกในช่อง 8 ช่อง เช่นเดียวกับวิธีการบันทึกโน้ตแบบภาคกลาง มีบางกลุ่มที่ใช้การบันทึกโน้ตเป็นโน้ตเลขไทยกับ ช่อง 8 ช่องก็มี ส่วนโน้ตสากลแบบบรรทัดห้าเส้นไม่พบในการศึกษางานภาคสนาม

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ศึกษาเฉพาะวงเครื่องสายประสม อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุงเป็นพื้นที่ภาคสนามในการศึกษาได้แก่ วงดนตรีพิพิธธรรมบรรเลง

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบ ประวัติความเป็นมาและสถานภาพในปัจจุบันของวงเครื่องสายประสม อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง และขับเคลื่อน ความเข้มแข็งของวัฒนธรรมไทย
2. สร้างความสามัคคีในชุมชนท้องถิ่น
3. เป็นเอกสารในรูปแบบของเอกสารงานวิจัยและวิชาการ ผดุง รักษาไว้ซึ่งประเพณีอันดีงาน

สืบไป

1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ใช้ภาษาไทยเขียนทับศัพท์แทนคำภาษาถิ่นที่มีในการวิจัยรวมถึงชื่อเรียกเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ
2. วงเครื่องสายประสม หมายถึง วงดนตรีที่ใช้เครื่องดนตรีประสมกันในการบรรเลง ประกอบด้วย ระนาด ซอ ซิม กลอง ซลุ่ย แอคคอร์ดियอน และไวโอลิน

1.7 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้

1.7.1 ทฤษฎีทางมานุษยวัฒนธรรมวิทยา

1.7.1.1 นวัตกรรมทางวัฒนธรรม (Cultural Innovation)

ความหมายของนวัตกรรมคือ กลไกสร้างสรรค์ความคิดใหม่ เทคนิควิทยาการใหม่ หรือ พฤติกรรมใหม่ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการทางสังคม กำเนิดนวัตกรรมขึ้นอยู่กับการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์และขณะเดียวกันก็ขึ้นอยู่กับการเปิดรับของชุมชนในการยอมรับหรือ ลอกเลียนผลผลิตของความคิดสร้างสรรค์นั้น นอกจากนี้เป็นการคิดค้นในด้านวัตถุแล้ว นวัตกรรมยัง หมายถึงการคิดค้นที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความเชื่อ แบบแผนพฤติกรรม ค่านิยม รวมทั้งแนวทางการปฏิบัติใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมรวมทั้งศิลปะ การละเล่น ดนตรี การแสดง เป็นต้น (สุริยา สมุทคุปดีและคนอื่น ๆ ,2535:4)

นวัตกรรมทางวัฒนธรรม อาจมีแหล่งกำเนิดมาจากภายในสังคมนั้นเอง หรือเป็นนวัตกรรมที่แพร่กระจายมาจากสังคมวัฒนธรรมอื่น เนื่องจากนวัตกรรมเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของมนุษย์ นวัตกรรมจึงเป็นผลผลิตของการเรียนรู้ มีการถ่ายทอดไปยังคนรุ่นต่อไป และคนในสังคม วัฒนธรรมอื่น

1.7.1.2 การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion)

ผู้ที่ใช้ศัพท์ Diffusion เป็นคนแรกคือ Edward B. Tylor นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษ ได้ให้ความหมายว่า การกระจายหรือการสื่อสารข้ามพื้นที่องค์ประกอบ หรือลักษณะทางวัฒนธรรม การกระจายตัวของวัฒนธรรมทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุขึ้นโดยการเคลื่อนย้ายของสื่อกลางเข้าสู่ขอบเขตของสังคมใหม่หรือโดยผ่านการติดต่อทางวัฒนธรรม (สุริยา สมุทคุปดีและคนอื่น ๆ ,2535:4)

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เป็นกระบวนการกระจายของวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่งในช่วงเวลาที่เหมาะสม การแพร่กระจายมักเกิดขึ้นผ่านช่องทางการสื่อสารที่ชัดเจน ขณะเดียวกันรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ดังกล่าวนี้อาจเกิดขึ้นภายในระบบของสังคมวัฒนธรรม

1.7.1.3 การปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรม (Cultural Modification)

เมื่อมีการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งมาสู่สังคมหนึ่ง เนื่องจากมีการยอมรับวัฒนธรรมใหม่นั้นของคนในสังคม แต่การยอมรับนั้นไม่ได้รับมาทั้งหมด แต่มีการปรับบางส่วนที่รับมาเพื่อให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมเดิม เจือปนในการปรับเปลี่ยนนี้รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยมและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เป็นต้น (สุริยา สมุทคุปดีและคนอื่น ๆ ,2535:4)

1.8 ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยหัวข้อ "วงเครื่องสายประสม: กรณีศึกษาคณะพิพัฒนธรรมบวรเลง อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง" ครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีดำเนินการศึกษาแบบวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ตีความจากข้อมูลจริง ตามปรากฏการณ์ของสภาพแวดล้อม ทั้งด้านความรู้สึกนึกคิด ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ความเชื่อ ความหมาย ด้วยการดำเนินการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลภาคสนาม สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ระดับลึก และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยเข้าร่วมการบรรเลงแซกโซโฟนและชลุ้กับวงพิพัฒนธรรมบวรเลง ทั้งนี้ได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

1.8.1 ขั้นตอนการเบื้องต้น

- (1) กำหนดเค้าโครงของหัวข้อที่จะทำการศึกษา พร้อมนำเสนอแนวคิดขอคำแนะนำ จากผู้ทรงคุณวุฒิ นำมาปรับปรุงเพื่อให้ได้เค้าโครงที่สมบูรณ์
- (2) ศึกษาค้นหาข้อมูลด้านเอกสาร ข้อมูลเบื้องต้นจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อทำการ ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และนำมากำหนดกรอบการวิจัย
- (3) ศึกษาบุคคลข้อมูลเพื่อวางแผนปฏิบัติการวิจัยได้แก่ หัวหน้าวงดนตรี เจ้าของสถานที่ นักวิชาการท้องถิ่นตลอดจนประชาชนที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น
- (4) กำหนดกรอบเพื่อศึกษาตามวัตถุประสงค์ เช่น คุณสมบัติของนักดนตรีชาวบ้านผู้ให้ข้อมูล ฯลฯ
- (5) การรวบรวมข้อมูล ดำเนินการตามประเด็นที่กำหนด ไว้ในวัตถุประสงค์ และคำถามวิจัย ใช้การสัมภาษณ์ตามประเด็นการศึกษาเป็นกรอบเพื่อปฏิบัติงาน การจัดทำตารางและวางแผนงานเพื่อรวบรวมข้อมูล ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

1.8.2 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.8.2.1 เก็บรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องตามวิธีการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ จากข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลอ้างอิงอื่น ๆ ดังนี้

- (1) เอกสารเกี่ยวกับตามรอยประวัติศาสตร์พัทลุง
- (2) เอกสารเกี่ยวกับดนตรีพื้นบ้านภาคใต้
- (3) เอกสารเกี่ยวกับดนตรีไทยในจังหวัดพัทลุง

1.8.2.2 เก็บรวบรวมวัสดุบันทึกเสียง และภาพเกี่ยวกับดนตรีไทยในจังหวัดพัทลุง ทำการบันทึกโน้ต (Transcription) จากวัสดุบันทึกเสียง เพื่อใช้ประกอบในการศึกษาเบื้องต้น

1.8.3 ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ปฏิบัติงานภาคสนาม ตามระเบียบวิธีการวิจัยทางด้านดนตรีชาติพันธุ์วิทยาดังนี้

1.8.3.1 สังเกตอย่างมีส่วนร่วมโดยการบรรเลงขลุ่ยและแซกโซโฟนไปพร้อม ๆ กับวง

1.8.3.2 สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง อาทิ เจ้าของกิจการที่วงพิพิธธรรมบรรเลง เล่น

ประจำ ประชาชนที่ใช้บริการวงพิพิธธรรมบรรเลง นักวิชาการท้องถิ่นและประชาชนในอำเภอปากพะยูน

1.8.4 ขั้นจัดกระทำกับข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลทุกส่วนคือ ข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร ข้อมูลหลักฐานจากเอกสารสิ่งพิมพ์ ข้อมูลการสัมภาษณ์ ข้อมูลภาพถ่าย ข้อมูลการบันทึกเสียง ข้อมูลภาคเคลื่อนไหว มาจัดจำแนกหมวดหมู่ ตามกรอบประเด็นที่กำหนดไว้ ระหว่างการจัดกระทำข้อมูล หากข้อมูล มีความคลาดเคลื่อน ผู้วิจัยใช้วิธีการซ่อมข้อมูลด้วยการศึกษาเพิ่มเติม สัมภาษณ์ หรือ ด้วยการปรึกษา นักวิชาการท้องถิ่น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์สำหรับใช้ในการวิเคราะห์ตามขั้นตอนต่อไป

1.8.5 ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามคำถามวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่ได้จากสิ่งต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์ คือ

- (1) ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง รายงานวิจัย
- (2) การสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
- (3) การเข้าไปสังเกตอย่างมีส่วนร่วม
- (4) ข้อมูลภาพถ่ายทั้งจากภาพที่เคยมีการบันทึกไว้แล้วและละภาพถ่ายจากงานภาคสนาม
- (5) ข้อมูลภาคเคลื่อนไหวการบรรเลงของวงพิพิธธรรมบรรเลงและอื่น ๆ

1.8.6 ขั้นตรวจสอบ ตีความผลของข้อมูล

- (1) ข้อมูลเนื้อหาสาระต่างๆ ที่ได้รับจากการศึกษาทุกส่วนที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์เมื่อนำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหาทุกหัวข้อแล้วนำมาตรวจสอบ
- (2) วินิจฉัย ตีความ ประมวลผลคำตอบ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย คำถามวิจัย และกรอบแนวความคิด

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อใหญ่ ประกอบด้วย

- 1) เครื่องดนตรีไทย
- 2) วงดนตรีไทย
- 3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 เครื่องดนตรีไทย

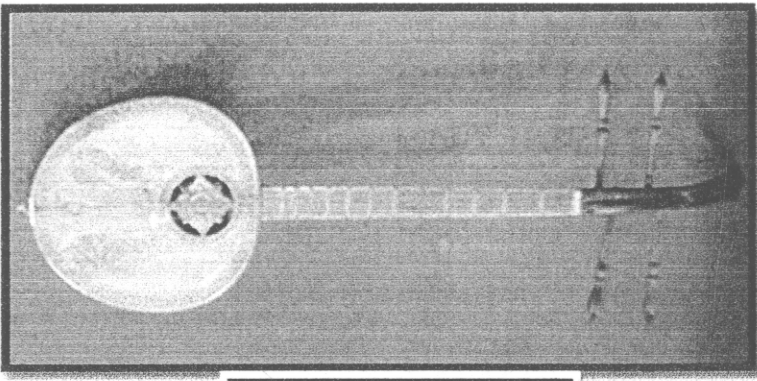
เครื่องดนตรีไทย

เครื่องดนตรีไทย คือ สิ่งที่สร้างขึ้นสำหรับทำเสียงให้เป็นทำนอง หรือจังหวะ วิธีที่ทำให้มีเสียงดังขึ้นนั้นมี อยู่ 4 วิธีคือ

- ใช้มือหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งตีที่สาย แล้วเกิดเสียงดังขึ้นสิ่งที่มีสายสำหรับตี เรียกว่า "**เครื่องตี**"
- ใช้เส้นหางม้าหลาย ๆ เส้นรวมกันสีไปมาที่สายแล้วเกิดเสียงดังขึ้น สิ่งที่มีสายแล้วใช้เส้นหางม้าสีให้เกิด เสียงเรียกว่า "**เครื่องสี**"
- ใช้มือหรือไม้ตีที่สิ่งนั้น แล้วเกิดเสียงดังขึ้น สิ่งที่ใช้ไม้หรือมือตี เรียกว่า "**เครื่องตี**"
- ใช้ปากเป่าลมเข้าไปในสิ่งนั้น แล้วเกิดเสียงดังขึ้น สิ่งที่เป่าลมเข้าไปแล้วเกิดเสียง เรียกว่า "**เครื่องเป่า**"

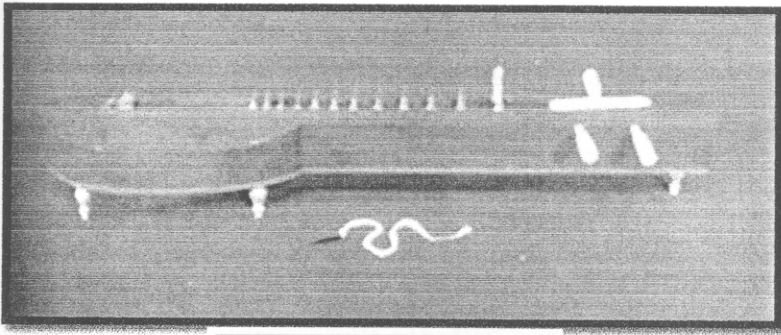
2.1.1 เครื่องดีด

เครื่องดีดเป็นเครื่องสายที่มีกะโหลกเสียง และใช้นิ้วมือ หรือไม้ดีดสายให้สั่นสะเทือนจนเกิดเป็นเสียงเช่น พิณ กระจับปี่ จะเข้ ซึ่ง เป็นต้น ตามประวัติกล่าวว่่า เครื่องมือประเภทนี้มีกำเนิดจากประเทศทางตะวันออกโดยเฉพาะในทวีปเอเชีย และประเทศทางตะวันตก คือ กลุ่มประเทศในทวีปยุโรปจึงได้นำไปดัดแปลง สร้างเครื่องดนตรีในประเภทเดียวกัน เป็นของตนในภาษาบาลีและสันสกฤตเรียกเครื่องดนตรีประเภทนี้ว่า พิณ สำหรับของไทยมีปรากฏชื่อในศิลาจารึกของ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ในสมัยกรุงสุโขทัย ซึ่งประกอบด้วย

ภาพที่ 2.1 กระจับปี่

1) กระจับปี่ เป็นพิณชนิดหนึ่ง มี 4 สาย กระจับปี่มีลักษณะ เป็นกล่องแบน รูปทรงสี่เหลี่ยมคางหมูมุมมน ด้านหน้าทำเป็นช่อง ให้เสียงกังวาน ทวนทำเป็นก้านเรียวยาวและกลมกลิ้งปลายแบน และงอนโค้งไปด้านหลัง ตรงปลายทวนมีลิ้มสลักเป็นลูกบิดไม้ สำหรับขึ้นสาย 4 ลูก สายส่วนมากทำด้วยสายเอ็น หรือลวดทองเหลือง ตลอดแนวทวนด้านหน้าทำเป็น "สะพาน" หรือนม ปักทำด้วยไม้ เขาสัตว์หรือกระดูกสัตว์ สำหรับหมุนสายมี 11 มม บนหน้ากระจับปี่ มีขันทันไม้หรือขันทันโลหะรองสายไว้เรียกว่า "หย่อง" ทำหน้าที่ถ่ายทอดแรงสะเทือน จากการดีดสายลงมาสู่ ตัวกระจับปี่ เวลารบรรเลงใช้นิ้วจับไม้ดีดเขี่ยสาย เพื่อให้เกิดเสียง ไม้ดีดมักทำด้วยงาช้าง เขาสัตว์ หรือวัสดุที่มีลักษณะ แบนและบาง กระจับปี่พัฒนามาจากเครื่องดนตรีประเภทหนึ่งของอินเดีย มีต้นกำเนิดจากการดีดสายธนู ตามหลักฐานพบว่า กระจับปี่มีมาตั้งแต่ สมัยสุโขทัย

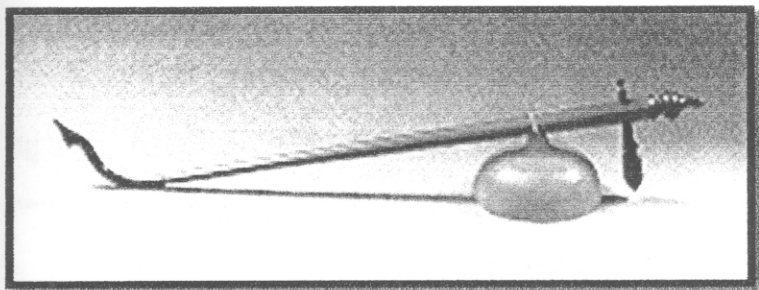

ภาพที่ 2.2 จ๊ะเข้

2) จ๊ะเข้

จ๊ะเข้ สันนิษฐานว่า ได้รับอิทธิพลจากมอญ เดิมทำเป็น รูปร่างเหมือน จระเข้ ไทยใช้จ๊ะเข้ มาตั้งแต่สมัยอยุธยา และคงเล่นอย่างบรรเลงเดี่ยว ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้นำจ๊ะเข้เข้ามาประสมแทนกระจับปี่ เพราะเสียงดีกว่าและดีดได้สะดวกกว่า จ๊ะเข้เป็น เครื่องดนตรีที่วางติดตามแนวนอน ทำด้วยไม้ท่อนซุงเป็นโพรงอยู่ใน นิยมใช้ไม้แก่นขนุน เพราะ ให้เสียงกังวานดี ด้านล่างเป็นพื้นไม้ ซึ่งมักใช้ไม้ฉำฉา เจาะรูไว้ให้เสียงออกดีขึ้น มีขาอยู่ตอนหัว 4 ขา ตอนท้าย 1 ขา มีสาย 3 สาย คือ สายเอก (เสียงสูง) สายกลาง (เสียงทุ้ม) ทั้งสองสายนี้ทำด้วยเอ็นหรือไหมพื้นเป็นเกลียว สายที่สามเรียก สายลวด (เสียงต่ำ) ทำด้วยลวดทองเหลือง ทั้งสามสาย นี้ซึ่งจากหลักตอนหัวผ่าน โຕ้ตะ (กล่องทองเหลืองกลวง) ไปพาดกับ "หย่อง" แล้วสอดลงไปพันกัน ด้านลูกบิด (ปักทำด้วยไม้หรืองา) สายและลูก โຕ้ตะนี้ทำหน้าที่ขยายเสียงของจ๊ะเข้ให้คมชัดขึ้น ระหว่างวาง ด้านบนกับสายจ๊ะเข้ จะมีชิ้นไม้เล็ก ๆ ทำเป็นสันหนาเรียกว่า "นม" 11 นม วางเรียงไป ตามแนวยาว เพื่อรองรับการกด จากนั้นมีขณะบรรเลง นมเหล่านี้มีขนาดสูงต่ำลดหลั่นกันไป ทำให้เกิดเสียงสูง-ต่ำ เวลาดีดจะใช้ไม้ดีดที่ทำด้วยงาหรือเขาสัตว์ กลิ้งเป็นท่อนกลม ปลายเรียวแหลม มน ดีดปิดสายไปมา ไม้ดีดนี้จะพันติดกับนิ้วชี้มือขวา ส่วนมือซ้ายใช้กดนิ้วบนสายถัดจากนม ไป ทางซ้ายเล็กน้อย เพื่อให้เกิดเสียงสูงต่ำตามที่ต้องการ

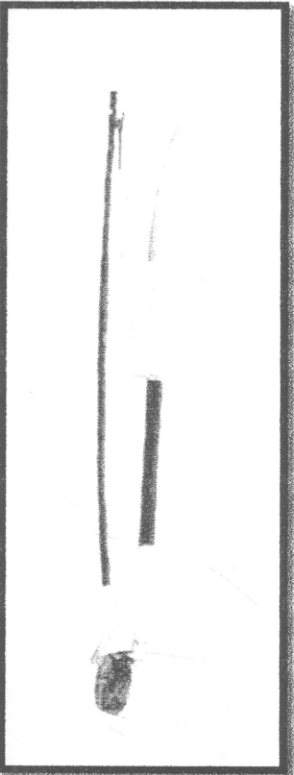

ภาพที่ 2.3 พิณน้ำเต้า

3) **พิณน้ำเต้า** สันนิษฐานว่า พิณมีกำเนิดในประเทศ ทางตะวันออก พิณโบราณเรียนพิณน้ำเต้า ซึ่งมีลักษณะเป็น พิณสายเดี่ยว สันนิษฐานว่าชาวอินเดียนำมาแพร่หลาย ในดินแดนสุวรรณภูมิ การที่เรียกว่าพิณน้ำเต้า เพราะใช้ เปลือกผลน้ำเต้ามาทำ คันทวนที่เรียกว่า ทวน ทำด้วยไม้เหลาให้ปลายข้างหนึ่ง เรียวงอนโค้งขึ้นสำหรับผูกสาย ที่โคนทวน เจาะรูแล้วเอาไม้มาเหลาทำลูกบิดสำหรับบิดให้สายตึงหรือหย่อน เพื่อให้เสียงสูงต่ำ สายพิณมีสายเดี่ยวเดิมทำด้วยเส้นหวาย ต่อมาใช้เส้นไหม และใช้ลวดทองเหลืองในปัจจุบัน การตีพิณน้ำเต้า ปกติผู้ตีจะไม่สวมเสื้อ ใช้มือซ้ายจับทวน เอากะโหลกพิณประกบติดกับเนื้อที่อกเบื้องซ้าย ใช้มือขวาตีคสาย ขยับกะโหลกปิดเปิดที่ทรวงอก เพื่อให้เกิดเสียงก้องกังวานตามที่ต้องการ ใช้นิ้วมือซ้ายช่วยกดหรือเหยอ เพื่อให้สายตึงหย่อน การตีจะประสานกับเสียงขั้บร้องของผู้ตีเอง

2.1.2 เครื่องสี

เป็นเครื่องสายที่ทำให้เกิดเสียงด้วยการใช้คันชักสีเข้ากับสายในดนตรีไทยเรียกว่า ซอ ซึ่งมีอยู่ 3 ชนิดด้วยกัน คือ ซอสามสาย ซออู้ และซอด้วง

ภาพที่ 2.4 ซอด้วง

1) **ซอด้วง** เป็นซอชนิดหนึ่งของไทย ให้เสียงสูงแหลม การที่ได้ชื่อนี้ เพราะส่วนที่เป็นเครื่องอุ่มเสียง มีรูปร่างคล้ายเครื่องดักสัตว์ชนิดหนึ่งที่เรียกว่า ด้วง มีส่วนประกอบ ดังนี้

- กระจับปี่ เป็นส่วนที่อุ่มเสียงให้เกิดกังวาน รูปร่างเหมือนกระจับปี่ไม้ไผ่ ทำด้วยไม้เนื้อแข็งบางที่ทำด้วยงาช้าง ไม้ที่ใช้ทำต่างชนิดกันจะให้คุณภาพเสียงต่างกัน เช่น เสียงนุ่ม เสียงกลม เสียงแหลม เป็นต้น ด้านหน้าของกระจับปี่มีวัสดุบาง ๆ ซึ่งปิด นิยมใช้หนังงูเหลือม นอกนั้นอาจเป็นหนังลูกวัว หนังแพะ หรือใช้กระดาษขาวปิดซ้อนกันหลาย ๆ ชั้นก็ได้

- คันซอ ทำด้วยไม้หรืองาช้าง ลักษณะกลมยาว สอดปักที่กระจับปี่ที่ตั้งตรงขึ้นไป แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ช่วงบนตั้งแต่ได้ลูกบิดขึ้นไปจนถึงปลายคัน รูปร่างคล้ายโขนเรือ เรียกว่า "โขน" ปลายโขนโค้งงอไปทางด้านเปิดของกระจับปี่ ช่วงล่างนับตั้งแต่ลูกบิดลงไปเรียกว่า "ทวนล่าง"

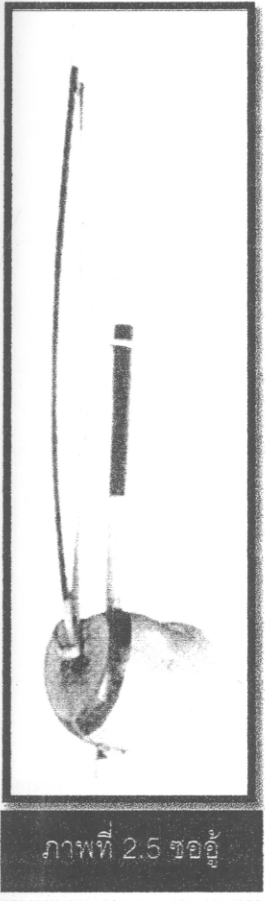
- ลูกบิด มีอยู่สองลูก เสียบอยู่ที่ช่วงล่างของโขน ปลายลูกบิดเจาะรูไว้สำหรับร้อยสายซอ เพื่อซึ่งให้ตั้งตามที่ต้องการ ลูกบิดลูกบน สำหรับสายเสียงต่ำ เรียกว่า ลูกบิดสายทุ้ม ลูกบิดลูกล่าง สำหรับสายที่มีเสียง

สูง เรียกว่า ลูกบิดสายเอก

- รัศอก เป็นบ่วงเชือกสำหรับรั้งสายซอ นิยมใช้ขนาดเดียวกับสายเอก ใช้ผูกรั้งสายซอทั้งสองเข้ากับทวนล่าง

- หย่อง เป็นไม้ชิ้นเล็กใช้หมุนสายซอให้พันขอบกระจับปี่ และเป็นตัวรับความสั่นสะเทือนจากสายซอไปสู่หน้าซอ

- คันชัก ทำด้วยไม้เนื้อแข็งหรืองาช้าง รูปโค้ง ด้ามมือจับมีหมุดสำหรับให้เส้นหางม้าคล้อง อีกด้านหนึ่งเจาะรูไว้ร้อยเส้นหางม้า ซึ่งมีประมาณ 250 เส้น สอดเส้นหางม้าให้อยู่ภายในระหว่างสายเอกกับสายทุ้ม สำหรับสี การเทียบเสียง เทียบเสียงให้ตรงกับเสียงขลุ่ยเพียงออ ทั้งสายเอกและสายทุ้ม โดยใช้สายเอกเป็นหลัก

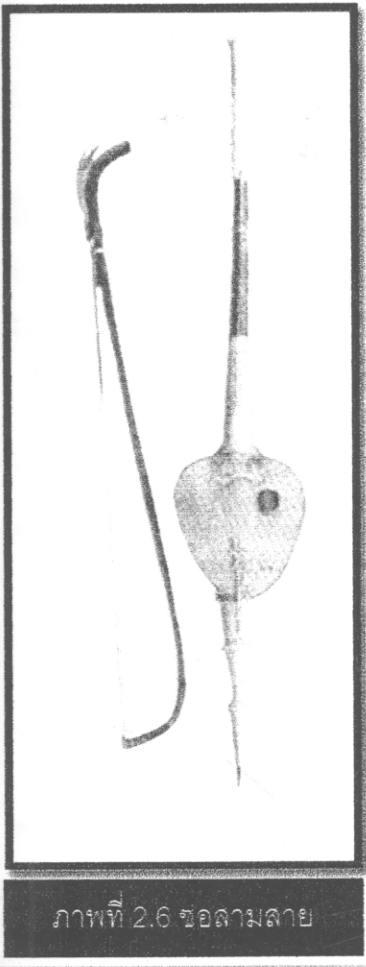
ภาพที่ 2.5 ซอ

2) ซอ^๑ เป็นซอที่มีเสียงทุ้มกังวาน ลักษณะโดยทั่วไปคล้ายซอด้วง มีส่วนประกอบ ดังนี้

- กะโหลก ทำด้วยกะลามะพร้าว ตัดส่วนที่กว้างใกล้กับหัว ให้พู่ทั้งสามอยู่ด้านบน ใช้หนังลูกวัวหรือหนังแพะ ซึ่งเป็นหน้าตรงที่ตัด
- คันทวน ทำด้วยไม้หรืองาช้างกลึง แบ่งเป็นสองส่วน คือ ทวนบน นับตั้งแต่ลูกบิด ไปถึงปลายคันทวนล่างนับตั้งแต่ลูกบิดลงมาที่ตัวคันทวนมีลวดหรือลูกแก้วคันทวนเป็นระยะ ปลายทวนล่างสอดทะลุ กะโหลกลงไป เพื่อคล้องสายซอทั้งสองเส้น
- ลูกบิด มีสองลูก เสียบอยู่ที่ทวนบน ใช้ซึ่งสายซอ ซึ่งทำให้ด้วยไหมพันเป็นเกลียว หรือทำด้วยเอ็นผูกคล้องปลายทวนล่างสุด ลูกบนสำหรับสายทุ้ม ลูกล่างสำหรับสายเอก
- รัตอก เป็นบ่วงเชือกใช้ลูกล่างสำหรับสายเอกรั้งสายซอ เพื่อให้ได้คู่เสียงสายเปล่าชัดเจน
- หมอน เป็นวัสดุที่วางหุ้มระหว่างหน้าซอกับสายซอเพื่อให้ได้เสียงกังวาน บางทีเรียกว่า หย่อง
- คันชัก ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง กลึงให้ได้รูป ซึ่งเส้นหางม้า ประมาณ 250

เส้น เส้นหางม้านี้จะสอดเข้าระหว่าง สายเอกกับสายทุ้ม

การเทียบเสียง สายเอกมีระดับเสียงตรงกับสายทุ้มของซอด้วง สายทุ้มมีเสียงต่ำกว่าสายเอก 5 เสียง

ภาพที่ 2.6 ซอสามสาย

3) ซอสามสาย เป็นซอชนิดหนึ่งของไทย มีมาแต่โบราณ มีเสียงไพเราะ นุ่มนวล รูปร่างวิจิตรสวยงามกว่าซอชนิดอื่น ถือเป็นเครื่องดนตรีชั้นสูง ใช้ในราชสำนัก มีส่วนประกอบ ดังนี้

- กะโหลก ทำด้วยกะลามะพร้าว ตัดตามด้านขวาง ด้านหน้าตอติดกับกรอบไม้เนื้อแข็ง เดิมนิยมใช้ไม้สักเรียกว่า "ขนงไม้สัก" มีรูปร่างคล้ายกรอบหน้านาง ใช้หนังลูกวัวหรือหนังแพะซึ่งปิดทับขอบขนงไม้สักและขอบกะลาให้ตึงพอดี

- คันทวน แบ่งออกเป็นสามส่วน คือ ทวนบน ทวนกลาง และทวนล่าง ทวนบน คือ ส่วนที่นับจากกรอบต่อเหนือรัดอกขึ้นไป ทวนกลาง คือ ส่วนต่อจากทวนบนลงมาถึงกะโหลก ทวนล่างหรือแข้งไก่ คือ ส่วนที่ต่อจากกะโหลก ลงไปรวมทั้งเข็มที่ทำด้วยโลหะซึ่งอยู่ปลายล่างสุด

- ลูกบิด มีสามลูก ลูกล่างสำหรับสายเอก ลูกบนสำหรับสายกลาง สองลูกนี้อยู่ทางขวา ทางซ้ายมีลูกเดียว สำหรับสายทุ้มหรือสายสาม

- รัดอก มักใช้สายไหมพันเกลียวแบบสายซอ พันรอบทวนกลาง ใช้รัดสายทั้งสาม ให้แนบเข้ากับทวนกลาง เพื่อให้เสียงของสาย

เปล่าได้ระดับและมีความกังวาน

- ห้อยง ทำด้วยไม้หรืองา เหลาเป็นรูปคันทวนให้ได้ขนาดพอรับสายซอทั้งสามสาย บนห้อยงบากร่องไว้ สามตำแหน่ง เพื่อรองรับสายซอ

- ถ่วงหน้า ทำด้วยแก้วหรือโลหะ ขึ้นรูปเป็นตลับกลมเล็ก ๆ ข้างบนประดับพลอยสีต่าง ๆ หรือถมหรือลงยา ภายในบรรจุสีผึ้งประสมตะกั่ว เพื่อให้ได้น้ำหนัก ใช้ขันปิดหน้า ใช้ปรับเสียงให้สายเอกเข้ากับสายทุ้ม

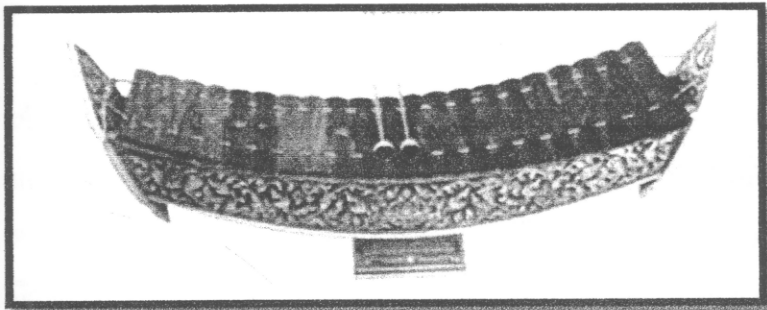
- หนวดพราหมณ์ ใช้สายไหมพันเกลียวอย่างสายซอ ผูกเป็นสายบ่วง ร้อยเข้าไปในรูที่ทวนล่าง เพื่อรั้งปมปลายสายซอทั้งสาม

- คันชัก ทำด้วยไม้เนื้อแข็งและเหนียว กลึงให้ได้รูป ซึ่งด้วยขนหางม้าสีขาวประมาณ 250-300 เส้น

2.1.3 เครื่องตี

เครื่องตี เป็นเครื่องดนตรีที่ทำให้เกิด เสียงดนตรีด้วยการใช้ของสองสิ่งกระทบกัน ด้วยการตี นับว่าเป็นเครื่องดนตรีประเภท เก่าแก่ที่สุดที่ที่มนุษย์รู้จักใช้ ได้มีวิวัฒนาการจากอุปกรณ์ง่ายๆ ให้มีความหลากหลายออกไปทั้งรูปแบบและวัสดุที่ใช้ สำหรับเครื่องดนตรีไทย ที่เป็นประเภทเครื่องตีมี ดังนี้

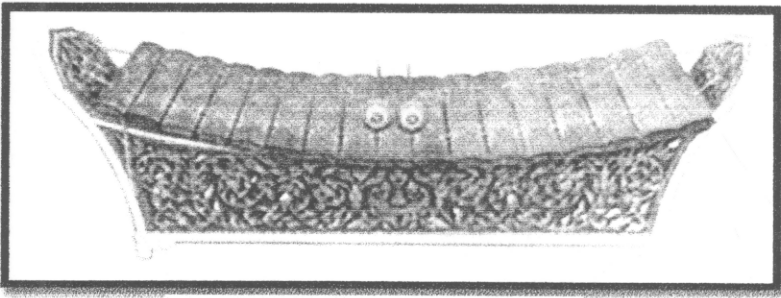
2.1.3.1 เครื่องตีที่ทำด้วยไม้

ภาพที่ 2.7 ระนาดเอก

1) ระนาดเอก

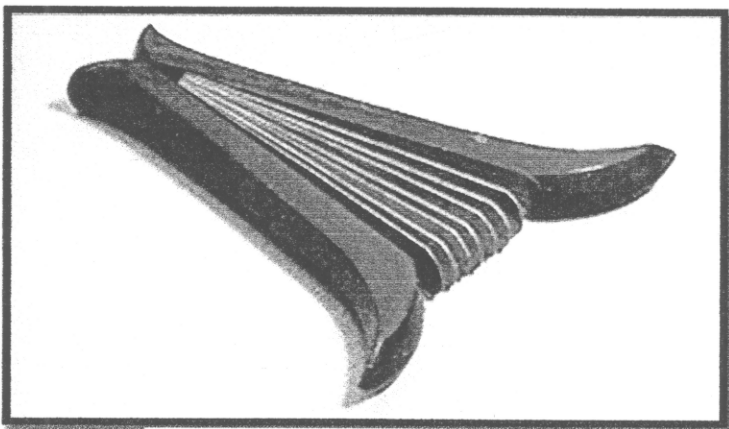
ระนาดเอก ที่ให้เสียงนุ่มนวล นิยมทำด้วยไม้ไผ่บง ถ้าต้องการ ให้ได้เสียงเกรียวกราว นิยมทำด้วยไม้แก่น ลูกระนาดมี 21 ลูก ลูกที่ 21 หรือลูกยอด จะมีขนาดสั้นที่สุด ลูกระนาด จะร้อยไว้ด้วยเชือกติดกันเป็นผืนแขวนไว้บนราง ซึ่งทำด้วย ไม้เนื้อแข็งรูปร่างคล้ายเรือ ด้านหัวและท้ายโค้งขึ้นเพื่อให้อ้อมเสียง มีแผ่นไม้ปิดหัวและท้ายรางเรียกว่า "โชน" ฐานรูปสี่เหลี่ยมเรียกว่า "ปี่พาทย์ไม้แข็ง" ไม้ตีอีกชนิดหนึ่งทำด้วยวัสดุที่นุ่มกว่า ใช้ผ้าพัน แล้วถักด้วยสลับ เวลาตีจะให้เสียงนุ่มนวล เมื่อประสมเข้าวงเรียกว่า "ปี่พาทย์ไม้นวม"

ภาพที่ 2.8 ระนาดทุ้ม

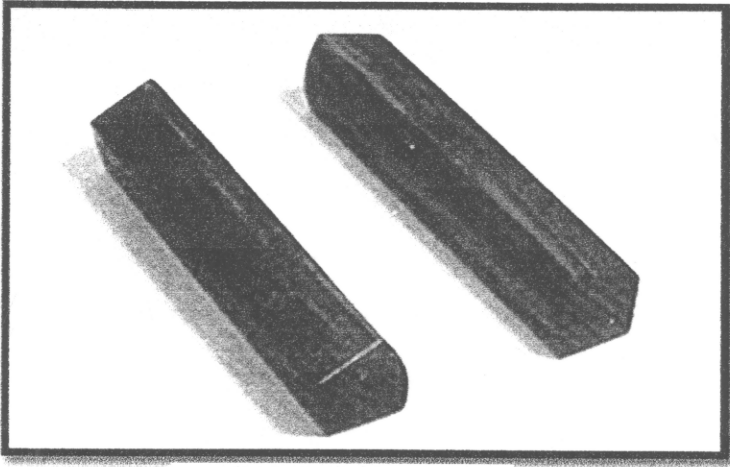
2) ระนาดทุ้ม

ระนาดทุ้ม เลียนแบบระนาดเอก สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ลูกระนาดมีจำนวน 17-18 ลูก ตัวลูกมีขนาดกว้างและยาวกว่าของระนาดเอก ตัวรางก็แตกต่าง จากระนาดเอก คือเป็นรูปคล้ายหีบไม้แต่เว้ากลาง มีชนปิดหัวท้าย มีเท้าอยู่สี่มุมราง ไม้ตีตอนปลายใช้ผ้าพันพอกให้โต และนุ่ม เวลาตีจะได้เสียงทุ้ม ระนาดทุ้มใช้บรรเลงในวงปี่พาทย์ทั่วไป มีวิธีการบรรเลง แตกต่างไปจากระนาดเอก คือไม่ได้ยึดการบรรเลงคู่ 8 เป็นหลัก

ภาพที่ 2.9 กรับพวง

3) **กรับพวง** ทำด้วยไม้หรือโลหะ ลักษณะเป็นแผ่นบาง หลายแผ่นร้อยเข้าด้วยกัน ใช้ไม้หนาสองชิ้นประกบไว้ วิธีตี ใช้มือหนึ่งถือกรับ แล้วตีกรับลงไปบนอีกมือหนึ่งที่รองรับ ทำให้เกิดเสียงกระทบจากแผ่นไม้ หรือแผ่นโลหะดังกล่าว ใช้ตีในการบรรเลงมโหรีโบราณ เล่นเพลงเรือ และเขนละคร

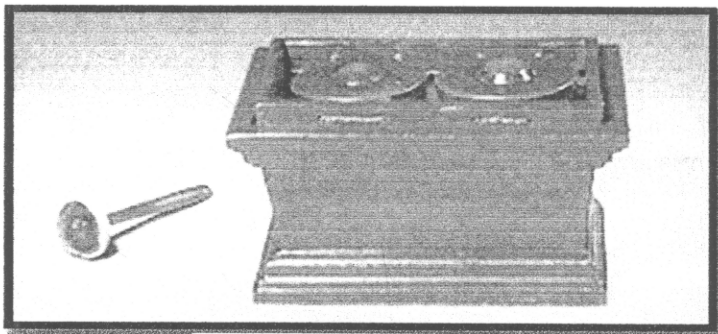

ภาพที่ 2.10 กรับเสภา

4)กรับเสภา ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ลักษณะเป็นแท่งสี่เหลี่ยม มีสันมน การตีใช้ขยับมือที่ละคู่ การขับเสภาใช้กรับสองคู่ ถือมือละคู่ ผู้ขับเสภาจะขยับกรับ สองคู่นี้ตามท่วงทำนองที่เรียกเป็นไม้ต่าง ๆ เช่น ไม้กรอ ไม้หนึ่ง ไม้รบ หรือไม้ดี

2.1.3.2 เครื่องตีที่ทำด้วยโลหะ

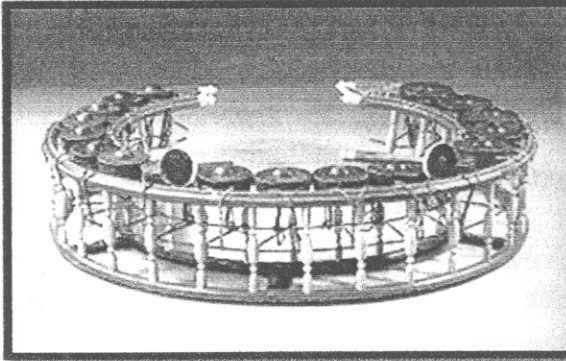
ฆ้อง ตัวฆ้องทำด้วยโลหะแผ่นรูปวงกลมตรงกลางทำเป็นปุ่มนูน เพื่อให้รองรับการตีให้เกิดเสียง เรียกว่า ปุ่มฆ้อง ต่อจากปุ่มเป็นฐานแผ่ออกไป แล้วงอรั้งลงมาโดยรอบเรียกว่า "ฉัตร" ส่วนที่เป็นพื้นราบรอบปุ่มเรียกว่า "หลังฉัตร" หรือ "ชานฉัตร" ส่วนที่งอเป็นขอบเรียกว่า "ใบฉัตร" ที่ใบฉัตรนี้จะมีรูเจาะสำหรับร้อยเชือกหรือหนังเพื่อแขวนฆ้อง ถ้าแขวนตีทางตั้งจะเจาะสองรู ถ้าแขวนตีทางนอนจะเจาะสี่รู ฆ้องใช้ในกาบรบรรเลงได้สองลักษณะคือ ใช้ตีกำกับจังหวะ และใช้ตีดำเนินทำนอง ฆ้องที่ใช้ตีกำกับจังหวะได้แก่ ฆ้องหุ่ย หรือฆ้องชัย ฆ้องโหม่ง ฆ้องเหม่ง ฆ้องระเบ็ง และฆ้องคู่ ฆ้องที่ใช้ตีดำเนินทำนอง ได้แก่ ฆ้องวาง ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก ฆ้องมโหรี ฆ้องมอญ ฆ้องกะแตและ ฆ้องหุ่ย หรือฆ้องชัย ฆ้องกะแต ใช้บรรเลงในวงปี่พาทย์มอญ ลูกฆ้องมีขนาดเล็ก จำนวน 11 ลูก

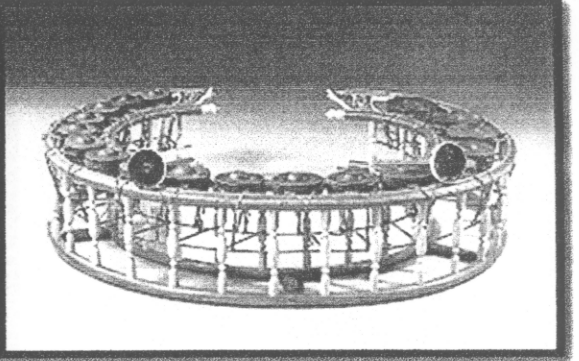
ภาพที่ 2.11 ฆ้องคู่

1) **ฆ้องคู่** ใช้ตีกำกับจังหวะ ชุดหนึ่งมีสองลูก ลูกใหญ่ให้เสียงต่ำ ลูกเล็กให้เสียงสูง ไม้ตีทำด้วยแผ่นหนังวัว หรือหนังควายตัดเป็นวงกลม เจาะรูตรงกลางใส่ก้านไม้

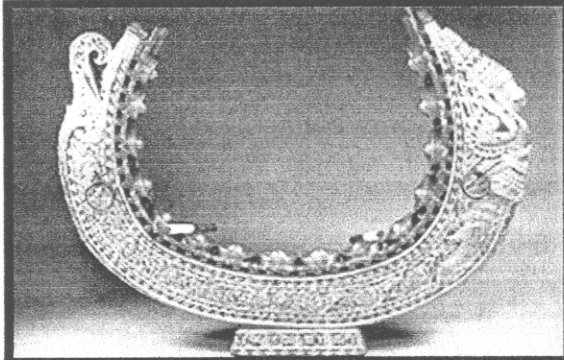
ภาพที่ 2.12 สร้อยวงใหญ่

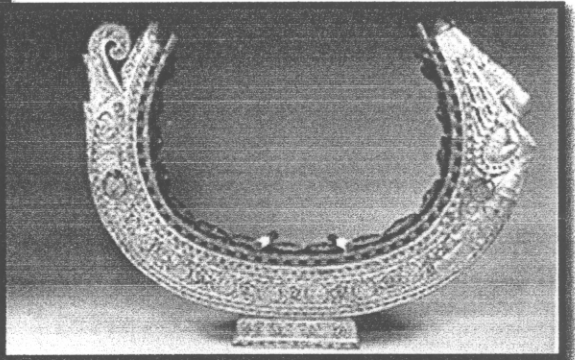
ภาพที่ 2.13 สร้อยวงเล็ก

2) สร้อยมโหรี เป็นสร้อยวงที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีโดยเฉพาะ มีอยู่สองขนาด คือสร้อยวงใหญ่มโหรี และสร้อยวงเล็กมโหรี สร้อยวงใหญ่มโหรีเดิมมีลูกสร้อย 17 ลูก ต่อมานิยมใช้ 18 ลูก

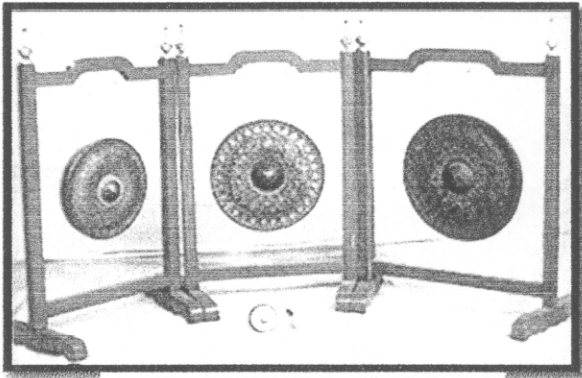
3) สร้อยมอญ เป็นสร้อยวงที่ตั้งโค้งขึ้นไปทั้งสองข้าง ไม่วางราบเหมือนสร้อยไทย มีลูกสร้อย 15 ลูก ใช้บรรเลงใน วงปีพาทย์มอญ ตัวรางประดิษฐ์ตกแต่งงดงาม

ภาพที่ 2.14 สร้อยมอญวงใหญ่

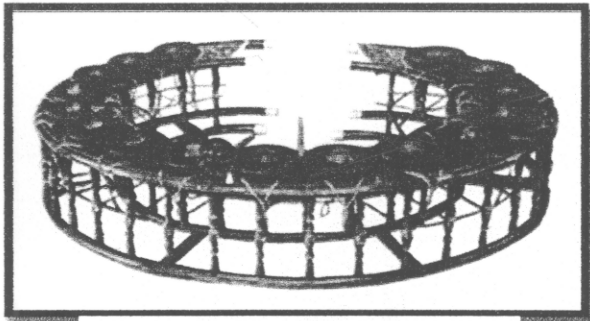
ภาพที่ 2.15 สร้อยมอญวงเล็ก

ภาพที่ 2.16 ฆ้องระเบ็ง

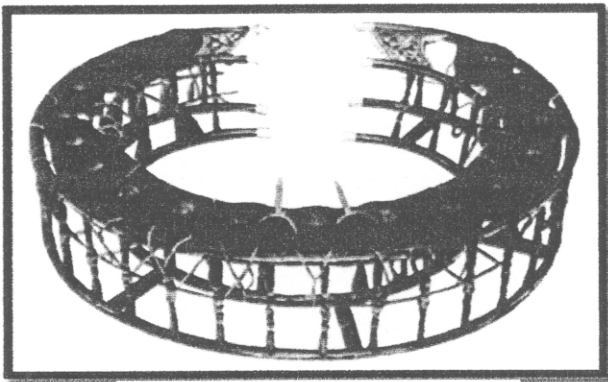
4) ฆ้องระเบ็ง ใช้ตีประกอบการและแสดงระเบ็ง ชุดหนึ่งมีสามลูก มีขนาดและให้เสียงสูง-ต่ำต่างกัน มีชื่ออีกอย่างหนึ่งตามลักษณะว่า "ฆ้องราว"

ฆ้องวง ใช้ตีดำเนินทำนอง เสียงต่ำอยู่ทางซ้าย เสียงสูงอยู่ทางขวาของผู้ตี ประกอบด้วย

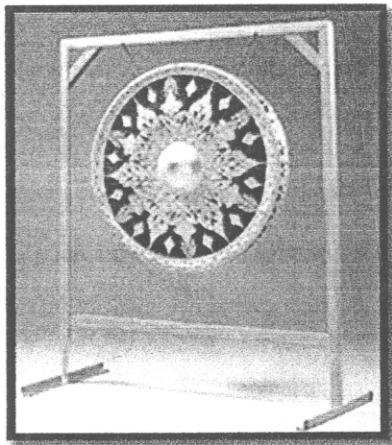
ภาพที่ 2.17 ฆ้องวงใหญ่

5) ฆ้องวงใหญ่ มีลูกฆ้อง 16 ลูก ลูกเสียงต่ำสุดเรียกว่า ลูกทวน ลูกเสียงสูงสุดเรียกว่า ลูกยอดไม้ที่ใช้ตีมีสองอัน ผู้ตีถึงไม้ตีมือละอัน

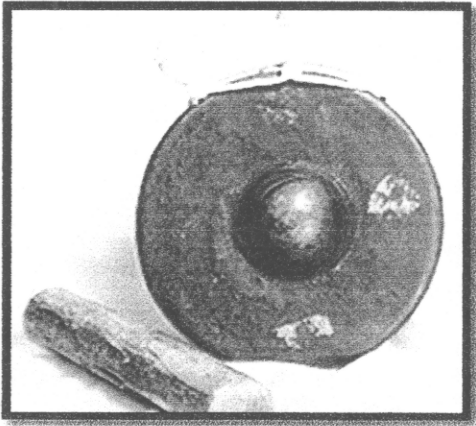
ภาพที่ 2.18 ม้องวงเล็ก

6) ม้องวงเล็ก มีลูกม้อง 18 ลูก สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ใช้บรรเลงร่วมในวงปี่พาทย์ มีหน้าที่เก็บ สอด แทรก ฯลฯ

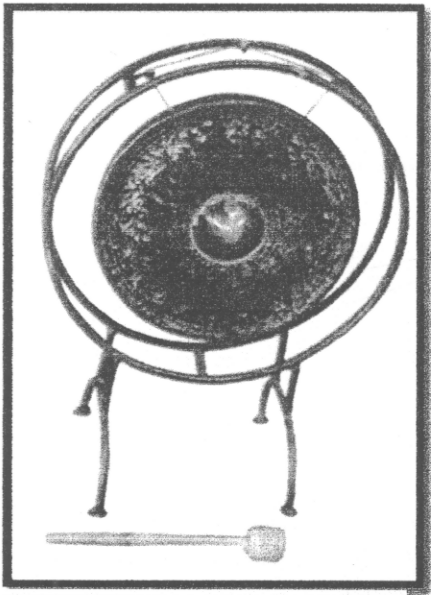
ภาพที่ 2.19 ม้องหุ่ย

7) ม้องหุ่ย ใช้ตีกำกับจังหวะ เป็นม้องที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในวงดนตรีไทย มีอีกชื่อว่า ม้องชัย อาจเป็นเพราะสมัยโบราณ ใช้ม้องชนิดนี้ตีเป็นสัญญาณในกองทัพ ปัจจุบันใช้ตีในงานพิธี งานมงคลต่าง ๆ

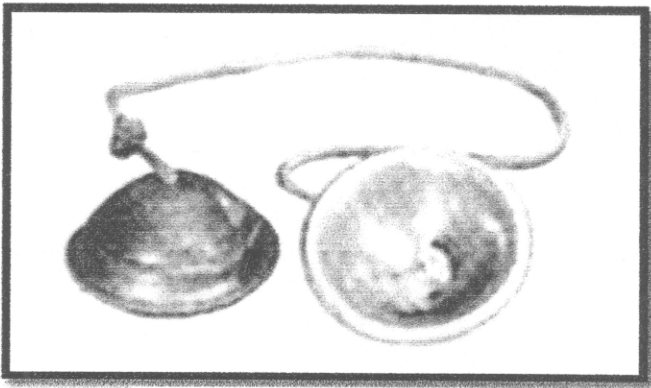
ภาพที่ 2.20 หม้องเหม่ง

8) หม้องเหม่ง ใช้ตีกำกับจังหวะ ขนาดเล็กกว่า หม้องโหม่ง ได้ชื่อนี้ตามเสียงที่เกิดจากการตี

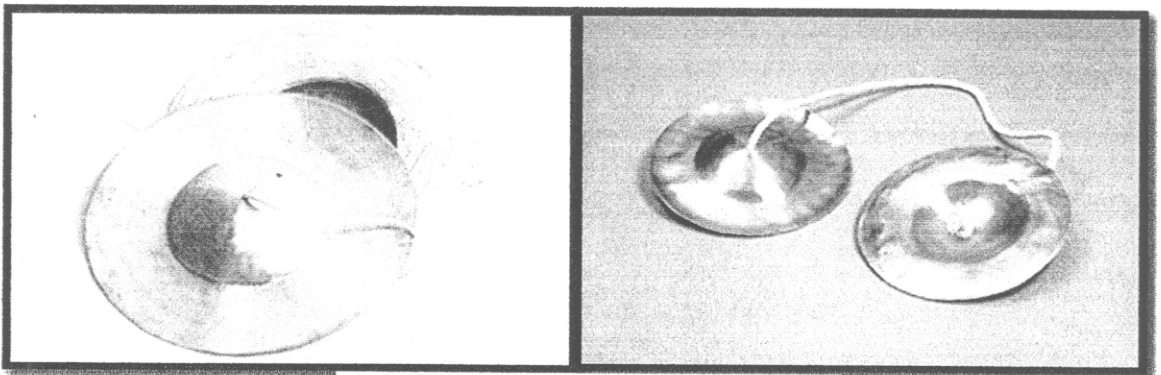
ภาพที่ 2.21 หม้องโหม่ง

9) หม้องโหม่ง ใช้ตีกำกับจังหวะ มีขนาดใหญ่ รongลงมาจากหม้องหุ่ย ได้ชื่อนี้ตามเสียงที่เกิดจากการ

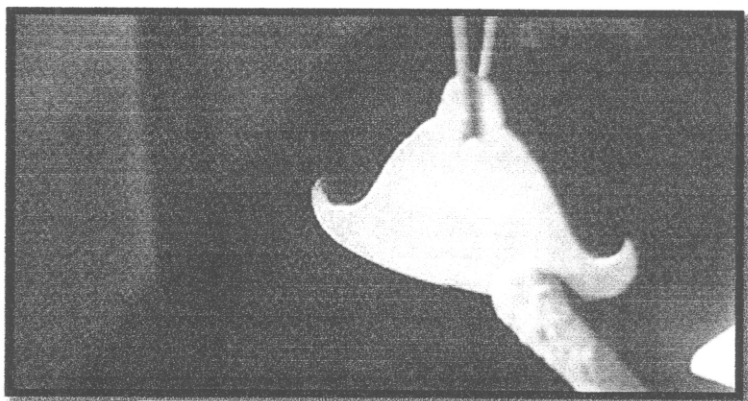
ภาพที่ 2.22 จิ้ง

10) **จิ้ง** เป็นเครื่องตีกำกับจั่งหวะ ทำด้วยโลหะ หล่อหนา รูปร่างกลม เว้ากลาง ปากผาย คล้ายฝาขนมครกไม่มีจุก สำหรับหนึ่งมีสองฝาเจาะรูตรงกลางที่เว้า สำหรับร้อยเชือกโยงฝาทั้งสอง เพื่อสะดวกในการถือดี จิ้งมีสองขนาด ขนาดใหญ่ใช้ประกอบวงปีพาทย์ ขนาดเล็กใช้กับวงเครื่องสายและมโหรี

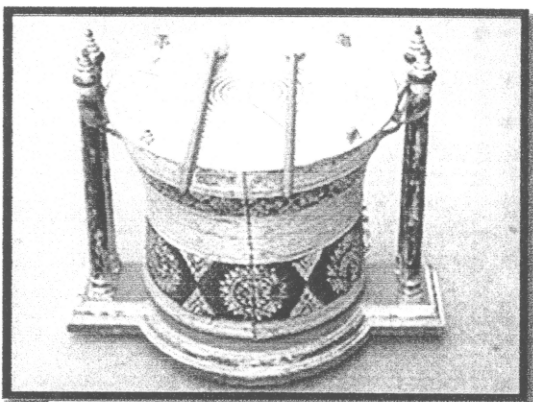
ภาพที่ 2.23 ฉาบใหญ่และฉาบเล็ก

11) **ฉาบ** เป็นเครื่องตีกำกับจั่งหวะ ทำด้วยโลหะ รูปร่างคล้ายจิ้ง แต่มีขนาดใหญ่กว่าและหล่อบางกว่า มีสองขนาด ขนาดใหญ่กว่าเรียกว่า ฉาบใหญ่ ขนาดเล็กกว่า เรียกว่า ฉาบเล็ก การตีจะตีแบบประกบ และตีแบบเปิดให้เสียงต่างกัน

ภาพที่ 2.24 กังสดาล

12) กังสดาล เป็นระฆังวงเดือน หล่อกจากสัมฤทธิ์ หรือทองเหลือง ด้านบนเจาะรูไว้แขวน ใช้เป็นเครื่องตีบอกสัญญาณ ของพระสงฆ์ในสมัยโบราณ และใช้ประกอบ การบรรเลงดนตรีในบางโอกาส

ภาพที่ 2.25 มโหระทึก

มโหระทึก เป็นกลองหน้าเดียว หล่อด้วยโลหะทั้งลูก มโหระทึกมีมาตั้งแต่ยุคโลหะตอนปลาย ซึ่งตกประมาณ 2000 ปีมาแล้ว มีพบในหลายประเทศในสุวรรณภูมิ ตัวกลองมีหน้ากลองแบนกว้าง บริเวณตรงกลางหน้ากลองนิยมทำเป็นรูปดาวและมีลวดลายอื่น ๆ ประกอบ ด้านข้างตัวกลองมักจะสลักลวดลายต่าง ๆ ฐานกลองเป็นทรงกระบอกกลวง

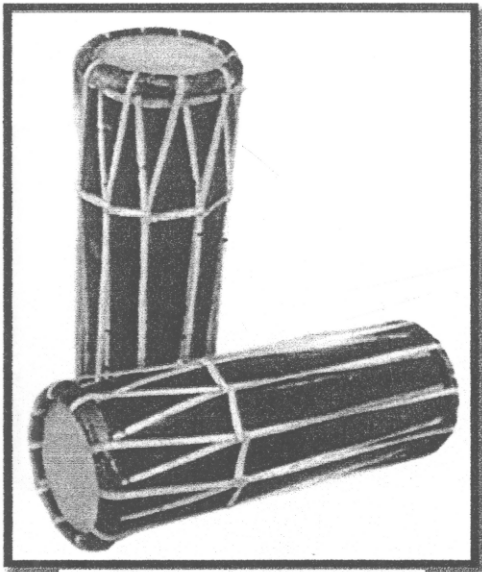
ในการตีจะวางมโหระทึก ตั้งเอาหน้ากลองขึ้น ใช้ไม้ตีสองอัน ทำด้วยไม้รวกหรือไม้เนื้อแข็ง เหล็กกลม ปลายที่ใช้ตี พันด้วยผ้าให้แน่นแล้วผูกเคียนหรือถักด้วยเส้นด้าย

ชาวไทยใช้มโหระทึกมาแต่โบราณ มีกล่าวถึงในสมัยสุโขทัย ใช้ตีในเทศกาล งานรื่นเริง สมัยอยุธยาที่กำหนดให้ตีมโหระทึก ในงานพระราชพิธี สมัยรัตนโกสินทร์ ใช้ประกอบร่วมกับแตร สำหรับพระราชอิสริยยศของพระมหากษัตริย์ ในการเสด็จออก ขุนนางในงานพระราชพิธีและรัฐพิธี

ใช้บรรเลงร่วมกับกลองชนะในงานเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวน พยุหยาตราทางชลมารค และในกระบวนอื่น ๆ นอกจากนั้นยังโปรดเกล้าฯ เป็นการพิเศษแก่วัดสามวัด ให้มีการประโคมมโหรีเที กของ พระภิกษุสงฆ์ทำวัตรสวดมนต์ คือ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดบวรนิเวศวิหาร และ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

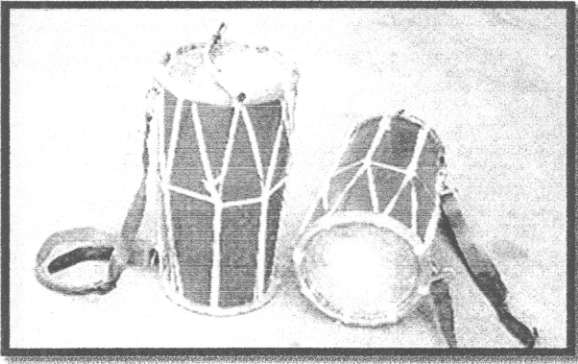
2.1.3.3 เครื่องตีที่ทำด้วยหนัง

กลอง เป็นเครื่องดนตรีประเภทตี สำหรับใช้บอกสัญญาณ บอกจังหวะ และใช้ประกอบ เครื่องดนตรีอื่น ๆ ตัวกลองเรียกว่า "หุ่น" ทำด้วยไม้ ข้างในเป็นโพรง หน้าซึ่งด้วยหนังมีทั้งหน้าเดียว และสองหน้า ที่เป็นหน้าเดียว ได้แก่ โทน รำมะนา กลองยาว ที่เป็นสองหน้า ได้แก่ กลองทัด ตะโพน เปิงมาง กลองแขก กลองมะลายู กลองชนะ บัณเฑาะว์ การขึ้นหนังมีทั้งตีด้วยหมุด และโยงเร่ง ด้วยเส้นหนัง หวายหรือลวด การตีกลอง อาจใช้ตีด้วยฝ่ามือ และตีด้วยไม้สำหรับตี ประกอบด้วย

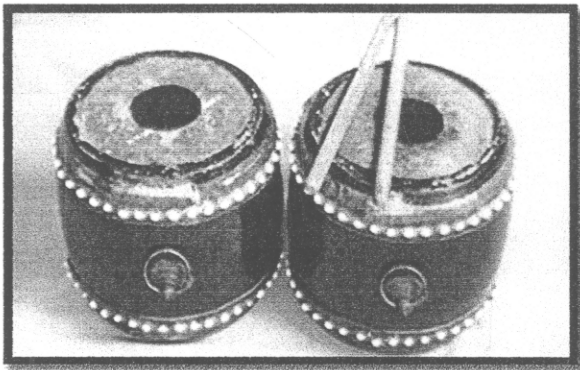
ภาพที่ 2.26 กลองแขก

1) **กลองแขก** มีรูปร่างยาวเป็นกระบอก หน้าด้านหนึ่งใหญ่เรียกว่า "หน้ารู่ย" หน้าด้าน หนึ่งเล็กเรียกว่า "หน้าต่าน" หนังหน้ากลอง ทำด้วยหนังลูกวัว หนังแพะ ใช้เส้นหวายผ่าซีกเป็นสาย โยงเร่งให้ตึงด้วยรัดอก สำหรับหนึ่งมีสองลูก ลูกเสียงสูงเรียกว่า "ตัวผู้" ลูกเสียงต่ำเรียกว่า "ตัวเมีย" การตีใช้ฝ่ามือทั้งสอง ตีทั้งสองหน้าให้เสียงสอดคล้องกันทั้งสองลูก กลองชนิดนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "กลองชะวา"

ภาพที่ 2.27 กลองชนะ

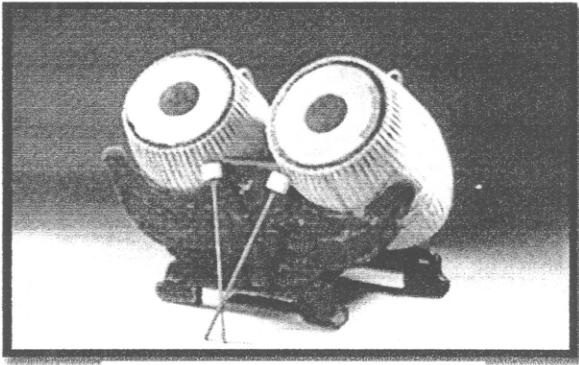
2) กลองชนะ รูปร่างเหมือนกลองแขก แต่สั้นกว่า หน้าหนึ่งใหญ่ อีกหน้าหนึ่งเล็ก ใช้ตีด้วยไม้จ้อ ๆ หรือหวาย ทางด้านหน้าใหญ่ เดิมกลองชนะน่าจะใช้ในกองทัพ หรือในการสงคราม ต่อมาใช้เป็นเครื่องประโคมในกระบวนการพยุหยาตรา และใช้ประโคม พระบรมศพ พระศพ และศพ ตามเกียรติยศของงาน จำนวนที่ใช้บรรเลง มีตั้งแต่ 1 คู่ ขึ้นไป

ภาพที่ 2.28 กลองชาตรี

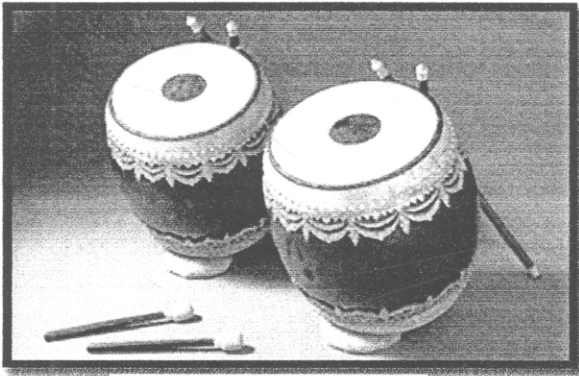
3) กลองชาตรี มีรูปร่างลักษณะและการตีเช่นเดียวกับกลองทัด แต่ขนาดเล็กกว่ากลองทัด ประมาณครึ่งหนึ่ง ขึ้นหนังสองหน้า ใช้บรรเลงร่วมในวงปี่พาทย์ในการแสดงละครชาตรีที่เรียกว่า "ปี่พาทย์ชาตรี" ให้เล่นคู่กับโทนชาตรี

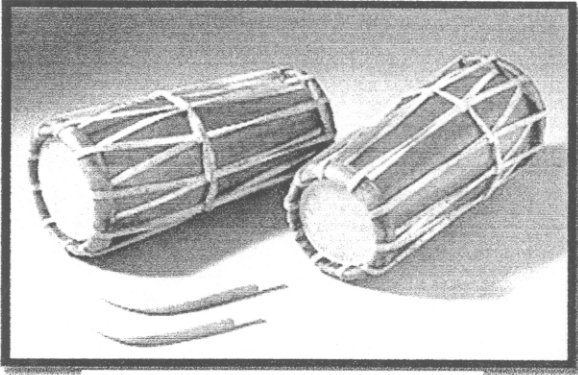
ภาพที่ 2.29 กลองตะโพน

4) กลองตะโพน ใช้ตะโพนสองลูก เสียงสูงต่ำต่างกัน ถอดเข้าออก แล้วนำมาตั้งเอาหน้าเท่งขึ้น ดีแบบกลองทัด ใช้ไม้ฉวมที่ใช้ตีระนาดเป็นไม้ตี

ภาพที่ 2.30 กลองทัด

5) กลองทัด มีรูปทรงกระบอก กลางป่องออกเล็กน้อย ขึ้นหนังสองหน้า ตีด้วยหมุดที่เรียกว่า "แล้" ซึ่งทำด้วยไม้ งาช้าง กระดุกสัตว์ หรือโลหะ หน้ากลองด้านหนึ่งติดข้าว เพื่อทำให้หนังตึง แล้วตี อีกด้านหนึ่ง ใช้ไม้ตีสองอัน สำหรับหนึ่งมีสองลูก ลูกเสียงสูงเรียกว่า "ตัวผู้" ลูกเสียงต่ำเรียกว่า "ตัวเมีย" ตัวผู้อยู่ทางขวา และตัวเมียอยู่ทางซ้ายของผู้ตี กลองทัดน่าจะเป็นกลองของไทยมาแต่โบราณ ใช้บรรเลงรวมอยู่ในวงปี่พาทย์มาจนถึงปัจจุบัน

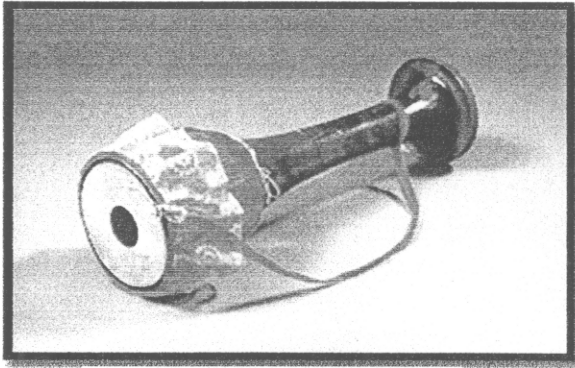
ภาพที่ 2.31 กลองมลายู

6) กลองมลายู มีรูปร่างลักษณะเหมือนกลองแขก แต่สั้นและอ้วนกว่า หน้าหนึ่งใหญ่ อีกหน้าหนึ่งเล็กขึ้นหนึ่งสองหน้า เร่งให้ตึงด้วยหนังรดให้แน่น สายโยงเร่งเสียงทำด้วยหนัง หน้าใหญ่อยู่ทางขวามือตีด้วยไม้จอ หน้าเล็กตีด้วยฝ่ามือ สำหรับหนึ่งมีสี่ลูก ต่อมาลดเหลือสองลูก ใช้บรรเลงคู่อย่างกลองแขกลูกเสียงสูงเรียกว่า "ตัวผู้" ลูกเสียงต่ำเรียกว่า "ตัวเมีย" ใช้บรรเลงในวงบัวลอยในงานศพ และใช้บรรเลงในวงปี่พาทย์นางหงส์

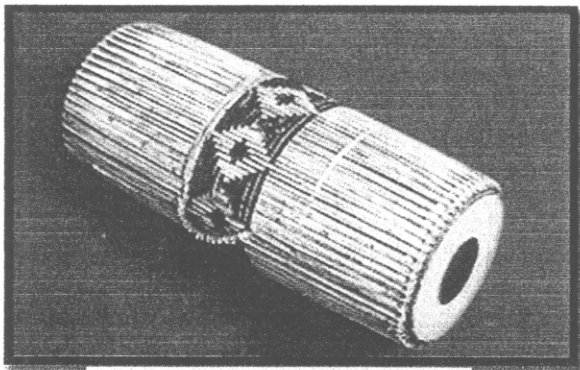
ภาพที่ 2.32 กลองโมงครุ่ม

7) กลองโมงครุ่ม มีรูปร่างลักษณะเหมือนกลองทัด แต่ใหญ่กว่า ขึ้นหนึ่งสองหน้า ตีด้วยหมุดตีหน้าเดียว โดยใช้ไม้ตี ใช้ตีในการเล่นสมัยโบราณที่เรียกว่า "โมงครุ่ม" หรือ "โหม่งครุ่ม" ซึ่งมักตีฆ้องโหม่งประกอบด้วย

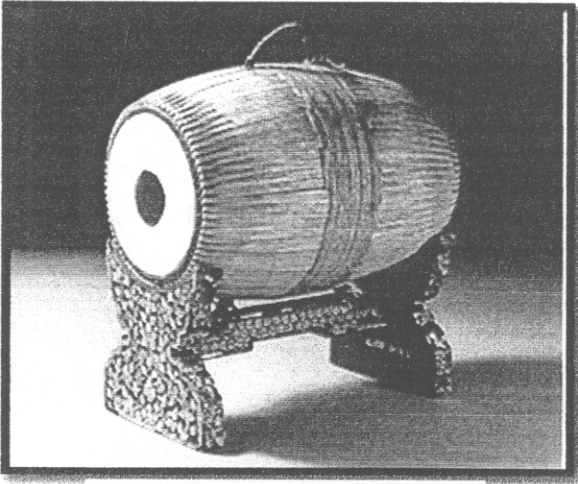
ภาพที่ 2.33 กลองยาว

8) กลองยาว ทุ่นกลองทำด้วยไม้ ตอนหน้าใหญ่ ตอนท้ายเรียวแล้วบานปลายเป็นรูปดอกลำโพง มีหลายขนาด ขึ้นหนึ่งหน้าเดียว ตัวกลองนิยมตบแต่งให้สวยงามด้วยผ้าสี หรือผ้าดอกเย็บจีบย่น ปล่อยเชิงเป็นระบายห้อยมาปกตัวกลอง มีสายสะพายสำหรับคล้องสะพายบ่า ใช้ตีด้วยฝ่ามือ แต่การเล่นโลดโผน อาจใช้ส่วนอื่น ๆ ของร่างกายตีก็มี กลองยาวได้แบบอย่างมาจากพม่า นิยมเล่นในงานพิธีชบวนแห่ กลองชนิดนี้เรียกชื่อตามเสียงที่ตีได้อีกชื่อหนึ่งว่า "กลองเถิดเทิง"

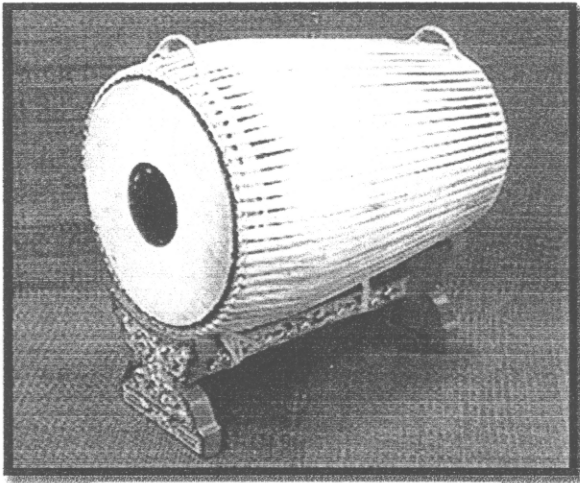
ภาพที่ 2.34 กลองสองหน้า

9) กลองสองหน้า ลักษณะคล้ายเปิงมาง แต่ใหญ่กว่า ตีด้วยมือขวา ใช้ใบเดียวตีกำกับจังหวะ ในวงปี่พาทย์ที่บรรเลงในการขับเสภา

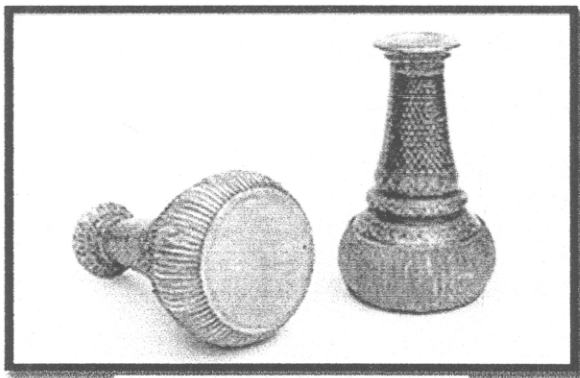
ภาพที่ 2.35 ตะโพน

10) ตะโพน เป็นเครื่องดนตรีประเภทกลอง ตัวตะโพนเรียกว่า "หุ่น" ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ชูดแต่งให้เป็นโพรงภายใน ขึ้นหนังสองหน้า ตรงกลางป่องและสอบไปทางหน้าทั้งสอง หน้าหนึ่งใหญ่เรียกว่า "หน้าเท็ง" หรือ "หน้าเท่ง" ปกติอยู่ด้านขวามือ อีกหน้าหนึ่งเล็ก เรียกว่า "หน้ามัด" ใช้สายหนังเรียกว่า "หนังเรียด" โยงแรงเสียดระหว่างหน้าทั้งสอง ตรงรอบ ขอบหนังขึ้นหน้าทั้งสองข้าง ถักด้วยหนังตีเกลียวเป็นเส้นเล็ก ๆ เรียกว่า "ไส้ละมาน" สำหรับใช้ร้อยหนังเรียด โยงไปโดยรอบจนหุ้มไม้หุ่นไว้หมด ตอนกลางหุ่นใช้หนังเรียดพันโดยรอบเรียกว่า "รัดอก" หัวตะโพนวางนอนอยู่บนเท้าที่ทำด้วยไม้ ใช้ฝ่ามือซ้าย-ขวา ตี ทั้งสองหน้า ตะโพนใช้บรรเลงประสมอยู่ในวงปี่พาทย์ ทำหน้าที่กำกับจังหวะหน้าทับต่าง ๆ ผู้ที่นับถือพระประคนธรรพ ว่าเป็นครูใหญ่ทางดนตรี ได้ถือเอาตะโพนเป็นเครื่องแทนพระประคนธรรพในพิธีไหว้ครู และถือว่าตะโพนเป็นเครื่องควบคุมจังหวะที่สำคัญที่สุด

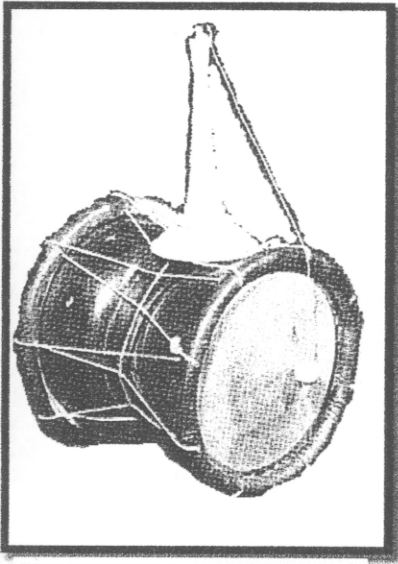
ภาพที่ 2.36 ตะโพนมอญ

11) ตะโพนมอญ คล้ายตะโพนไทย แต่ใหญ่กว่า และตรงกลางหุ้มป่องน้อยกว่า มีเสียงดังกังวานลึกกว่าตะโพนไทย หน้าใหญ่เรียกว่า "เม็กโนด" หน้าเล็กเรียกว่า "เม็กไต้ด" เป็นภาษามอญ ตะโพนมอญใช้บรรเลงประสมในวงปี่พาทย์มอญ มีหน้าที่บรรเลงหน้าทับ กำกับจังหวะต่าง ๆ

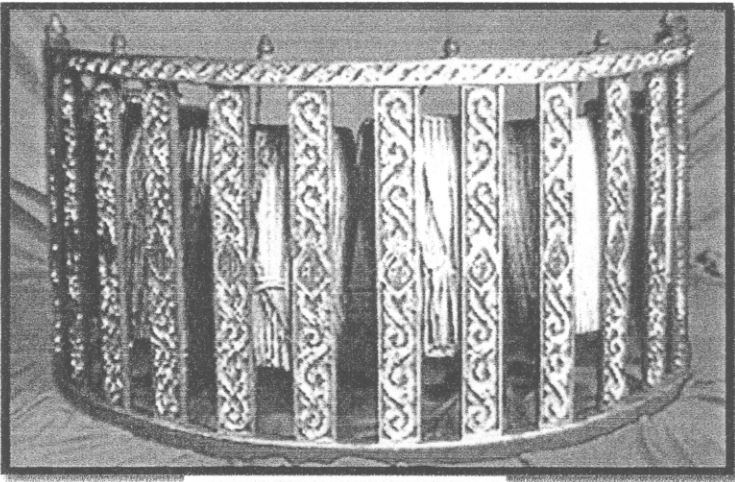
ภาพที่ 2.37 โทน

12) โทน เป็นเครื่องดนตรีประเภทกลอง เดิมเรียกว่า ทับ หุ่นทำด้วยดินเผารูปร่างคล้ายกรวยปลายบานออกเป็นดอกลำโพง ซึ่งด้วยหนังหน้าเดียว มีสายโยงเร่งเสียงจากขอบหนังคอ ตีด้วยมือข้างหนึ่ง มืออีกข้างหนึ่งคอยปิด-เปิดปากลำโพง เพื่อช่วยให้เป็นเสียงต่าง ๆ กัน ใช้ตีเป็นจังหวะ กำกับทำนองเพลงมาแต่โบราณ นิยมบรรเลงในวงเครื่องสาย ไม่นิยมบรรเลงในวงปี่พาทย์

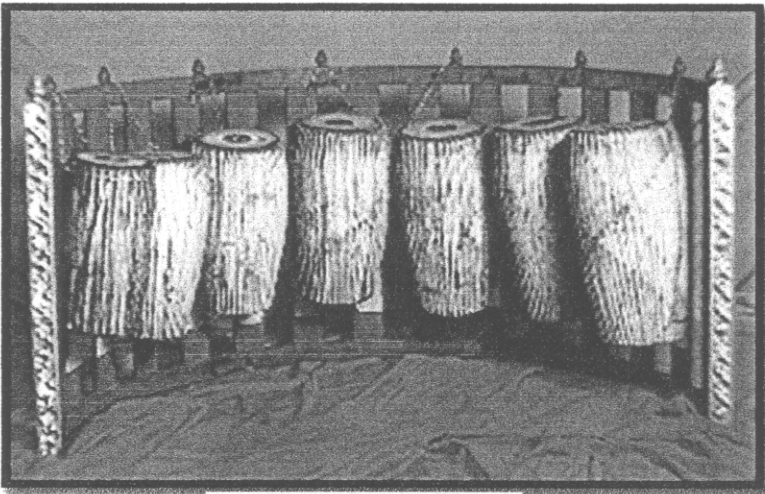
ภาพที่ 2.38 บัณเฑาะว์

13) บัณเฑาะว์ เป็นกลองสองหน้าขนาดเล็ก ไทยคงได้เครื่องดนตรีชนิดนี้มาจากอินเดีย ตัวกลองทำด้วยไม้ขนาดเล็กพอมือถือ หัวและท้ายใหญ่ ตรงกลางคอด มีสายโยงเร่่งเสียงใช้เชือกร้อยโยงห่าง ๆ มีสายรัดคอกตรงคอดที่ตรงสายรัดคอก มีหลักยาวอันหนึ่งรูปเหมือนหัวเม็ดทรงมณฑป ทำด้วยไม้หรืองาที่ปลายหลักมีเชือกผูก ปลายเชือกอีกด้านหนึ่งผูกลูกตุ้ม ในการบรรเลงใช้มือไกวบัณเฑาะว์คือพลิกข้อมือกลับไปกลับมา ให้ลูกตุ้มที่ปลายเชือกเหวี่ยงตัวไปกระทบที่หนังหน้ากลองทั้งสองด้าน บางครั้งใช้บัณเฑาะว์ลูกเดียว บางครั้งใช้สองลูก ไกวพร้อมกันทั้งสองมือ มือละลูก เป็นจังหวะในการบรรเลงประกอบขับไม้ในงานพระราชพิธี เช่น ชักบ่ล่อมสมโภช พระมหาเศวตฉัตร สมโภชพระยาช้างเผือก และช้างสำคัญ เป็นต้น

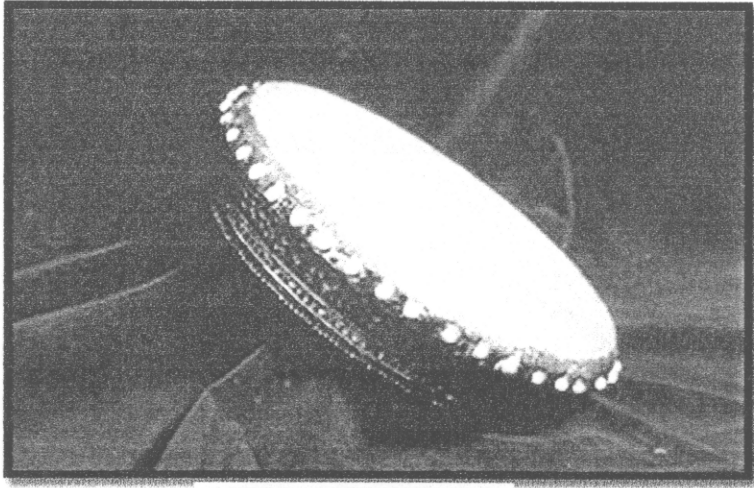
ภาพที่ 2.39 เปิงมาง

14) เปิงมาง เป็นกลองใช้ตีขัดจังหวะทยอกล้อกับตะโพน หรือกลองทัด เปิงมางเป็นภาษามอญ เดิมคงเป็นเครื่องดนตรีของมอญ มีรูปร่างยาวเหมือนกระบอง ตรงกลางป่องเล็กน้อย ทุ่นกลองทำด้วยไม้ ขึ้นหนังสองหน้า สายโยงเร่งเสียงทำด้วยหนังเจียด ร้อยจากหนังไล่ละมานเรียงถี่จนคลุมทุ่นไว้หมด มีห่วงหนังผูกโยงสายสำหรับคล้องคอ ให้เดินตีได้ เช่น ใช้ตีนำกลองชนะในกระบวนพยุหยาตรา หรือตีประกอบ ประจำพระบรมศพ พระศพ และศพ คนตีเปิงมางนำกลองชนะเรียกว่า "จ่ากลอง" คู่กับคนเป่าปี่ เรียกว่า "จ่าปี่"

ภาพที่ 2.40 เปิงมาง

15) เปิงมางคอก ใช้ในวงปี่พาทย์มอญ โดยใช้เปิงมางจำนวน 7 ลูก มีขนาดลดหลั่นกันลงไป เทียบเสียงสูงต่ำ แขนวเรียงลำดับไว้เป็นรารอบตัวคนตี คอกที่ใช้แขนวเปิงมางจะมีรูปโค้งเป็นวง การบรรเลง ใช้ตีขัดสอดประสานกันตะโพนมอญ

ภาพที่ 2.41 รำมะนา

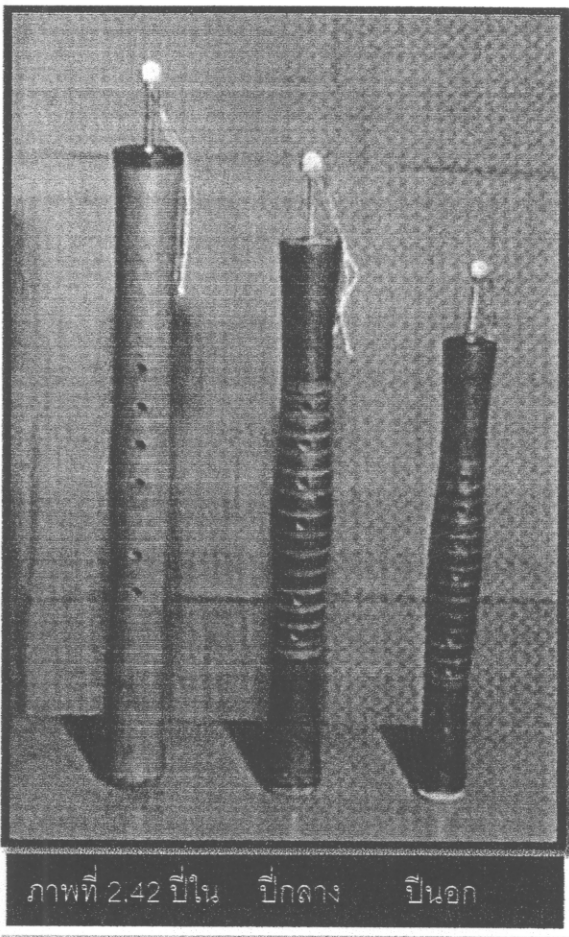
16) รำมะนา เป็นกลองชิงหนึ่งหน้าเดียว หน้ากลอง ยานผายออก หุ่นกลองนั้น รูปร่างคล้ายฆ้องกะละมัง หรือฆ้องอ่าง เข้าใจว่าได้แบบอย่างจากเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งของมลายู ที่เรียกว่า เรบานา รำมะนามีสองชนิด คือรำมะนาสำหรับวงมโหรี และรำมะนาสำหรับวงลำตัด

รำมะนาสำหรับวงมโหรี มีขนาดเล็ก หุ่นกลองสูง หน้าที่ยื่น ตีด้วยหมุดโดยรอบ มีเชือกที่เรียกว่า "สนับ" สำหรับใช้หนุนข้างใน โดยรอบหน้ากลอง เมื่อหน้ากลองหย่อน เพื่อช่วยให้เสียงสูงใช้มือตี บรรเลงในวงมโหรีและวงเครื่องสายคู่กับโทน

2.1.4 เครื่องเป่า

เครื่องเป่า เป็นเครื่องดนตรีที่ทำให้เกิดเสียงจากลมเป่า วัสดุที่ใช้ในการทำได้จากพืช ได้แก่ หลอดไม้ต่าง ๆ และจากสัตว์ ได้แก่ เขาสัตว์ต่างๆ ต่อมาได้มีวิวัฒนาการด้วยการเจาะรูและทำลิ้น เพื่อให้เกิดระดับเสียงได้มาก เครื่องดนตรีเหล่านี้ ประกอบด้วยขลุ่ยชนิดต่าง ๆ ปี่ ชนิดต่าง ๆ และ แคน เป็นต้น

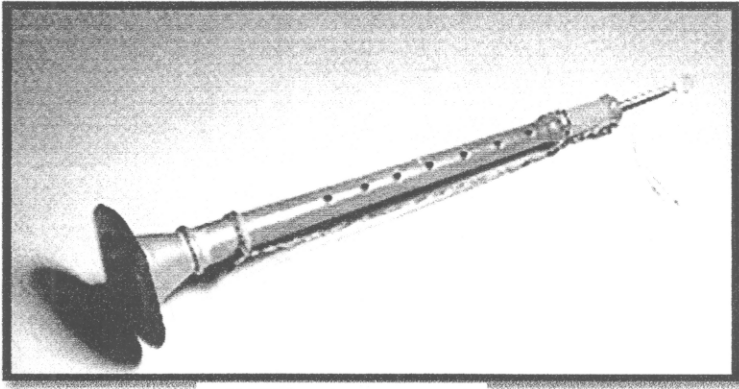

ภาพที่ 2.42 ปี่ใน ปี่กลาง ปี่นอก

1) ปี่ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่า ปกติ เล่าปี่ ทำด้วยไม้แก่น ต่อมาผู้คิดทำ ด้วยงา โดยกลึงให้เป็นรูปบานหัว และบานท้าย ช่วงกลางป่อง ภายในกลวง ทางหัวใส่ลิ้น เป็นช่องรูเล็ก ทางท้ายปากรูใหญ่ ใ้แงฯ ชัน หรือวัสดุอย่างอื่นมาหล่อเสริมตอนหัว และ ตอนท้าย เรียกว่า "ทวน" ทางหัวเรียกว่า "ทวนบน" ทางท้ายเรียกว่า "ทวนล่าง" ช่วงที่ป่อง กลาง เจาะรูนิ้วสำหรับเปลี่ยนเสียง เรียงลงมา ตามข้างเล่าปี่ จำนวน 6 รู ที่รูเป่าตอนทวนบน ใส่ลิ้นสำหรับเป่าเรียกว่า ลิ้นปี่ ทำด้วยใบตาล ช้อน 4 ชั้น ตัดกลมผูกติดกับท่อกลมเล็ก ๆ ที่ เรียกว่า "กำพวด" ทำด้วยโลหะ มีลักษณะเรียวยาว วิถีผูกเชือกให้ลิ้นใบตาลติดกับกำพวดเรียกว่า "ผูกตะกรุดเบ็ด"

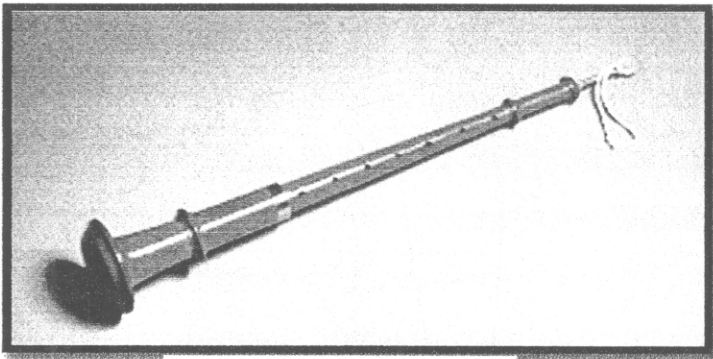
ปี่แต่เดิมนคงจะใช้เป่านำวงดนตรี และใช้กับวง เครื่องตีเป็นพื้นจึงเรียกว่า วงปี่พาทย์ ปี่ไทยมี

สามขนาดด้วยกันคือ ปี่นอกเป็นขนาดเล็ก ปี่กลางเป็นขนาดกลาง และปี่ในเป็นขนาดใหญ่

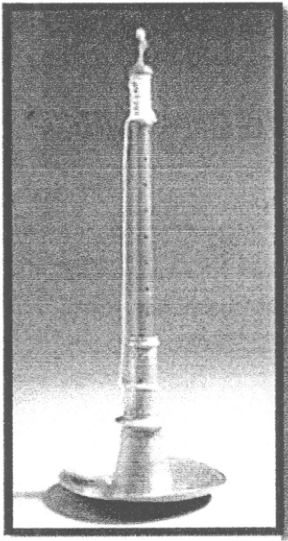
ภาพที่ 2.43 ปี่ไฉน

2) ปี่ไฉน เป็นปี่สองท่อน ถอดออกจากกันได้ ท่อนบนเรียงยาว ปลายผายออกเล็กน้อยเรียกว่า "เลापี่" ท่อนล่างปลายบานเรียกว่า "ลำโพง" ทำด้วยไม้หรืองา ปี่ชนิดนี้เข้าใจว่าได้แบบอย่างมาจากเครื่องดนตรีของอินเดีย ซึ่งเป็นเครื่องเป่าที่ทำด้วยไม้ ไทยใช้ปี่ชนิดนี้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ปัจจุบันใช้ในขบวนแห่ คู่กับปี่ชวา จำปีใช้เป่านำกลองชนะในกระบวนพยุหยาตรา

ภาพที่ 2.44 ปี่ชวา

3) ปี่ชวา เป็นปี่สองท่อน รูปร่างลักษณะเหมือนปี่ไฉน แต่ยาวกว่า ทำด้วยไม้หรืองา เนื่องจากมีขนาดยาวกว่าปี่ไฉน จึงให้เสียงแตกต่างไปจากปี่ไฉน เข้าใจว่าไทยนำปี่ชวาเข้ามาใช้คราวเดียวกับกลองแขก จากหลักฐานพบว่ามีการใช้ปี่ชวา ในกระบวนพยุหยาตรา ในสมัยอยุธยาตอนต้น

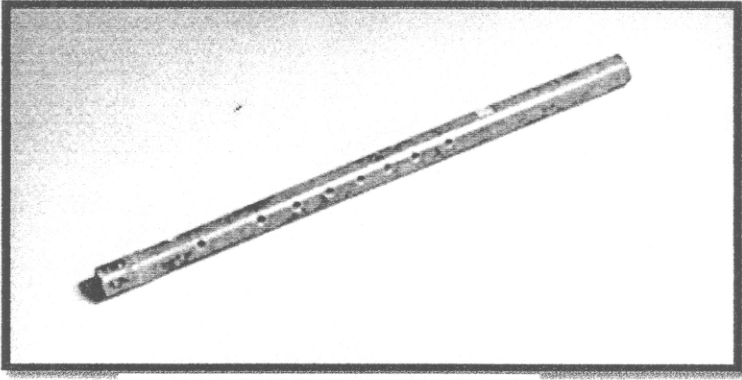

ภาพที่ 2.45 ปี่มอญ

4) **ปี่มอญ** เป็นปี่สองท่อน เหมือนปี่ชวา แต่มีขนาดใหญ่และยาวกว่า เล่าปี่ทำด้วยไม้ ลำโพงทำด้วยโลหะ ใช้บรรเลงในวงปี่พาทย์มอญ หรือ สมัยก่อนเรียกว่า ปี่พาทย์รามัญ

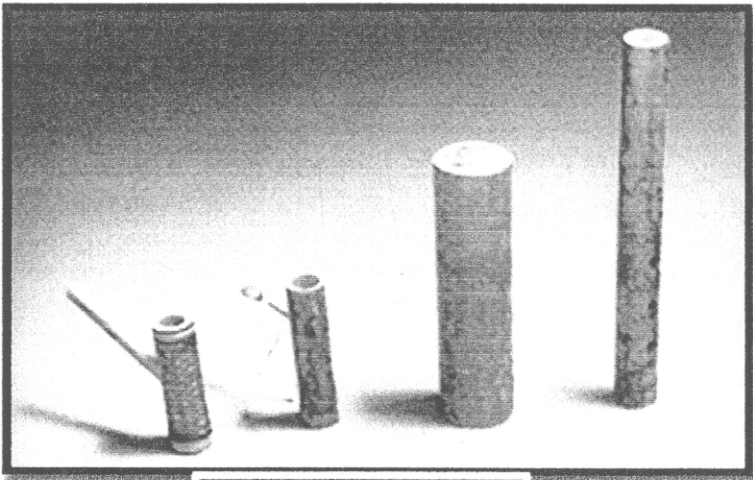
ขลุ่ย เป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่า มักทำจากไม้รวก ไม้ชิงชัน ไม้พะยุง และงาช้าง แต่ที่ทำจาก ไม้รวกจะให้เสียงนุ่มนวล ไพเราะกว่า ขลุ่ยมี 5 ชนิด คือ ขลุ่ยกรวด ขลุ่ยนก ขลุ่ยเพียงออ ขลุ่ยหลีบ และขลุ่ยขู้ ขลุ่ยมีส่วนประกอบดังนี้

- **เลาขลุ่ย** คือ ตัวขลุ่ย มีขนาดแตกต่างกันไปตามชนิดของขลุ่ย มักนิยมประดิษฐ์ ลวดลายต่าง ๆ ลงบนตัวขลุ่ย เช่น ลายดอกพิกุล ลายหิน และลายลูกกระนวด เป็นต้น
- **ดาก** คือ ไม้อุดปากขลุ่ย นิยมใช้ในไม้สักทอง เหลากลมให้ค้ำแน่นกับร่องภายในของ ปากขลุ่ย ฝานให้เป็นช่องว่าง ลาดเฉียงตลอดขึ้นดาก ให้เป่าลมผ่านไปได้
- **รูเป่า** เป็นรูสำหรับเป่าลมเข้าไป
- **รูปากนกแก้ว** เป็นรูที่เจาะร่องรับลม จากปลายดากภายในขลุ่ย อยู่ด้านเดียวกับรูเป่า อยู่สุดปลายดากพอดี เป็นรูสี่เหลี่ยมผืนผ้า รูปากนกแก้วนี้ทำให้เกิดเสียง เทียบได้กับลิ้นของขลุ่ย
- **รูเยื่อ** เป็นรูสำหรับปิดวัสดุที่ทำให้เสียงสั้นพริ้ว มักใช้เยื่อไม้ไผ่ หรือเยื่อหัวหอมปิด อยู่ ด้านขวามือ
- **รูค้ำ** หรือรูนิ้วค้ำ เป็นรูสำหรับให้นิ้วหัวแม่มือปิด เพื่อบังคับเสียง และประคองเลาขลุ่ย ขณะเป่า อยู่ด้านล่างเลาขลุ่ย ต่อจากรูปากนกแก้วไปทางปลายเลาขลุ่ย
- **รูบังคับเสียง** เป็นรูที่เจาะเรียงอยู่ด้านบนของเลาขลุ่ย มีอยู่ 7 รู
- **รูร้อยเชือก** มี 4 รู หรือ 2 รูก็ได้ อยู่ทางส่วนปลายของเลาขลุ่ย โดยการเจาะทะลุบน- ล่าง และ ซ้าย-ขวา ให้เยื้องกันในแต่ละคู่

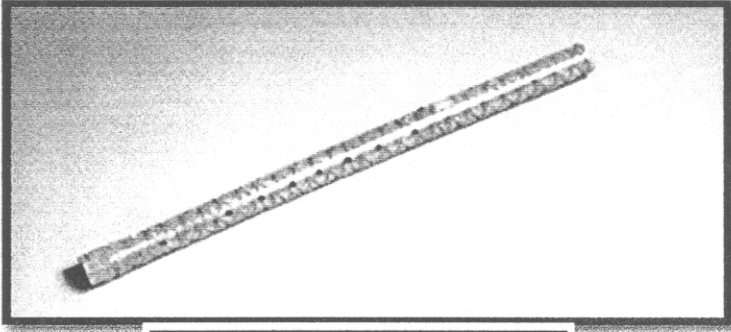
ภาพที่ 2.46 ขลุ่ยกรวด

5) ขลุ่ยกรวด มีขนาดเล็กกว่า ขลุ่ยเพียงออ ระดับเสียงต่ำสุดสูงกว่า ระดับเสียงของขลุ่ยเพียงออ อยู่ 1 เสียง

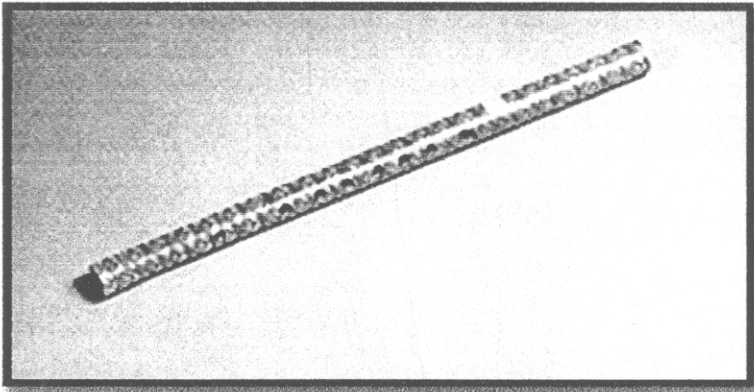
ภาพที่ 2.47 ขลุ่ยนก

6) ขลุ่ยนก เป็นขลุ่ยพิเศษ ทำขึ้นเพื่อ เสียงสัตว์ต่างๆ โดยเฉพาะนก ใช้บรรเลง ประกอบในวงดนตรี เพื่อให้เกิดจินตนาการ ในการฟังเพลงได้ดียิ่งขึ้น บางครั้งยังใช้ ลิ้นปี่มาประกอบกับ ตัวขลุ่ย เพื่อเลียนเสียงไก่ ขลุ่ยพิเศษเหล่านี้นิยมใช้บรรเลง เพลงตับนก และตับภูมรินทร์

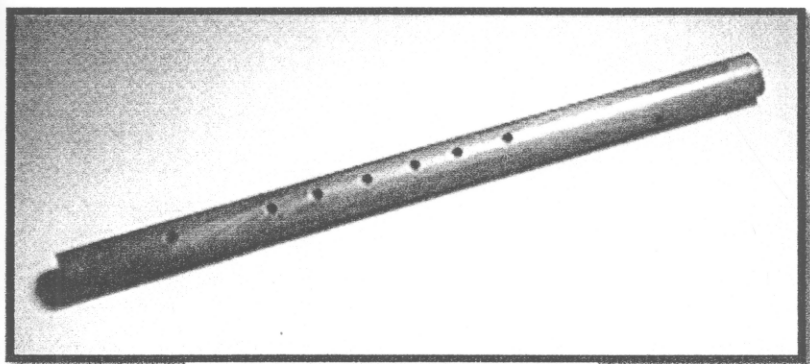
ภาพที่ 2.48 ขลุ่ยเพียงออ

7) **ขลุ่ยเพียงออ** เป็นขลุ่ยขนาดกลาง ระดับเสียงต่ำสุดคือ เสียงโด ของไทย ใช้เป็นหลักเทียบเสียง ในวงเครื่องสาย เครื่องดี ถ้าเล่นกับวงมโหรี ขลุ่ยเพียงออต้องมีระดับเสียง ได้ระดับเดียวกับลูกฆ้องวงใหญ่ ลูกที่ 10 ที่เรียกว่า ลูกเพียงออ

ภาพที่ 2.49 ขลุ่ยหลีบ

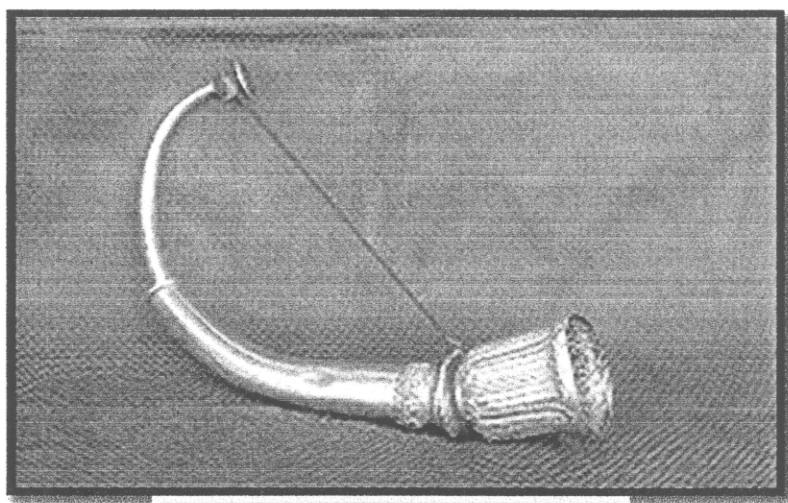
8) **ขลุ่ยหลีบ** เป็นขลุ่ยขนาดเล็ก มีเสียงสูงแหลมเล็ก ระดับเสียงต่ำสุดสูงกว่า เสียงต่ำสุดของขลุ่ยเพียงออขึ้นมา 3 เสียง ใช้เป่าคู่กับขลุ่ยเพียงออ หรือขลุ่ยกรวด มีอยู่สองชนิด คือ ขลุ่ยหลีบเพียงออ และขลุ่ยหลีบกรวด

ภาพที่ 2.50 ขลุ่ย

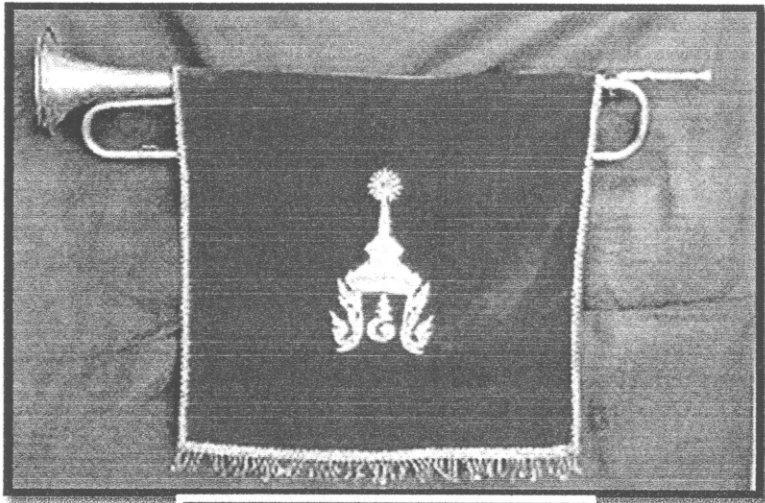
9) **ขลุ่ย** เป็นขลุ่ยขนาดใหญ่ ระดับเสียงต่ำสุด ต่ำกว่าระดับเสียงต่ำสุดของขลุ่ยเพียงออ ลงไปอีก 2 เสียง ใช้บรรเลงในวงปีพาทย์ดึกดำบรรพ์

แตร เป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่า ทำด้วยโลหะ แตรที่ใช้ในการพระราชพิธีของไทยมาแต่โบราณ มีสองชนิด คือ แตรรองและแตรฝรั่ง

ภาพที่ 2.51 แตรรอง

10) **แตรรอง** เข้าใจว่าได้แบบอย่างจากอินเดีย เนื่องจากอินเดียมีแตรรูปแบบเดียวกันนี้ใช้อยู่ และมีชื่อซึ่งแปลความหมายว่าเขาสัตว์ ซึ่งเดิมคงทำจากเขาสัตว์ แตรรองของไทยที่ใช้ในงานพระราชพิธีของไทย ทำด้วยโลหะชุบเงิน ทำเป็นสองท่อนสวมต่อกัน ท่อนแรกเป็นหลอดโค้งเรียวยาวสำหรับเป่าลมปากตรงที่เป่าทำให้บานรับกับริมฝีปาก เรียกว่า "กำพวด" ท่อนปลายเป็นลำโพง มีเส้นเชือกจับบั้นฉกโยง ท่อนเป่ากับท่อนลำโพงไว้ด้วยกัน

ภาพที่ 2.52 แตรฝรั่ง

11) แตรฝรั่ง เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "แตรลำโพง" มีลักษณะ ปากบานคล้ายดอกลำโพง ในกฎมณเฑียรบาล เรียกว่า "แตรกลางโพง" ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เรียกว่า "แตรวิลันดา"

2.2 วงดนตรีไทย

วงดนตรีไทย สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

- 1) วงเครื่องสาย
- 2) วงปี่พาทย์
- 3) วงมโหรี

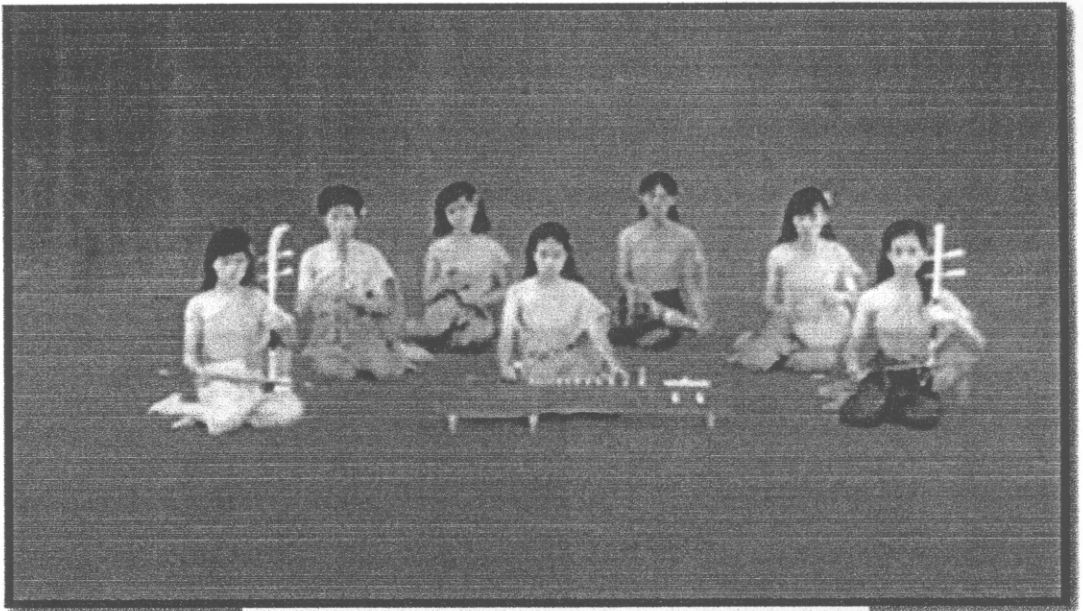
2.2.1. วงเครื่องสาย เป็นวงที่มีเครื่องดีดและเครื่องสีเป็นหลัก

2.2.2 วงเครื่องสาย

เป็นวงดนตรีประเภทหนึ่ง ที่มีเครื่องดนตรีประเภทที่มีสาย ใช้ดีดและสี เช่น จะเข้และซอ เป็นหลัก มีเครื่องเป่าที่ประเภท ขลุ่ย เป็นประธาน เครื่องหนังที่ใช้ประกอบมักเลือกชนิดที่เห็นว่ามีเสียงดังเหมาะสม กลมกลืน เช่น โทน-รำมะนา เป็นเครื่องกำกับจังหวะหน้าทับ และใช้ฉิ่งตีเป็นเครื่องกำกับจังหวะย่อย (หนัก-เบา) และฉาบ กรับ โหม่ง เป็นเครื่องประกอบจังหวะ จัดแบ่งการประสมวงเป็น 2 ขนาดคือ เครื่องสายวงเครื่องเล็ก (วงเครื่องเดี่ยว) และเครื่องสายวงใหญ่ (วงเครื่องคู่) ใช้บรรเลงและขับร้องประกอบพิธีในงานมงคล เช่น งานมงคลสมรส หรืองานเลี้ยงรับรองต่างๆ ที่ไม่ต้องการเสียงดังมาก วงเครื่องสายอาจเป็นวงที่มีวิวัฒนาการด้วยตนเอง ซึ่งแต่เดิมอาจไม่เกี่ยวข้องกับวงปี่พาทย์เลยก็ได้ เพราะมีการกล่าวถึงเครื่องดนตรีหลายชิ้นที่มีใช้อยู่แล้ว ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น เช่น ระบุถึงไว้ในกฎมณเฑียรบาลว่า “ร้อง (เพลง) เรือ เป่าขลุ่ย ตี โทนขับรำให้มัน และ ร้องเพลงเรือ เป่าปี่เป่าขลุ่ย สีซอ ดีดจะเข้ ตีโทนทับ” ดังนี้คงหมายถึงเครื่องดนตรีบางอย่างที่มีอยู่ในสมัยนั้น เป็นต่างคนต่างเล่น คงมิได้หมายถึงการประสมวงตามแบบฉบับ จึงไม่พบหลักฐานว่าเครื่องสายมีการประสมวงมาแต่เดิม สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงประณอบอธิบายถึงกำเนิดวงเครื่องสายไว้ว่า ผู้ชายบางพวกซึ่งหัดเล่นเครื่องสายอย่างจีน จึงคิดกันเอาซอด้วง ซออู้ ปี่อ้อ เข้าเล่นประสมกับเครื่องกลองแขก เครื่องสายอย่างนี้เรียกกันว่า กลองแขกเครื่องใหญ่ ซึ่งภายหลังเราเรียกว่าประสมนี้ว่า เครื่องสายปี่ชวา แล้วทรงกำหนดเวลาไว้ว่า เห็นจะเกิดขึ้นในราวตอนปลายรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ด้วยเมื่อตอนต้นรัชกาลที่ 5 ยังถือกันว่าเป็นของเกิดใหม่ ครั้นต่อมาเอากลองแขกกับปี่อ้อออกเสีย ให้ทับกับรำมะนา ขลุ่ยแทน เรียกว่า มโหรีเครื่องสาย บางวงก็เติมระนาดและซ้องเข้าด้วย จึงเกิดมีมโหรีผู้ชายเล่นแทนผู้หญิงอย่างเดิมสืบมาทุกวันนี้ ที่ผู้หญิงหัดเล่นก็มีแต่น้อยกว่าผู้ชายเล่น มโหรีในชั้นหลังดูไม่มีกำหนดจำนวนเครื่องเล่น เช่น ซอด้วง ซออู้ แล้วแต่จะมีคนสมัครเล่นเท่าใดก็เข้าเล่น มาปัจจุบันบางวงแก้ไขเอาซอด้วง ซออู้ ออก ให้ซิมและแอดคอร์เดียนฝรั่งเข้ามาประสมแทนก็มี ต่อมาภายหลังเราไม่

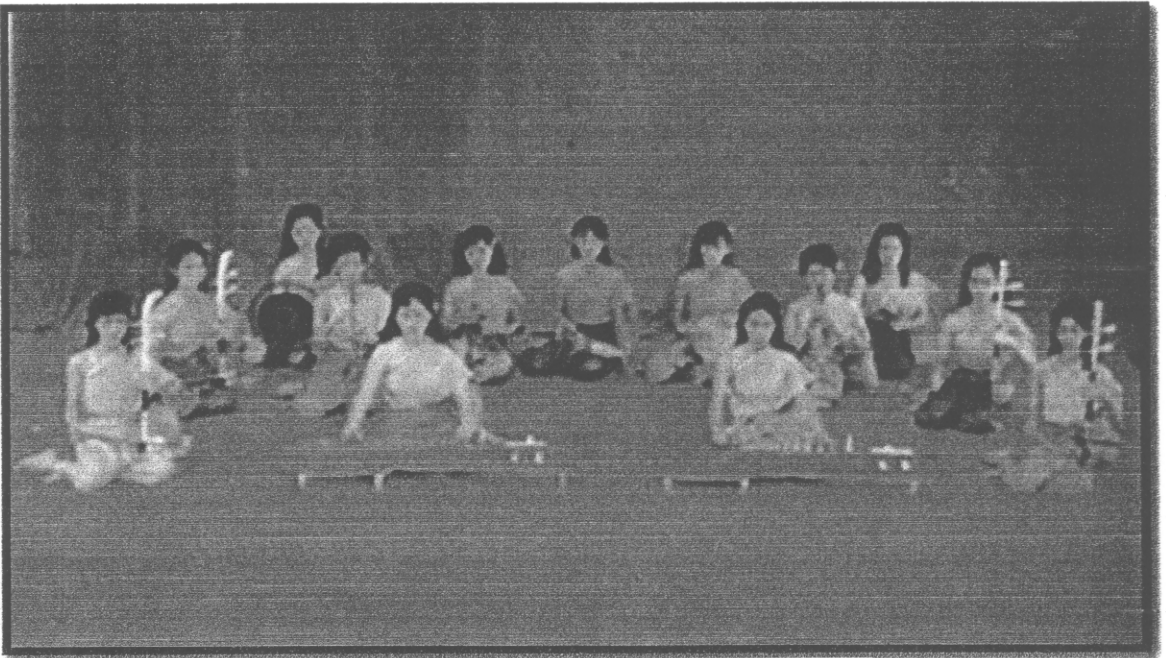
เรียกวงแบบนี้ว่ามโหรีเครื่องสาย แต่เรียกกันว่า วงเครื่องสาย ตั้งแต่รัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา มีผู้นำเอาซิมบ้าง ไวโอลินบ้าง ออร์แกนบ้าง ตลอดจนเครื่องอื่นเข้ามาเล่นเป็นวง เรียกกันว่า วงเครื่องสายประสม โดยเรียกชื่อวงไปตามดนตรีที่นำเข้ามาประสม เช่น วงเครื่องสายประสมออร์แกน วงเครื่องสายประสมเปียโน วงเครื่องสายประสมซิม เป็นต้น

ภาพที่ 2.53 วงเครื่องสายประสมวงเด็ก

ภาพที่ 2.54 วงเครื่องสายประสม

ภาพที่ 2.55 วงเครื่องสายประสมเครื่องคู่

2.2.2 วงปีพาทย์

วงปีพาทย์ คำว่า "ปีพาทย์" หมายถึงการประสมวงที่มีปี และเครื่องเคาะ (ตี) วงปีพาทย์มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับจนเจริญถึงขีดสุดในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ดังต่อไปนี้

สมัยกรุงสุโขทัย ที่ดนตรีไทยมีลักษณะเป็นการขับลำนำ และร้องเล่น ที่ปรากฏหลักฐานไว้ในหนังสือไตรภูมิพระร่วง ได้กล่าวถึงเครื่องดนตรี ได้แก่ แตร สังข์ มโหระทึก ช้อง กลอง ฉิ่ง ฉ่าง (ฉาบ) บัณเฑาะว์ พิณ ซอพุงตอ ปี่ไฉน ระฆัง และกังสะดาด ตามหลักฐานในศิลาจารึก และหนังสือไตรภูมิพระร่วง มีเครื่องดนตรีไทย ดังนี้ คือ วงบรรเลงพิณ มีผู้บรรเลง 1 คน ทำหน้าที่บรรเลงพิณ และขับร้อง เป็นลักษณะขับลำนำ วงขับไม้ ประกอบด้วยผู้บรรเลง 3 คน คือ คนขับลำนำ คนสีซอสสามสาย และคนไกวบัณเฑาะว์ วงปีพาทย์ เป็นลักษณะวงปีพาทย์เครื่อง 5 มี 2 ชนิดคือ วงปีพาทย์เครื่อง 5 ที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรี 5 ชิ้นคือ กลองชาตรี ทับ(โทน) ช้องคู่ และฉิ่ง ใช้บรรเลงประกอบละครชาตรี วงมโหรี เป็นลักษณะของวงดนตรีที่นำเอาวงบรรเลงพิณ กับวงขับไม้มาประสมกัน เป็นลักษณะของวงมโหรีเครื่องสี่ เพราะประกอบด้วยผู้บรรเลง 4 คนคือ คนขับลำนำและตีกรับพวง 1 คน คนสีซอสสามสายคลอร้อง คนตีพิณ และคนตีทับคุ่มจิ้งหะ

สมัยกรุงศรีอยุธยา ลักษณะของวงดนตรีไทยในสมัยนี้ได้มีการพัฒนาขึ้นดังนี้คือ สำหรับวงปีพาทย์ ยังคงรูปแบบปีพาทย์เครื่องห้าเหมือนกับสมัยกรุงสุโขทัย แต่ได้เพิ่มระนาดเอกขึ้นอีก 1 เครื่องมือ เครื่องดนตรีไทยวงปีพาทย์จึงประกอบด้วย ระนาดเอก ปี่ใน ช้องวงใหญ่ กลองทัด ตะโพน ฉิ่ง ส่วนวงมโหรี ได้พัฒนาจากวงมโหรีเครื่องสี่ในสมัยสุโขทัย เป็นมโหรีเครื่องหก คือได้เพิ่มขลุ่ย และรำมะนา ทำให้มีเครื่องดนตรีดังนี้คือ ซอสามสาย กระจับปี่ ทับ(โทน) ระมะนา ขลุ่ย และกรับพวง

สมัยกรุงธนบุรี ไม่มีรูปแบบการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากกำลังมีข้าศึก และป้องกันประเทศ **สมัยรัตนโกสินทร์** แบ่งความเจริญเป็นลำดับดังนี้

รัชกาลที่ 1 รูปแบบของวงดนตรียังคงรูปแบบเหมือนกับสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ได้พัฒนาและเพิ่มกลองทัดขึ้นในวงปีพาทย์อีก 1 ลูก ทำให้วงปีพาทย์มีกลองทัด 2 ลูก ตัวผู้เสียงสูง และตัวเมียเสียงต่ำ

รัชกาลที่ 2 เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระปรีชาสามารถในด้านการดนตรี คือทรงซอสามสายและมีชอคู่พระหัตถ์ที่ชื่อว่า "ซอสายฟ้าฟาด" และทรงพระราชนิพนธ์ เพลงไทยที่ชื่อว่า "บุหลันลอยเลื่อน" นั่นเอง พร้อมทั้งในสมัยรัชกาลที่ 2 นี้ ได้เกิดกลองสอง

หน้าขึ้น ซึ่งได้พัฒนามาจาก”เป็งมาง” ของมอญ และพัฒนามาเป็นเครื่องกำกับจังหวะหน้าทับของวงปี่พาทย์ไม้แข็งในปัจจุบันนี้

รัชกาลที่ 3 ได้พัฒนามาเป็นวงปี่พาทย์เครื่องคู่ พร้อมกับมีการประดิษฐ์ระนาดทุ้ม คู่กับระนาดเอก และ ซ้องวงเล็ก ให้คู่กับซ้องวงใหญ่

รัชกาลที่ 4 วงปี่พาทย์ได้พัฒนามาเป็นวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ เพราะได้มีการประดิษฐ์เครื่องดนตรีขึ้นอีก 2 ชนิดคือ ระนาดเอกเหล็ก และระนาดทุ้มเหล็ก โดยใช้โลหะทำทำลูกระนาด และทำรางระนาดให้แตกต่างไปจากรางระนาดเอกและระนาดทุ้ม นอกจากนี้ ในสมัยรัชกาลที่ 4 นี้ ก็มีการนิยมร้องส่ง ทำให้ มีผู้คิดแต่งขยายเพลง 2 ชั้นของเดิม เป็น 3 ชั้น และตัดลงเป็นชั้นเดียว ทำให้เกิดเป็นเพลงเถาขึ้น เป็นครั้งแรกในสมัย รัชกาลที่ 4 นี้

รัชกาลที่ 5 ในสมัยนี้ เกิดวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ขึ้น โดย สมเด็จพระเจ้านิราศวินวงศ์ ได้คิดค้นเพื่อนำไปประกอบการแสดงละครดึกดำบรรพ์ มีการปรับปรุงวงดนตรีปี่พาทย์ โดยการตัดเครื่องดนตรีชนิดเสียงเล็กแหลม หรือดั่งเกินไปออก เครื่องปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ จึงประกอบด้วย ระนาดเอก ซ้องวงใหญ่ ระนาดทุ้ม ระนาดทุ้มเหล็ก ซลู่ ซอขลุ่ย ซ้องหู้ (ซ้อง 7 โใบ) ตะโพน กลอง และเครื่องกำกับจังหวะ

รัชกาลที่ 6 ในสมัยนี้ ได้มีการปรับปรุงวงปี่พาทย์ขึ้นมาอีกชนิดหนึ่ง โดยได้นำวงดนตรีของมอญ เข้ามาประสมกับวงปี่พาทย์ของไทย เรียกว่า “วงปี่พาทย์มอญ” ซึ่งคิดค้นปรับปรุงโดย หลวงประดิษฐไพเราะ(ศร ศิลปบรรเลง) มีการนำอังกะลุงเข้ามาเผยแพร่เป็นครั้งแรก และนำเครื่องดนตรีต่างชาติ เช่น ซิม ออร์แกน ของฝรั่งมาประสมในวงเครื่องสาย ทำให้วงเครื่องสายได้พัฒนาขึ้นจนกลายเป็นวงเครื่องสายประสม

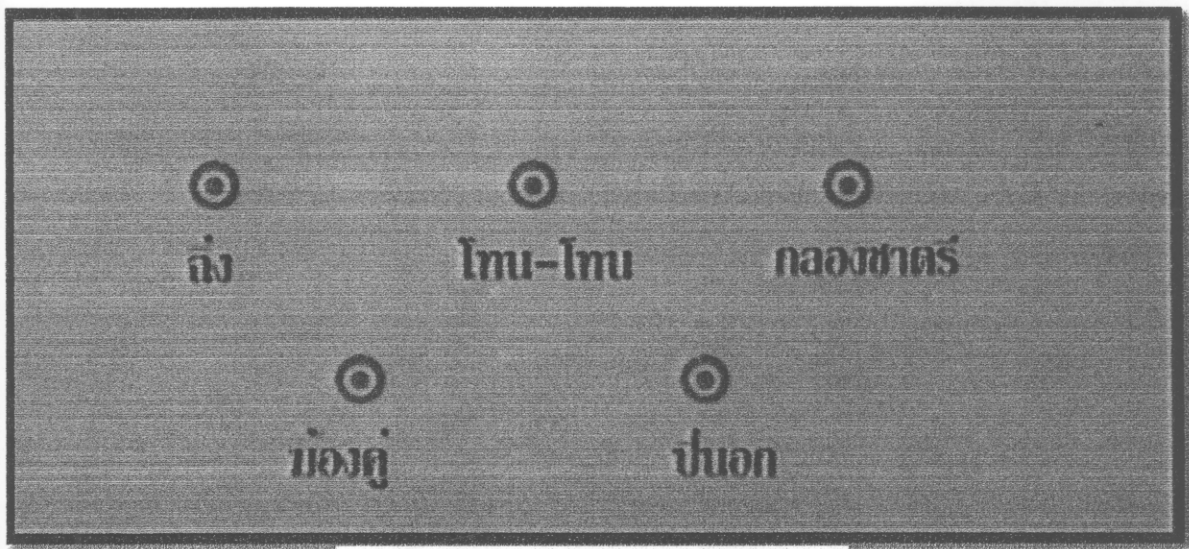
รัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้สนพระทัยในเรื่องดนตรีไทยเป็นอันมาก ด้วยได้ทรงพระราชนิพนธ์เพลงไทยไว้ถึง 3 เพลงคือ เพลงใหม่โรงคลื่นกระทบฝั่ง 3 ชั้น เพลงเขมรลออองค์ (เถา) และเพลงราตรีประดับดาว (เถา) เป็นต้น ในสมัยนี้ มีผู้ที่นิยมดนตรีไทยมากมาย พระมหากษัตริย์ เจ้านาย ตลอดจนขุนนาง ก็ได้ให้ความอุปถัมภ์นักดนตรีไทย ในวังก็จะมีวงดนตรีประจำวัง เช่น วงวังบูรพา วงวังบางขุนพรหม วงวังบางคอกแหลม และวงวังปลายเนิน เป็นต้น มีการประกวดประชันกัน ทำให้วงการดนตรีไทย เจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุด หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผู้ปกครองประเทศในสมัยนั้น มีนโยบายที่เรียกว่า “รัฐนิยม”คือ “ห้ามการบรรเลงดนตรีไทย” เพราะเห็นว่า ไม่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองทัดเทียมนานาอารยประเทศ การจะบรรเลงดนตรีไทย จะต้องขออนุญาตจากทางราชการ ทำให้เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้

ดนตรีไทย ตกต่ำเป็นอย่างมาก ทำให้วัฒนธรรมและดนตรี จากต่างชาติได้เข้ามา และมีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนไทยเป็นอันมากมาจนถึงทุกวันนี้

วงปี่พาทย์ในปัจจุบันแบ่งออกได้ 7 แบบ ตามการจัดกลุ่มเครื่องดนตรีดังนี้

วงปี่พาทย์ชาติรี

- ประกอบด้วย ปี่นอก, ซ้องคู่, โทนชาติรี, กลองชาติรี, ฉิ่ง, กรับ

ภาพที่ 2.56 วงปี่พาทย์ชาติรี

วงปี่พาทย์เครื่องห้า

- ประกอบด้วย ปี่ใน, ซ้องวงใหญ่, ระนาด, ตะโพน, กลองทัด, ฉิ่ง

ภาพที่ 2.57 วงปี่พาทย์เครื่องห้า

วงปี่พาทย์เครื่องคู่

- ประกอบด้วย ปี่ใน, ปี่นอก, ซ้องวงใหญ่, ซ้องวงเล็ก, ระนาดเอก, ระนาดทุ้ม, ตะโพน, กลองทัด, ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง

ภาพที่ 2.58 วงปี่พาทย์เครื่องคู่

วงปี่พาทย์เครื่องใหญ่

- ประกอบด้วย ปี่ใน, ปี่นอก, ซ้องวงใหญ่, ซ้องวงเล็ก, ระนาดเอก, ระนาดทุ้ม, ระนาดเหล็ก, ระนาดทุ้มเหล็ก, ตะโพน, กลองทัด, ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง

ภาพที่ 2.59 วงปี่พาทย์เครื่องใหญ่

วงปี่พาทย์นางหงส์

- ประกอบด้วย ปี่ชวา, ซ้องวงใหญ่, ซ้องวงเล็ก, ระนาดเอก, ระนาดทุ้ม, กลองมลายู, ฉิ่ง

ภาพที่ 2.60 วงปี่พาทย์นางหงส์

ปีพาทย์ตีกดําบรรพ์

- ประกอบด้วย ขลุ่ยเพียงออ, ขลุ่ยอู้, ส้องวงใหญ่, ส้องน่วย, ระนาดเอก, ระนาดทุ้ม, ระนาดทุ้มเหล็ก, ซออู้, ตะโพน, กลองตะโพน, กลองแขก, ฉิ่ง (กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เป็นผู้คิดขึ้น)

ภาพที่ 2.61 วงปีพาทย์ตีกดําบรรพ์

วงปี่พาทย์มอญ

- ประกอบด้วย ปี่มอญ, ซ้องมอญ, ระนาด, เปิงมางคอก, ตะโพนมอญ, โหม่งมอญ, ฉิ่ง ฉาบ (จัดเครื่องดนตรีตามแต่ว่าจะเป็นชุดเครื่องเล็ก, เครื่องใหญ่ หรือเครื่องคู่)

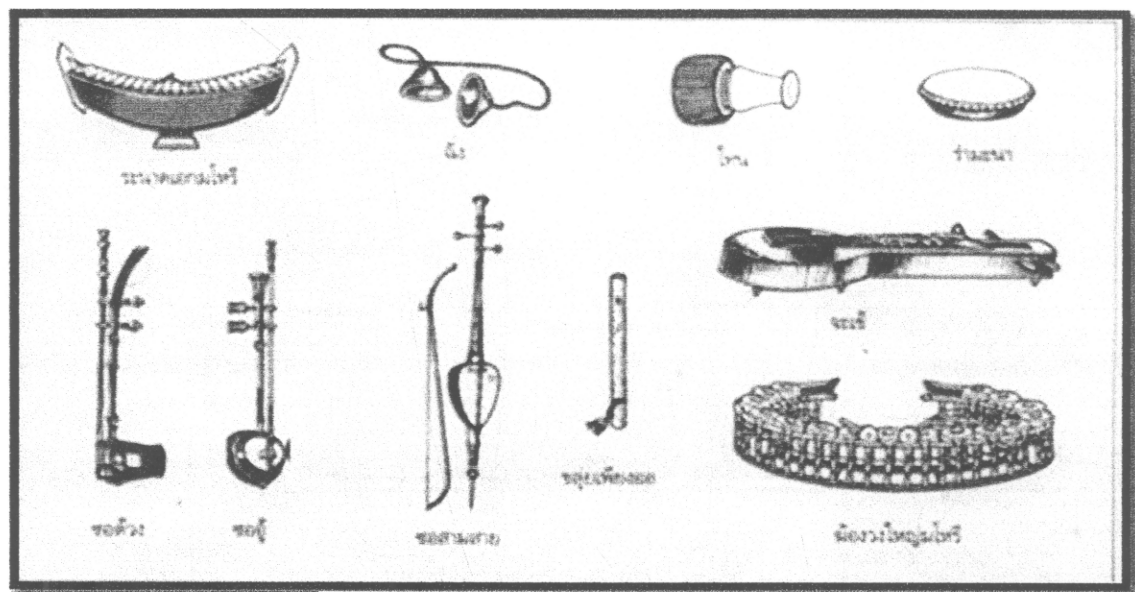
ภาพที่ 2.62 วงปี่พาทย์มอญ

2.2.3 วงมโหรี

วงมโหรีเป็นวงดนตรีที่เกิดจากการประสมกันระหว่างวงปี่พาทย์และวงเครื่องสาย โดยตัดเครื่องดนตรีที่มีเสียงดังออก ย่อขนาดเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ให้มีขนาดเล็กลงและเพิ่มซอสามสาย วงมโหรีเป็นวงดนตรีที่มีเครื่องดนตรีครบทุกประเภท คือ ดิด สี ดี เป่า วงมโหรีแบ่งเป็นขนาดหรือชนิดต่างๆดังนี้

1) วงมโหรีวงเล็ก

มีเครื่องดนตรีที่ประสมอยู่ในวงคือ ซอสามสาย ระนาดเอก ซ้องวง(ซึ่งซ้องวงนี้มีขนาดเล็กกว่าซ้องวงใหญ่ในวงปี่พาทย์ และซ้องวงเล็กในวงปี่พาทย์ มักจะเรียกกันว่า ซ้องกลาง หรือ ซ้องมโหรี ซอด้วง ซออู้ จะเข้ ขลุ่ยเพียงออ โทน รำมะนา ฉิ่ง

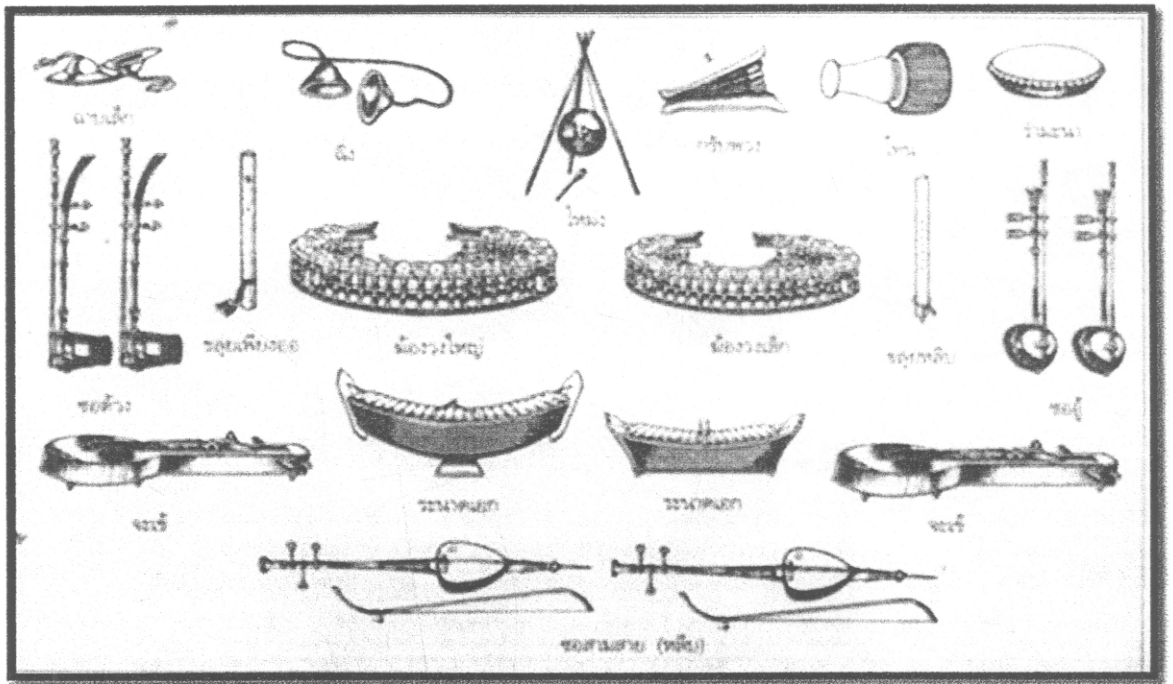

ภาพที่ 2.63 วงมโหรีวงเล็ก

2) วงมโหรีเครื่องคู่

มีเครื่องดนตรีที่ประสมอยู่ในวงคือ ซอสามสาย ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ซ้องกลางหรือซ้องมโหรี ซ้องวงเล็ก ซอด้วง 2 คัน ซออู้ จะเข้ 2 ตัว ขลุ่ยเพียงออ ขลุ่ยหลีบ โทน รำมะนา ฉิ่ง

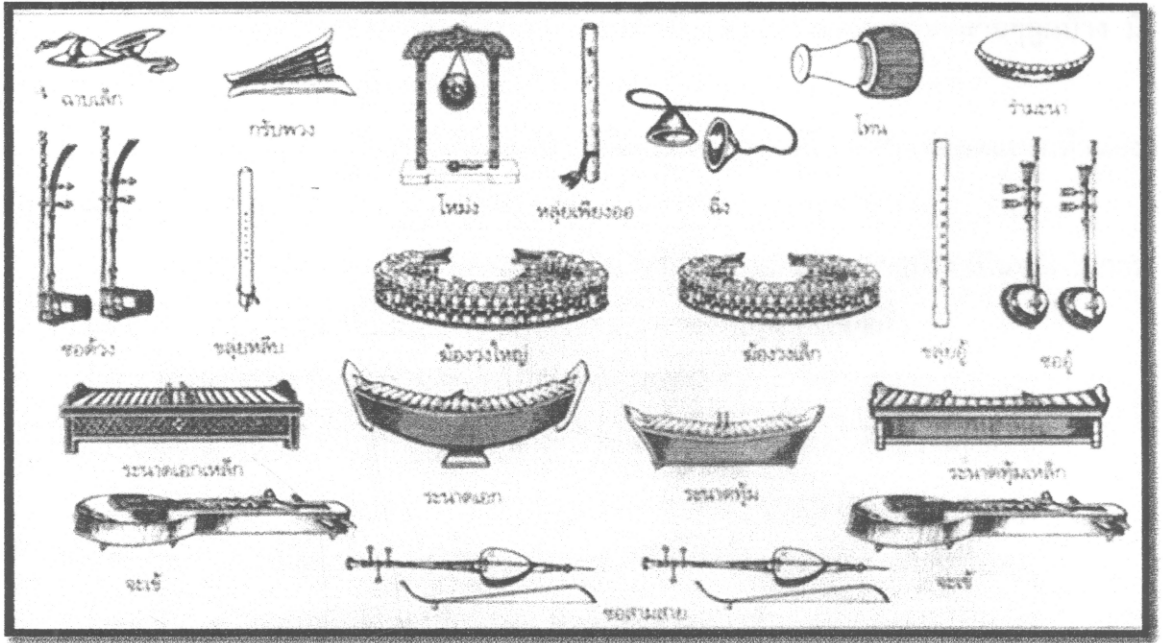
วงมโหรีเครื่องคู่นี้ บางทีก็เพิ่มซอสามสายอีกหนึ่งคัน ซึ่งมีขนาดเล็กกว่าซอสามสายของเดิมเรียกว่า ซอหลีบ แต่เป็นซอที่หายาก จึงไม่ค่อยได้ใช้

ภาพที่ 2.64 วงมโหรีเครื่องคู่

3) วงมโหรีเครื่องใหญ่

มีเครื่องดนตรีที่ประสมอยู่ในวงคือ ระนาดเอกไม้มโหรี ระนาดทุ้มไม้มโหรี ระนาดเอกเหล็กมโหรี ระนาดทุ้มเหล็กมโหรี ซ้องวงใหญ่ ซ้องวงเล็ก จะเข้ 2 ตัว ซอสามสาย ซอสามสายหลีบ ซอด้วง 2 คัน ซออู้ 2 คัน ซลู่เพียงออ ซลู่หลีบ ฉิ่ง โทน รำมะนา

ภาพที่ 2.65 วงมโหรีเครื่องใหญ่

วิธีบรรเลงและหน้าที่ของเครื่องดนตรีวงมโหรี

1. ซอสามสาย สีเก็บบ้าง โทนหวนเป็นเสียงยาวๆบ้าง มีหน้าที่คลอเสียงคนร้องและดำเนินทำนองเพลง
2. ซอสามสายหลีบ สีเก็บบ้าง โทนหวนเป็นเสียงยาวๆบ้าง แต่ไม่มีหน้าที่คลอเสียงคนร้อง เพียงแต่ช่วยในการดำเนินทำนองโดยแทรกแซงในทางเสียงสูงเท่านั้น
3. ระนาดเอก ตีพร้อมกันสองมือเป็นคู่ 8 เดินทำนองเก็บถี่ๆโดยตลอด แต่บางโอกาสก็มีตีกรอบบ้าง รัวบ้าง มีหน้าที่เป็นผู้นำวง
4. ระนาดทุ้ม ตีพร้อมกันทั้งสองมือบ้าง ตีมือละลูกบ้างและมือละหลายลูกบ้าง มีหน้าที่สอดแทรก หยอกล้อ ยั่วเข้ากับทำนอง ให้สนุกสนาน

5. ระนาดเอกเหล็ก หรือระนาดทอง ที่เรียกว่า “ระนาดทอง” นั้น ก็เพราะว่าลูกระนาดทำด้วยทองเหลือง ตีสองมือพร้อมๆกัน เป็นคู่ 8 ดำเนินทำนองถี่ๆ โดยตลอดเหมือนระนาดเอก แต่ไม่มีหน้าที่เป็นผู้นำวง เป็นแต่ช่วยให้มีเสียงกระหึ่มขึ้นเท่านั้น

6. ระนาดทุ้มเหล็ก ตีมือละลูกหรือหลายๆลูก เดินทำนองห่างๆ มีหน้าที่ยั่วเย้าทำนองเพลงอย่างห่างๆ

7. ซ้องกลางหรือซ้องมโหรี ตีพร้อมกันสองมือบ้าง ตีมือละลูกบ้างหรือหลายๆลูกบ้าง มีหน้าที่ดำเนินทำนองเนื้อเพลงเป็นหลักของวง

8. ซ้องวงเล็ก ตีเก็บถี่ๆ มือละลูกบ้าง มือละหลายๆลูกบ้าง มีหน้าที่สอดแทรกทำนองในทางเสียงสูง

9. ซอด้วง สองคันสีเป็นทำนองเพลง มีถี่บ้าง โหยหวนเป็นเสียงยาวบ้าง เป็นหลักในการดำเนินเนื้อเพลง แต่ไม่มีหน้าที่เป็นผู้นำวง เพราะว่ามีระนาดเป็นผู้นำวงอยู่แล้ว

10. ซออู้ สองคัน สีหยอกล้อยั่วเย้าไปกับทำนองเพลง

11. จะเข้ สองตัว คืดเก็บถี่ๆ บ้าง ห่างๆบ้าง สอดแทรกทำนองให้เกิดความไพเราะ

12. ซลู่เพียงออ เป่าเก็บถี่ๆบ้าง โหยหวนเป็นเสียงยาวๆ บ้าง ช่วยดำเนินทำนองเพลง

13. ซลู่หลีบ วิธีเป่าเหมือนกับซลู่เพียงออ แต่มีหน้าที่สอดแทรกทำนองไปในทางเสียงสูง

14. โทน ตีให้สอดสลับกันกับรำมะนา กำกับจังหวะหน้าทับ

15. รำมะนา ตีให้สอดสลับไปกับโทน หน้าที่กำกับจังหวะหน้าทับ โทนกับรำมะนาคือต้องให้สอดคล้องกันเหมือนเครื่องดนตรีอย่างเดียวกัน

16. ฉิ่ง ตีให้ดัง “ฉิ่ง” ทีหนึ่ง “ฉับ” ทีหนึ่ง กำกับจังหวะโดยสม่ำเสมอ ให้รู้จักจังหวะเบาและจังหวะหนัก

ส่วนเครื่องประกอบจังหวะอีก 3 อย่าง คือ ฉาบเล็ก ฉาบใหญ่และโหม่ง นั้น เลือกใช้ตามโอกาสที่เห็นสมควร

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับดนตรีไทยในจังหวัดพัทลุง ยังไม่มีนักวิชาการให้ความสนใจและศึกษามากนักเท่าที่ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น

กนก คล้ายมุข (2544:บทคัดย่อ) บทบาทของปีพาทย์เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต การบรรเลงเพื่อประกอบพิธีกรรมส่วนใหญ่เป็นพิธีศพ การบรรเลงประกอบการแสดงลดน้อยลง การบรรเลงเพื่อการฟังอยู่ในกลุ่มนักดนตรีด้วยกัน พิธีกรรมของปีพาทย์ยังยึดถือปฏิบัติอย่างเหนียวแน่น วัด ยังเป็นสถานที่ที่สำคัญในการแสดงปีพาทย์ โลกทัศน์อื่น ๆ จางหายไป

การศึกษาปีพาทย์นั้น วัฒนธรรมในการรับศิษย์คลี่คลายลง พิธีกรรมในการจับข้อมือ ก่อนเริ่มเรียนปีพาทย์เปลี่ยนแปลงไป สถานที่เรียนยังใช้บ้านครูเป็นสถานศึกษา มีเครื่องดนตรีเป็นสื่ออุปกรณ์ หลักสูตรการสอนเปลี่ยนแปลงไป โดยการนำเพลงมอญ มาใช้สอนแทนเพลงชุดโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงเรื่อง เพลงพิธีกรรม วิธีสอนใช้การสาธิตเป็นหลัก การลงโทษด้วยการตีไม่นิยมใช้ เสริมแรงด้วยการชมเชยมากกว่าการให้รางวัล การวัดและประเมินผลใช้การสังเกต

พินิจ ฉายสุวรรณ (2541:26-27) ได้อธิบายถึงการถ่ายทอดปีพาทย์บ้านนอกดังนี้

ขั้นตอนของการฝึกหัดปีพาทย์ของครูบ้านนอกนั้นมีกฎระเบียบของครูบางท่านที่ท่านกำหนดไว้เช่น การรับศิษย์เข้าฝึกหัด ปีพาทย์เบื้องต้น เด็กที่จะมาหัดปีพาทย์ในระยะเริ่มต้นนี้เด็กที่จะมาหัดจะต้องมีผู้ปกครองนำมาฝากมิใช่เด็กจะมาขอครูให้ช่วยหัดด้วยตนเอง ถึงแม้ผู้ปกครองจะพาเด็กมาฝากก็ตามก่อนที่ครูจะรับไว้เป็นศิษย์ท่านจะพิจารณาที่ถ่วงดังนี้

1. พิจารณาถึงความประพฤติของพ่อแม่เด็กว่าคนที่มีนิสัยใจคอเป็นอย่างไร เป็นบุคคลที่เพื่อนบ้านรักใคร่นับถือหรือไม่ และเป็นคนเกะเทรกกะเร่ซัดขี้ขโมยไหม
2. พิจารณาถึงลักษณะของเด็ก เรื่องการดู รูปร่าง ลักษณะเด็กที่จะมาหัดปีพาทย์นั้น ครูบ้านนอกแต่ละครูท่านสามารถหยั่งรู้ได้ดีว่าควรจะรับไว้ฝึกหัดหรือไม่รับถ้าเด็กคนใดควรรับก็เป็นอันว่าเด็กนั้น ๆ ต้องเป็นแน่ ถ้าหากท่านรับฝึกหัดด้วยความเกรงใจหรือจำใจรับ รับรองว่าเด็กคนนั้นไม่เป็นแน่

เด็กฝึกหัดมี 2 ประเภท

- 1.ประเภทเย็นมาเข้ากลับ
- 2.ประเภทอยู่กับครู

ประเภทเย็นมาเข้ากลับได้แก่เด็กที่มีบ้านอยู่ใกล้กับบ้านครูหรือไม่ไกลจากบ้านครูเกินไป และบางท่านอาจจะสงสัยในการมาหัดปีพาทย์โดยใช้เวลาเย็นมาเข้ากลับ โบราณจะหัดตอน

กลางคืนในระหว่าง 1 ทุ่ม ถึงประมาณ 4 ทุ่ม และตอนเช้ามีเวลาพระตีระฆังประมาณตี 4-5 ทบทวนท่องเพลงที่ต่อ การที่ไม่ฝึกหัดตอนกลางวันก็เพราะเป็นเวลาที่ครูต้องทำงานเพื่อความยังชีพของครอบครัวศิษย์ก็ต้องไปช่วยพ่อแม่ทำงาน ในส่วนที่ตนทำได้

ประเภทอยู่กับครู หรือกินอยู่กับครู ส่วนมากจะเป็นเด็กที่อยู่ห่างไกลไปมาลำบากต้องใช้เวลาในการเดินทางเป็นวันเป็นคืน และการที่จะกินอยู่กับครูนั้นก็ต้องได้รับความเต็มใจจากครูก่อน อุปสรรคที่จะพักอยู่กับครูไม่ได้ก็มีอยู่สองประการได้แก่

ประการแรก ฐานะของครูยากจนไม่มีที่จะให้พักเป็นสัดส่วน และพ่อแม่เด็กจะต้องส่งข่าวสาร แต่ละเดือนให้กับครูตามกำหนดที่ตกลงกันนอกจากนั้นก็ต้องช่วยครูทำงานสุดแล้วแต่จะเป็นงานอะไร

ประการที่สอง ฐานะเด็กยากจนพ่อแม่ไม่สามารถจะส่งเสียข้าวปลาอาหารได้เพราะมีสภาพต้องหาเช้ากินค่ำ เด็กประเภทนี้ส่วนมากครูจะมีเมตตาสงสารรับไว้ โดยฝึกสอนให้เป็นวิทยาทานแต่ก็ต้องช่วยครูทำงาน

การฝึกหัดของครูบ้านนอก

ก่อนที่ครูจะทำการฝึกหัด ครูจะกระทำพิธีจับมือให้กับศิษย์ก่อน โดยถือเอาวันพฤหัสบดีเป็นวันกระทำการจับมือเพราะถือว่าเป็นวันครู เป็นวันที่รู้กันทั่วไปในบรรดาพวกปี่พาทย์

สิ่งของที่จะต้องเตรียมมาในวันจับมือนั้นมีดังนี้

- 1.ดอกไม้อย่างน้อย 3 สี
- 2.ธูป 3 ดอก
- 3.เทียน 1 เล่ม
- 4.หมาก 3 คำ
- 5.บุหรี่ 3 มวน (บุหรี่ใบตอง)
- 6.ผ้าขาว 1 ผืน
7. เงินค่ากำนัล หกสลึง (สมัยโน้นไม่ใช่ปัจจุบันนี้)

หมายเหตุเงินคงจะไม่ใช้หกสลึง คงจะเป็นหกสตางค์มากกว่าเพราะเงินหกสลึงในสมัยนั้นมีค่าสูงมาก

อนรรฆ จรรย์ยานนท์ (2545:8-9) ได้อธิบายถึงการถ่ายทอดปี่พาทย์พื้นบ้านในจังหวัด สุรินทร์ซึ่งสอดคล้องกับพินิจ ฉายสุวรรณดังนี้

นักดนตรีปี่พาทย์ในปัจจุบันมีการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ยังคงมีอยู่แต่มีการเปลี่ยนแปลง รูปแบบและวิธีของการถ่ายทอดออกไป การถ่ายทอดตามแบบเดิมก็ยังคงมีอยู่แต่พบได้น้อยมาก การถ่ายทอดตามแบบเดิมก็คือการต่อเพลงแบบตัวต่อตัว ถ่ายทอดเพลงกัน ไปทีละวรรค ทีละตอน แบบนี้คล้ายรูปแบบการต่อเพลงตามวิธีการของทางภาคกลาง ครูและศิษย์จะนั่งบรรเลงเครื่องหัน หน้าเข้าหากัน ต่อเพลงเป็นช่วง ๆ แล้วให้ไปซ้อมจนขึ้นใจแล้วมารับท่อนต่อไป คนที่มาต่อเพลง ด้วยส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์เป็นญาติ หรือลูกหลานของเพื่อนที่รู้จักกันดี ถ้าอยู่ในหมู่บ้าน เดียวกัน หรือหมู่บ้านที่ไม่ไกลนักก็จะไปกลับ ถ้าบ้านอยู่ไกลมากส่วนใหญ่มักอาศัยอยู่บ้านครู ทั้ง 2 ประเภทนี้เวลาออกงานครูจะให้ตามไปด้วยและให้สวมเล่นแทนเครื่องที่เล่นได้ในบางเวลา ถ้ามีความเชี่ยวชาญมากขึ้นก็อาจมีโอกาสดำเข้ารวมวงได้นานขึ้นหรือไม่ก็สามารถเป็นผู้บรรเลงตัวจริง ได้ในที่สุด ในระยะหลัง ๆ มีนักดนตรีวงปี่พาทย์หลายวงที่นิยมใช้การบันทึกโน้ตช่วยในการจำเพลง และต่อเพลง โน้ตที่ใช้ส่วนใหญ่ที่พบเป็นโน้ตตัวอักษรไทย ด ร ม ฟ ช ล ท บันทึกในช่อง 8 ช่อง เช่นเดียวกับวิธีการบันทึกโน้ตแบบภาคกลาง มีบางกลุ่มที่ใช้การบันทึกโน้ตเป็นโน้ตเลขไทยกับ ช่อง 8 ช่องก็มี ส่วนโน้ตสากลแบบบรรทัดห้าเส้นไม่พบในการศึกษางานภาคสนาม

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวงเครื่องสายประสม: กรณีศึกษาคณะแพทยธรรมบรแดง อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ครั้งนี้ใช้วิธีดำเนินการศึกษาแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ระดับลึก (in – depth interview) สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant observation) การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยดนตรีวิทยา มีแนวทางการกำหนดหัวข้อดังนี้

3.1 พื้นที่ภาคสนาม แหล่งข้อมูลที่ศึกษา บุคคลข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ มีการศึกษาข้อมูลจากงานเอกสารที่เกี่ยวข้องและการเก็บข้อมูลจากงานภาคสนาม (Field work) ตลอดจนการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ได้แบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็นดังนี้

3.1.1 การเก็บข้อมูลจากการศึกษางานภาคสนาม (Field work)

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลงานภาคสนามตามกระบวนการทางมานุษยดนตรีวิทยาโดยศึกษาเฉพาะวงเครื่องสายประสมอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

3.1.2 แหล่งข้อมูลจากเอกสารสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

- หอสมุดคุณหญิงหลง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
- ห้องสมุดดนตรีสมเด็จพระเทพรัตน์ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยมหิดล
- ห้องสมุดดนตรีวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- สำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสถาบันราชภัฏสงขลา

3.1.3 แหล่งข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ

- ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต
- VCD สารคดีเทิดพระเกียรติพระราชประวัติ 150 ปี สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง

3.1.4 บุคคลผู้ให้ข้อมูล

- เจ้าของเขาขันรีสอร์ท (คุณบัญญัติ พิพิธธรรม)
- นักดนตรีภายในวงเครื่องสายประสมคณะพิพิธธรรมบรรเลง อำเภอปากพะยูน จังหวัด พัทลุง
- ประชาชนอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง
- นักวิชาการด้านวัฒนธรรม และผู้เชี่ยวชาญ

3.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย

- กล้องถ่ายภาพ CAMERA DIGITAL STILL SONY DSC-P10
- เครื่องบันทึกเสียง MD. SHARP MD.MT99
- เครื่องบันทึกเสียง Digital Recorder EDIROL by Roland R-09
- เครื่องชั่งน้ำหนัก,สายวัดความยาว
- โปรแกรมบันทึกเสียง NUENDO 3 , Ulead Video Studio 11

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

3.4 วิธีการที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตการณ์ และสัมภาษณ์ แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในการสัมภาษณ์แบ่งเป็นสัมภาษณ์ แบบเป็นทางการ (Formal Interview) และแบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ในเรื่องประวัติส่วนตัวและข้อมูลที่ต้องการ

3.5 การกำหนดแบบการเก็บข้อมูล

ออกแบบสอบถามข้อมูลด้านประวัติส่วนตัว การเล่นดนตรี

3.6 วิธีการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขออนุญาตทำการบันทึกเสียงทุกครั้งที่มีการสัมภาษณ์ในระหว่างการเก็บข้อมูล

3.7 การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

- วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่บันทึกเสียงไว้ ถอดข้อความแบบคำต่อคำ และนำข้อมูลจากการบันทึกภาคสนามมาวิเคราะห์โดยอ่านทำความเข้าใจข้อความ กำหนดประเด็นหลัก ตีความ หาความเชื่อมโยงของข้อมูล ตรวจสอบความหมาย และสร้างข้อสรุป ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะมีการตรวจสอบทุกชั้นตอนเพื่อความแน่ใจว่าข้อสรุป ถูกต้อง

- จัดลำดับเนื้อหาและรายละเอียดข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่ต้องการในการวิจัย
- จากนั้นทำการเรียบเรียงและจัดทำขึ้นเป็นบท ๆ ดังนี้
  - บทนำ
  - เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
  - วิธีดำเนินการวิจัย
  - ประวัติและความเป็นมา เพลงที่ใช้ในการบรรเลงของวงเครื่องสายประสมวงพิทธรกรรมบรรเลงอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง
  - สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ประวัติและความเป็นมา

เพลงที่ใช้ในการบรรเลงของวงเครื่องสายประสมวงพิณธรรมบรรเลง อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

4.1 ประวัติจังหวัดพัทลุง

เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคใต้ของประเทศไทย ที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ดังปรากฏหลักฐานจากการค้นพบขวานหินขัดในท้องที่ทั่วไปหลายอำเภอ ในสมัยศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 13 -14)บริเวณเมืองพัทลุงเป็นแหล่งชุมชนที่ได้รับวัฒนธรรมอินเดียในด้านพระพุทธศาสนาเถรวาท มีหลักฐานค้นพบ เช่นพระพิมพ์ดินดิบจำนวนมากเป็นรูปพระโพธิสัตว์ รูปเทวดาโดยค้นพบบริเวณถ้ำคูหาสวรรค์ และถ้ำเขาอกทะลุ (มณูญ ทรงกัลยาณวัตร, 2531:57-59)

ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 19 เมืองพัทลุงได้ตั้งขึ้นอย่างมั่นคงภายใต้การปกครองของกรุงศรีอยุธยา ในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ ได้ปรากฏชื่อเมืองพัทลุง ในกฎหมายพระอัยการนาทหารหัวเมือง พ.ศ.1998 ระบุว่าเมืองพัทลุงมีฐานะเป็นเมืองชั้นตรี ซึ่งนับได้ว่าเป็นหัวเมืองหนึ่งของพระราชอาณาจักรทางใต้ ที่ตั้งเมืองพัทลุงในระยะเริ่มแรกนั้นเชื่อกันว่า ตั้งอยู่ที่เมืองสทิงพระ จังหวัดสงขลาในปัจจุบัน มักจะประสบปัญหาโดนโจมตีจากกลุ่มโจรสลัดมาเลย์อยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มโจรสลัดราแจะอารูและอุยงคตนะ ได้เข้าปล้นสะดมโจมตีเผาทำลายเมืองอยู่เนืองๆ

ในรัชสมัยพระเจ้าทรงธรรม ตะโตะโมกอล ชาวมุสลิมที่อพยพมาจากเมืองสาเลห์ บริเวณหมู่เกาะชวา ซึ่งเป็นต้นตระกูลของสุลต่านสุไลมาน แห่งเมืองสงขลาได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานค้าขาย ณ หัวเขาแดง แล้วตั้งประชาคมมุสลิมขึ้นตรงนั้นอย่างสงบ ไม่มีการขัดแย้งกับชาวเมืองที่อยู่มาก่อน ปีกหลักอยู่ยาวนานจนมีผู้คนอพยพมาอาศัยอยู่มากขึ้นในที่สุดก็พัฒนาขึ้นมาเป็นเมืองท่าปลอดภาษี มีเรือสำเภาแวะเข้ามาซื้อ

บทบาทของตะโตะโมกอลได้รับการสนับสนุนจากอาณาจักรศรีอยุธยาด้วยดี พระเจ้าทรงธรรมโปรดเกล้าฯแต่งตั้งเป็น "ข้าหลวงใหญ่" ผู้ดำรงตำแหน่งนี้ต่อมาคือท่านสุไลมานบุตรชายคนโต มีหน้าที่ปกครองดูแลรักษาความสงบของพื้นที่ตั้งแต่ตอนล่างของนครศรีธรรมราช มาจดเขตปัตตานี ครอบคลุมครึ่งล่างของเมืองตรัง ปะเหลียน พัทลุง และสงขลา นอกจากนี้ก็ต้องเก็บส่วยอากรส่งถวายพระเจ้าแผ่นดินที่กรุงศรีอยุธยา ท่านสุไลมานก็ได้ทำหน้าที่นี้เรียบร้อยด้วยดีมาตลอด ต่อมาได้ย้ายเมืองสงขลาจากสทิงพระมายังหัวเขาแดงซึ่งมีชัยภูมิป้องกันตนเองได้ดีกว่า

ในสมัยสุลต่านสุไลมาน บุตรของตะโตะโมกอล ได้ส่ง ฟาริซีน้องชายซึ่งเป็นปลัดเมืองมาสร้างเมืองใหม่ที่เขาชัยบุรี เพื่อป้องกันศัตรูที่จะมาโจมตีเมืองสงขลาทางบก ภายหลังได้รับโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าเมืองพัทลุง และได้ย้ายเมืองพัทลุงออกจากเมืองสงขลาตั้งแต่นั้น และตั้งเมืองอยู่ที่เขาชัยบุรีตลอดมาจนกระทั่งสิ้นกรุงศรีอยุธยาเมื่อปี พ.ศ.2310

ในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ ได้มีการย้ายสถานที่ตั้งเมืองอีกหลายครั้งและได้ยกขึ้นเป็นเมืองชั้นโทในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในช่วงนี้เมืองพัทลุงมีผู้นำที่มีความสำคัญในการสร้างความเจริญและความมั่นคงให้กับบ้านเมืองหลายท่าน อาทิ พระยาพัทลุง (ขุนคางเหล็ก) พระยาวิจิตรเสนา (ทองขาว)พระยาอภัยบริรักษ์ (จุ้ย จันทรโรจน์วงศ์) ส่วนประชาชนชาวเมืองพัทลุงก็ได้มีบทบาทในการร่วมมือกับผู้นำ ต่อสู้ป้องกันเอกราชของชาติมาหลายครั้ง เช่น เมื่อสงครามเก้าทัพ (พ.ศ. 2328 – 2329) พม่าจัดกองทัพใหญ่ 9 ทัพ1 ใน 9 ทัพ มีเกว่นแมงยีเป็นแม่ทัพ ยกลงมาตีทางใต้ ตีได้เมืองกระบุรี รัตนอง ชุมพร ไชยา และนครศรีธรรมราชตามลำดับ

ขณะที่กำลังจัดไพร่พลอยู่ที่นครศรีธรรมราช เพื่อจะยกมาตีเมืองพัทลุงและสงขลา นั้น พระยาพัทลุงโดยความร่วมมือจากพระมหาช่วยแห่งวัดป่าลิไลยก์ ได้รวบรวมชาวพัทลุงประมาณ 1,000 คน ยกออกไปตั้งขัดตาทัพที่คลองท่าเสม็ด จนกระทั่งทัพของสมเด็จพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ด้งหน้าในรัชกาลที่ 1 ทรงยกกองทัพมาช่วยหัวเมืองปักษ์ใต้ ตีทัพพม่าแตกหนีไป พระมหาช่วยได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ลาสิกขาแล้วแต่งตั้งเป็นพระยาทุกขราษฎร์ช่วยราชการเมืองพัทลุง นอกจากสงครามกับพม่าแล้วชาวพัทลุงยังมีบทบาทสำคัญในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติในหัวเมืองภาคใต้ เพราะปรากฏอยู่เสมอว่าทางเมืองหลวงได้มีคำสั่งให้เกณฑ์ชาวพัทลุง พร้อมด้วยเสบียงอาหารไปทำสงครามปราบปรามกบฏในหัวเมืองมลายูเช่น กบฏไทรบุรี พ.ศ.2373 และพ.ศ.2381 ซึ่งบทบาทดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของเมืองพัทลุงทางด้านการเมือง การปกครองในอดีตเป็นอย่างดี

ครั้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ปฏิรูปการปกครองเป็นแบบเทศาภิบาลใน พ.ศ. 2437 และได้ประกาศจัดตั้งมณฑลนครศรีธรรมราชขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2439 ประกอบด้วยเมืองต่างๆ คือ นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา และหัวเมืองทั้ง 7 ที่เป็นเมืองปัตตานีเดิม สำหรับเมืองพัทลุงแบ่งการปกครองออกเป็น 3 อำเภอ คืออำเภอกลางเมือง อำเภออุดร อำเภอทักษิณ ขณะนั้นตัวเมืองตั้งอยู่ที่ตำบลลำปำ จนกระทั่ง พ.ศ. 2467 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองพัทลุงมาอยู่ที่ตำบลคูหาสวรรค์ในปัจจุบัน เพื่อจะได้อยู่ใกล้เส้นทางรถไฟ และสะดวกในด้านติดต่อกับเมืองต่างๆ จากอดีตถึงปัจจุบัน เมืองพัทลุงได้มีการย้ายเมืองหลายครั้ง

สถานที่เคยเป็นที่ตั้งเมืองพัทลุงมาแล้ว ได้แก่

- โคกเมืองแก้ว ปัจจุบัน หมู่ที่ 4 ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน
- บ้านควนแร่ ปัจจุบัน หมู่ที่ 1 ตำบลควนมะพร้าว อำเภอเมืองพัทลุง
- เขาชัยบุรี(เขาเมือง) ปัจจุบัน เขต 3 ตำบล คือตำบลชัยบุรี อำเภอเมืองพัทลุง
- ท่าเสม็ด ปัจจุบัน ตำบลท่าเสม็ด อำเภอชะอวด จ.นครศรีธรรมราช
- เมืองพระรถ ปัจจุบัน หมู่ที่ 1 ตำบลควนมะพร้าว อ.เมืองพัทลุง
- บ้านควนมะพร้าว ปัจจุบัน หมู่ที่ 2 ตำบลพญาขัน อ.เมืองพัทลุง
- บ้านม่วง ปัจจุบัน หมู่ที่ 2 ตำบลพญาขัน อ.เมืองพัทลุง
- บ้านโคกสูง ปัจจุบัน หมู่ที่ 4 ตำบลลำปำ อ.เมืองพัทลุง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2476 ได้มีการจัดระเบียบบริหารส่วนภูมิภาคเป็นจังหวัดและอำเภอ ได้ยกเลิกการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ทำให้เมืองพัทลุงมีฐานะเป็นจังหวัดหนึ่ง ในปัจจุบัน จังหวัดพัทลุง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองพัทลุง อำเภอกวนขนุน อำเภอเขาชัยสน อำเภอปากพะยูน อำเภอกงหรา อำเภอตะโหมด อำเภอป่าบอน อำเภอศรีบรรพต อำเภอป่าพะยอม อำเภอบางแก้ว และกิ่งอำเภอศรีนครินทร์

นอกจากด้านการเมืองการปกครองแล้ว สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ ด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรมเมืองพัทลุงเคยมีชื่อเสียงในการละเล่นพื้นเมือง คือหนังตะลุง มโนราห์ ลิเกป่า ส่วนด้านศาสนา ได้มีการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีต มีการพระราชทานพื้นที่พระกัลปนา วัดเขียนบางแก้ว วัดสทัง วัดพะโค๊ะ เพื่อบำรุงรักษา วัดให้เจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา

ชื่อเมืองพัทลุง

ในสมัยก่อนชื่อเมืองพัทลุง ไม่ได้เขียนอย่างที่ปรากฏให้เห็นจากหลักฐานพบว่าบนเหรียญอีแปะพัทลุงพ.ศ. 2426 เขียนว่า พัททะลุง และพัตลุง ในเอกสารของไทย ใช้ต่างกันมากมายได้แก่ พัททะลุง พัททลุง พัทธลุง พัตทลุง พัทลุง พัทลุง ในเอกสารเบอรินีของอังกฤษสมัยรัชกาลที่ 3 เขียนว่า Bondelun และ Merdelong ของนายลามาร์ วิศวกรชาวฝรั่งเศส สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เขียนว่า Bourdelun ความหมายของชื่อเมืองหมายถึงเมืองข้างหรือเมืองเกี่ยวเนื่องด้วยข้างซึ่งตรงกับข้อเท็จจริงหลายประการ คำว่า “พัต-พัท-พัทธ” ยังไม่อาจทราบได้ว่าคำเดิมเขียนอย่างไร คำไหน ทราบเพียงว่าใช้เป็นคำขึ้นต้น ส่วนคำพื้นเมืองที่เรียกว่า “ตะลุง” แปลว่าเสาสามข้างหรือไม่หลักถูกข้างชื่อบ้านนามเมืองของพัทลุงที่เกี่ยวกับข้างมีมากหรือจะเรียกว่าเป็น “เมืองข้าง” ก็

ได้โดยเฉพาะทางฝั่งตะวันตกของทะเลสาบสงขลาในแถบชะรัดซึ่งอยู่ติดกับเทือกเขาบรรทัด มีช้างป่าชุกชุม และในตำนานนางเลือดขาวตำนานเมืองพัทลุงกล่าวว่า ตาสามโม ยายเพชรเป็นหมอสต์ตำหมอเต๋านายกองช้าง เลี้ยงช้างส่งเจ้าพระยากรุงทองทุกปี ต่อมาพระกุมารกับนางเลือดขาวก็ได้รับมรดกเป็นนายกองเลี้ยงช้างส่งส่วยซึ่งในปัจจุบันชาวบ้านบางส่วนยังคงนับถือ "ตาสามช้าง" **ลักษณะทางภูมิศาสตร์**

จังหวัดพัทลุงตั้งอยู่ทางตะวันออกของภาคใต้ ระหว่างละติจูดที่ 7 องศาเหนือถึง 7 องศา 53 ลิปดาเหนือและลองจิจูดที่ 99 องศา 44 ลิปดาตะวันออก ถึง 100 องศา 26 ลิปดาตะวันออกห่างจากกรุงเทพมหานคร มาทางเส้นทางรถยนต์สายเอเชียทางหลวงหมายเลข 41 เป็นระยะทางประมาณ 888 กิโลเมตร จังหวัดพัทลุงมีความยาวจากทิศเหนือไปทิศใต้ประมาณ 78 กิโลเมตร และความกว้างจากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตกเป็นระยะทางประมาณ 53 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 3,424.473 ตารางกิโลเมตรหรือ 2,140,296 ไร่ โดยมีอาณาเขตดังนี้

- ทิศเหนือจดอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
- ทิศใต้จดอำเภอควนเนียง อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา และบางส่วนของอำเภอควน

กาหลง จังหวัดสตูล

- ทิศตะวันออกจดทะเลสาบสงขลาซึ่งเป็นน่านน้ำติดต่อกับอำเภอระโนด อำเภอกระแสสินธุ์ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

- ทิศตะวันตกจดเทือกเขาบรรทัด ซึ่งเป็นแนวติดต่อกับอำเภอห้วยยอด อำเภอ

เมือง อำเภอนาโยง อำเภอย่านตาขาว และอำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

ภาพที่ 4.1 แผนที่จังหวัดพัทลุง

4.2 ประวัติความเป็นมาอำเภอปากพะยูน

เดิมพื้นที่อำเภอปากพะยูนมีประชากรอาศัยอยู่น้อยต่อมาเมื่อประชาชนเข้าไปอาศัยจับสัตว์น้ำได้รับผลประโยชน์มากขึ้นประชาชนจากถิ่นต่าง ๆ ก็เริ่มอพยพเข้าไปตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมฝั่งทะเลสาบตรงปากน้ำมีจำนวนมากขึ้น เจ้าเมืองพัทลุงจึงตั้งให้มีหัวหน้าคนหนึ่งคอยควบคุมดูแล เรียกว่า “หัวเมือง” มีหน้าที่ปกครองดูแลระงับทุกข์บำรุงสุขแก่ประชากรในเขตนี้ ทั้งมีหน้าที่เป็นนายด่านตรวจตราคนเข้าออกระหว่างเมืองพัทลุงกับเมืองสงขลา ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2439 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตั้งมณฑลนครศรีธรรมราชขึ้นเมืองพัทลุงได้แบ่งการปกครองออกเป็น 3 อำเภอ หรือ 3 แขวง คือ อำเภอกลางเมือง อำเภออุดร อำเภอทักษิณ ต่อมาพระยาสุโขทัยวินิต (ปั้น สุขุม) ได้มีหนังสือที่ 562/12722 ลงวันที่ 18 เดือนกุมภาพันธ์ ร.ศ. 121 (พ.ศ.2446) ถึงเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยว่า “นามอำเภอในเมืองพัทลุงซึ่งเรียกกันมาแต่เดิมว่าอำเภอทักษิณและอำเภออุดรนั้น คืออยู่ในทิศทักษิณแลทิศอุดรของกลางเมือง แต่อำเภออุดรนั้นตั้งอยู่ที่คลองปากประ ราษฎรพากันเรียกว่า อำเภอปากประ อำเภอปากประ อำเภอทักษิณนั้นตั้งอยู่ที่ปากพะยูน ราษฎรชาวเมืองเรียกกันว่า อำเภอปากพะยูน แลอำเภอเปี้ยซัด เมืองนครศรีธรรมราชอีกอำเภอหนึ่งราษฎรชาวเมืองพากันเรียกว่าอำเภอปากนัง เห็นว่าควรเปลี่ยนชื่ออำเภอทั้ง 3 นี้ ตามที่ราษฎรเรียกจะได้เป็นที่เข้าใจง่าย” ต่อมาปรากฏตามเอกสารฉบับร่าง ลงวันที่ 19 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 121 โปรดเกล้าฯ จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้เปลี่ยนตามที่พระยาสุโขทัยวินิตต้องการ อำเภอทักษิณ เมืองพัทลุงจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “อำเภอปากพะยูน” เมื่อวันที่ 5 มีนาคม ร.ศ. 121 (พ.ศ.2446)

คำว่าปากพูนได้มีพระราชเสาวนีย์ (ช่วง อดุลเวที) ผู้รั้งในท้องถิ่นให้ข้อสันนิษฐานว่ามาจากคำว่า “ปากพูน” แปลว่าปากน้ำเช่นเดียวกับปากพน แต่บางท่านว่ามาจากคำว่า “ปลาพะยูน” ซึ่งเป็นปลาที่เลี้ยงลูกด้วยนม เล่ากันว่ามีมากที่บริเวณปากน้ำปากพะยูน แต่ความเห็นนี้ก็เพียงข้อสันนิษฐานเท่านั้น ยังไม่มีหลักฐานแน่ชัด ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2504 ได้เปลี่ยนชื่ออำเภอปากพูนเป็น “อำเภอปากพะยูน” พร้อมกับที่อำเภอระโนด เปลี่ยนเป็น “อำเภอระโนด”

เมื่อเริ่มตั้งอำเภอปากพะยูน มีอาณาเขตกว้างขวางมากคือ มีตำบลในความปกครองถึง 15 ตำบล ได้แก่ ตำบลปากพะยูน ตำบลเกาะหมาก ตำบลเกาะนางคำ ตำบลฝาละมี ตำบลหนองจัน (ตำบลโคกทราย) ตำบลป่าบอนเหนือ ตำบลป่าบอนต่ำ ตำบลท่ามะเตือ ตำบลนาปะขอ ตำบลจองถนน ตำบลตะโหมด ตำบลคูหาใต้ ตำบลกำแพงเพชร ตำบลยางทอง (บ้านยางทอง ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา) และตำบลท่าชะมวง ต่อมา พ.ศ. 2477 ได้โอนตำบลท่าชะมวง ตำบลคูหาใต้ ตำบลกำแพงเพชรไปขึ้นกับอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา และเมื่อมีการตั้งอำเภอเขาชัยสนเมื่อ พ.ศ. 2496 จึงได้โอนตำบลจองถนน ตำบลนาปะขอ

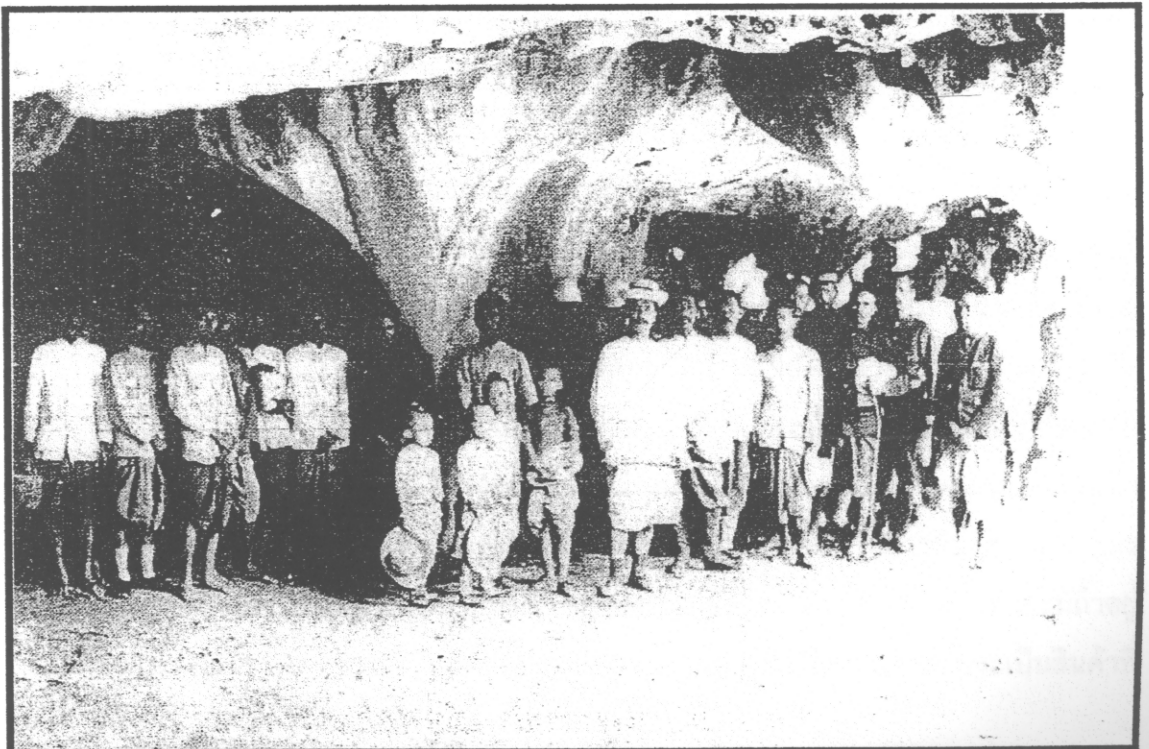
ตำบลท่ามะเดื่อ ตำบลตะ
โหมดไปขึ้นกับอำเภอเขา
ชัยสน จังหวัดพัทลุง ส่วน
ตำบลยางทองไม่ทราบว่า
โอนไปขึ้นจังหวัดสงขลา
เมื่อใด ต่อมาเมื่อ พ.ศ.
2526 ได้แยกตำบลป่า
บอน ตำบลโคกทราย
ตำบลหนองธง ตั้งเป็นกิ่ง
อำเภอป่าบอน

ภาพที่ 4.2 พระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ 5 บนเกาะสี-เกาะห้า อำเภอปากพะยูน

เมื่อ พ.ศ.

2432 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จประพาสอำเภอปากพะยูน
ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในหนังสือ “จดหมายเหตุเสด็จประพาสแหลมมลายู ร.ศ.108” ตอนหนึ่งว่า “ได้
จารึกอักษร จ.ป.ร. และศักราช 108 ไว้ที่หน้าเพิงศาลเทวดาแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นศิลาปูนระะงาย แล้ว
ลงเรือไปที่เขาชัน เป็นเกาะใหญ่ของเมืองพัทลุง อยู่หลังเกาะสีเกาะห้า ระยะทางชั่วโมงหนึ่ง ตั้งชาย
ไล่กระจะง ในที่ที่ไล้นั้นเป็นป่าคอกแหลมกว้างสักสี่สิบวาเท่านั้น” สถานที่ที่กล่าวถึงในพระราชนิพนธ์
นี้เป็นสถานที่ในเขตอำเภอปากพะยูน คือ หมู่เกาะสีเกาะห้า และบ้านเขาชัน ตำบลเกาะหมาก
ปัจจุบันจารึก จ.ป.ร. ก็ยังเป็นหลักฐานปรากฏอยู่ที่เพิงผาหมู่เกาะสี เกาะห้า

ภาพที่ 4.3 รัชกาลที่ 5 กับคณะที่ตามเสด็จ บนเกาะสี-เกาะห้า อำเภอปากพะยูน

สภาพทั่วไป

อำเภอปากพะยูน ขึ้นกับจังหวัดพัทลุง มีพื้นที่ประมาณ 433,274 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ทางตอนใต้สุดของจังหวัด ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่บนเนินสูงริมทะเลสาบสงขลาในตำบลปากพะยูน อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดไปทางทิศใต้ประมาณ 60 กิโลเมตร

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดอำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
ทิศใต้	ติดอำเภอควนเนียงและอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา
ทิศตะวันออก	ติดทะเลสาบสงขลา
ทิศตะวันตก	ติดอำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง

สภาพทางภูมิศาสตร์ของอำเภอปากพะยูนโดยทั่วไปทางด้านทิศตะวันตกเป็นที่สูงอุดมด้วยป่าไม้ พื้นที่ลาดเอียงไปทางทิศตะวันออกสลับด้วยความหรือเนินกับที่ราบที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกทำไร่ ทำนา เช่น ที่ราบในตำบลฝาละมี ตำบลตอนประดู่ ตำบลปากพะยูน มีคลองสายสำคัญ ๆ ที่ไหลผ่านพื้นที่อำเภอปากพะยูน เช่น คลองพระเกิด คลองพรุพ้อ คลองฝาละมี ส่วนที่เป็นทะเลสาบสงขลามีเกาะน้อยใหญ่ที่ขึ้นกับอำเภอปากพะยูน 13 เกาะ เกาะที่มีชื่อเสียงทางเศรษฐกิจคือ หมู่เกาะสี่เกาะห้า เกาะที่มีฐานะเป็นตำบล คือ เกาะหมาก กับเกาะนางคำ พื้นที่บนเกาะส่วนใหญ่เป็นเนินสูง พื้นที่ใช้ในการเพาะปลูกมีน้อย ประชากรอาศัยอยู่บนเกาะและริมฝั่งทะเลสาบสงขลาส่วนใหญ่จึงยึดอาชีพประมง ส่วนการทำไร่ทำนามีมากบริเวณตอนกลางและทางทิศตะวันตกของอำเภอ

อำเภอปากพะยูนแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 ตำบล 60 หมู่บ้าน ตำบลต่าง ๆ ได้แก่ ตำบลฝาละมี ตำบลหารเทา ตำบลตอนประดู่ ตำบลเกาะนางคำ ตำบลเกาะหมาก ตำบลปากพะยูน และตำบลคอนทราย

จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2550 จำนวนประชากร 502,563 คน (อันดับที่ 49) ประชากรนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 75 นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 25 มีวัดทางพุทธศาสนา สำนักสงฆ์ และมัสยิด

ราษฎรมีอาชีพหลักคือ ทำสวนยางพารา เลี้ยงกุ้งกุลาดำ ทำสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน เงาะ สะตอ และมีการปลูกพืชล้มลุก เช่น ถั่วเขียว ข้าวโพด มันสำปะหลัง กัญชงและผักต่าง ๆ อาชีพสำคัญอีกอย่างคือการปลูสัตว์ สัตว์ที่นิยมเลี้ยงกันโดยทั่วไปมี โค กระบือ เป็ด ไก่ และหมู ส่วนมากเป็นการเลี้ยงเพื่อการบริโภคและใช้งาน ส่วนอาชีพการประมงถือเป็นอาชีพหลักอย่างหนึ่ง ประชาชนที่อาศัยอยู่บนเกาะต่าง ๆ และริมทะเลสาบจะประกอบอาชีพในการจับกุ้ง ปลา และแหล่งเศรษฐกิจอีกแห่งหนึ่ง คือ เกาะท้ายดำดำ อยู่ในหมู่เกาะสี่เกาะห้า เกาะท้ายดำดำจะมีดำอยู่มากมายประมาณ 200 ดำและดำเหล่านี้เป็นที่อาศัยของนกนางแอ่น รังนกนางแอ่นจะเป็นสินค้าที่

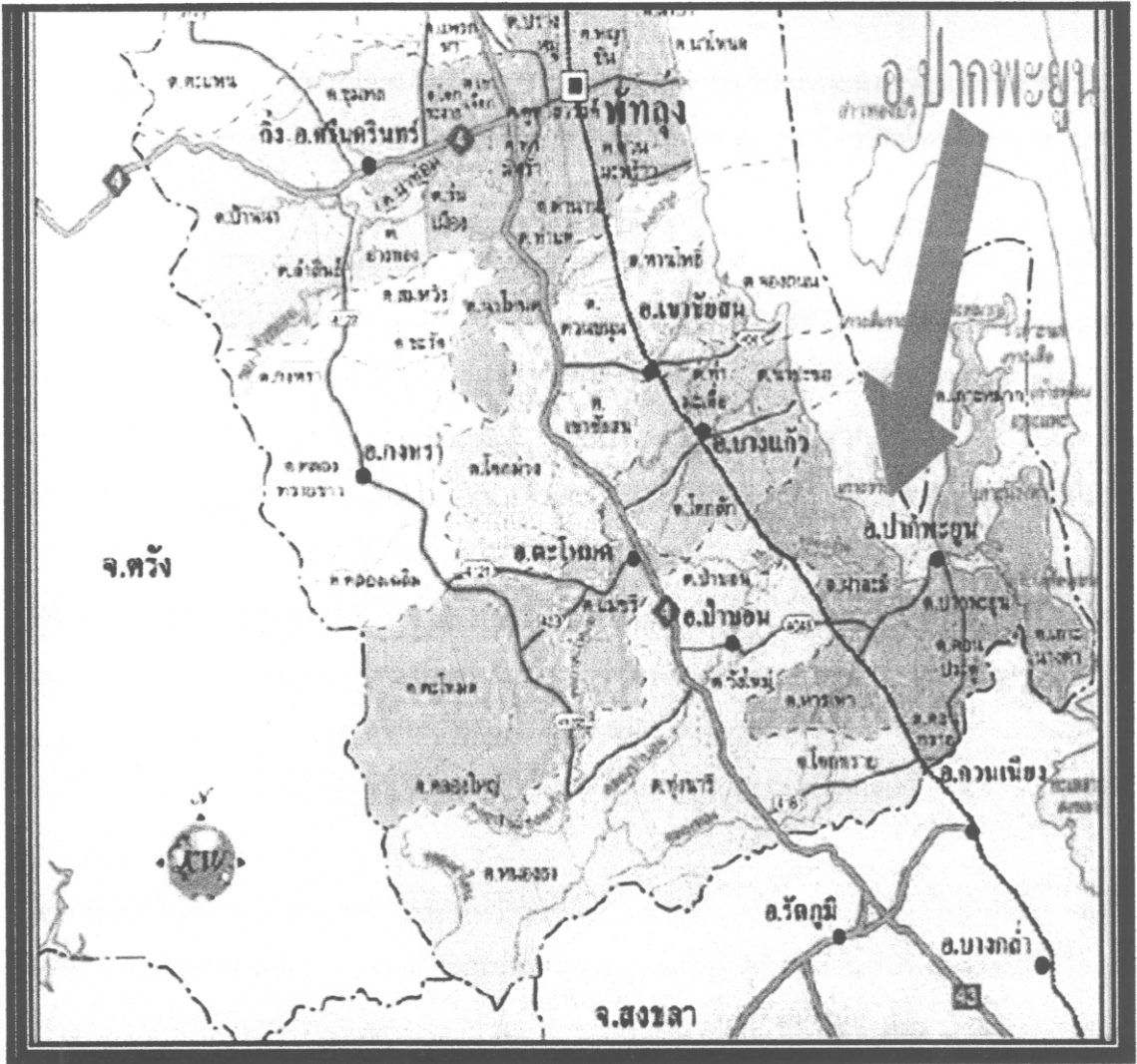
มีราคาแพงมาก ปัจจุบันบริษัททรังนกแหลมทอง (สยาม) จำกัด เป็นบริษัทที่ได้รับสัมปทานเก็บรังนก ทำรายได้ให้กับประเทศปีละหลายล้านบาท

ประเพณีในท้องถิ่นเป็นประเพณีเนื่องในศาสนาและเทศกาลต่าง ๆ เช่น ประเพณีการชักพระในวันออกพรรษา การแข่งขันเรือพาย เรือหางยาว

อำเภอปากพะยูนเป็นแหล่งผลิตอาหารพื้นเมืองที่มีชื่อได้แก่ กุ้งแก้ว ซึ่งเป็นสินค้าที่สำคัญ จำหน่ายแพร่หลายนอกจากนี้ยังมีแม่กุ้งตัวโต ปลากระบอกน้ำกร่อยตัวโต รสมันกร่อยกว่าที่อื่น

อำเภอปากพะยูนมีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญคือ

วัดพระเกิด ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 4 ตำบลผาละมี เป็นวัดโบราณสร้างสมัยอยุธยา โบราณวัตถุที่สำคัญ คือ พระพุทธรูปปูนปั้นนูนสูงปางมารวิชัยอยู่ในศาลากว๊ารเปรียญ (เดิมน่าจะเป็นอุโบสถ เพราะด้านหลังมีเจดีย์ก่อด้วยอิฐ 1 องค์ปัจจุบันถูกทำลายไปแล้ว)

ภาพที่ 4.4 แผนที่แสดงที่ตั้งอำเภอปากพะยูน

วัดทุ่งขุนหลวง ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 5 ตำบลหารเทาเป็นวัดสร้างในสมัยอยุธยา มีพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ 1 องค์ พระสาวก 1 องค์ ศิลปะอยุธยา ชาวบ้านเรียกว่า “ตาดหลวงยายทอง”

จารึกอักษร จ.ป.ร. ที่บริเวณเพิงผาหน้าถ้ำเทวดา หมู่เกาะสี่เกาะห้าได้จารึกขึ้นเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสอำเภอปากพะยูน ใน พ.ศ. 2432 และทางจังหวัดโดยการนำของผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุงได้ดำเนินการก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไว้ที่บริเวณดังกล่าวในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2539 นอกจากนี้ทางจังหวัดดำเนินการก่อสร้างสะพานข้ามทะเลสาบสงขลาระหว่างบ้านเกาะยวน หมู่ที่ 2 ตำบลเกาะนางคำ อำเภอปากพะยูนกับบ้านชะแล้ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลาอีกด้วย (ชัยวุฒิ พิชะกุล,สว่าง โสติดพันธ์)

4.3 ประวัติวงเครื่องสายประสมวงพิพิธธรรมบรรเลง อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

วงเครื่องสายประสมวงพิพิธธรรมบรรเลง อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เป็นวงดนตรีที่ประวัติยาวนาน จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องดังนี้

เสถียร แสงสว่าง (สัมภาษณ์) เดิมชุนเปี่ยม แสงสว่าง เกิดที่ ตำบลคอนคัน อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา ขณะนั้นดำรงตำแหน่งกำนัน เล่นลิเก เล่นดนตรีไทย แต่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยเล่นทำหน้าที่ควบคุมและที่บ้านมีเครื่องเล่นแผ่นเสียง ต่อมาได้รับการแต่งตั้งให้เป็น ชุนเจริญภักดี (บัญญัติ พิพิธธรรม: สัมภาษณ์) และนามสกุล “แสงสว่าง” ได้รับการพระราชทานจากสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เนื่องจากชุนเปี่ยม ขณะนั้นดำรงตำแหน่งกำนัน ทำงานหนักจนใกล้สว่างจึงได้เข้าเฝ้าถวายรายงานสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ พระองค์จึงพระราชทานนามสกุล “แสงสว่าง” ให้ (บัญญัติ พิพิธธรรม: สัมภาษณ์) การก่อตั้งวงน่าจะตั้งขึ้นก่อนปี พ.ศ. 2432 เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จ ประทับแรมที่เกาะสี่ เกาะห้า อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ระหว่างวันที่ 22-24 กรกฎาคม พ.ศ. 2432 (ร.ศ.108)

ลักษณะเด่นของชุนเปี่ยม แสงสว่าง ชาว รูปหล่อ (อยู่ดี) ไม่สามารถหารูปได้ ฐานะดีมีคนมาบ้านไม่เคยขาดพี่น้องลูก ๆ หลาน ๆ มาเยอะ

(จากนี้ไปเป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความเป็นมาของวงในส่วนที่ 2 เนื่องจากไม่มีหลักฐานอะไรเหลือให้เห็นเลย) สมัยนั้นลุงเสถียรอายุ 2 ขวบ วงของพ่อ (นายจำ แสงสว่างลูกของชุนเปี่ยม แสงสว่าง) ประกอบด้วย 5 คน ซึ่งสมาชิกวงประกอบด้วยนายอ่ำ ทิพย์มนเทียร นายจำ แสงสว่าง ไวโกลิน ขลุ่ยปี ซอด้วง นายพิณ ออฮิปก พ่อของนายสมพร (สมาชิกในวงปัจจุบัน) นายหลัก (จ๋านามสกุลไม่ได้) และนายปรารถนา (จ๋านามสกุลไม่ได้) โดยเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบด้วย

ระนาดเอก (ระนาดเอกที่ใช้ในการบรรเลงสมัย ร. 5 ทำเอง ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ตัวรางทำด้วยไม้ขนุน) ไวโอลิน ซอด้วง ซออู้ ซอด้วง ไม่มีซิม ปี่ ขลุ่ย

ปัจจุบันเสียชีวิตหมดแล้ว สำหรับนายจำผู้เป็นพ่อของนายเสถียรเสียชีวิตคนสุดท้ายขณะอายุ 86 ปี เสียมาแล้ว 10 ปี

เพลงที่ใช้บรรเลง (เท่าจำได้) ประกอบด้วย โอยเรศ นางครวญ สร้อยสนตัด สมัยก่อนไปเล่นงานศพ ตามความชอบเดินไปประมาณ 3-4 กิโลเมตร ไม่มีค่าตอบแทน เป็นลักษณะของการขอช่วย บางครั้งก็อดข้าว ปัจจุบันก็เบือ ๆ แต่ก็อยากให้ลูกหลานเล่นสืบทอด

ในปัจจุบันวงเครื่องสายประสมได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็นวง “พัทธธรรมบรรเลง” โดยคุณบัญญัติ พัทธธรรม ซึ่งเป็นเจ้าของเขาขันริสอร์ทเป็นผู้ตั้งให้ ลุงเสถียรกล่าวว่าตนมีอายุมากแล้วไม่อยากจะเล่นดนตรีแล้วแต่ด้วยความเป็นห่วงลูก ๆ หลาน เลยต้องเล่น ถ้าตัวเองเลิกพวกเขาต้องเลิกเล่นไปด้วยแต่โชคดีที่ โรงเรียนวัดบ้านแหลมกวด มีการสอนถึง ม. 3 พอจบแล้วก็แยกย้ายกันไปถ้าเลิกเด็กก็ทิ้งไป สอนลูกเสมอว่า “ปีนี้ได้เท่านี้ปีหน้าต้องดีกว่านี้” เสถียร แสงสว่าง (สัมภาษณ์)

ภาพที่ 4.5 นายจำ แลงหลวง บุตรชายของขุนเจริญ ภัคดี

(นายเปี่ยม แลงหลวง)

ขุนเจริญภักดี (นายเปี่ยม แสงสว่าง)

นายจำ แสงสว่าง ไวโอิน ชลู่ยี่ ซอฮู้ ดั่ง (เสียชีวิต 86)

นายอ้า-ทิพย์มนเทียร ระนาด (เสียชีวิต 82)

นายพิณ ออฮิปก ชลู่ยี่ (เสียชีวิต 70)

นายหลัก (จ๋านามสกุลไม่ได้) ชลู่ยี่ (เสียชีวิต 75)

นายปรรรณา (จ๋านามสกุลไม่ได้) ซอฮู้
(เสียชีวิต 50 ด้วยอุบัติเหตุ)

นายเสถียร แสงสว่าง กลอง

ภาพที่ 4.6 แพนผังแสดงชื่อและตำแหน่งของนักดนตรีรุ่นที่ 1 และ 2

การถ่ายทอดและการรับงาน

โดยปกติมีการเรียนการสอนที่บ้าน ไม่ได้เล่นโน้ต ใช้วิธีการจำเป็นหลัก แต่ที่เขาชั้นริสอร์ทนิยมเพลงลูกทุ่ง สำหรับเพลงที่ใช้ในการบรรเลงในงานศพประกอบด้วยเพลงพัดชา สุดสงวน ช่วงแรกมักบรรเลงเพลงไทยเดิมก่อนแล้วตามด้วยเพลงลูกทุ่ง โดยมักบรรเลงก่อนพระสวดประมาณช่วง 18.00 น.จนถึงตีหนึ่ง สอง ปัจจุบันคิดค่าเครื่องราดประมาณ 1-2 พัน เพื่อความอยู่รอด บางโอกาสเล่นเสร็จแล้วต้องช่วยงานด้วย เล่นดนตรีมา 16 ปี แล้วไม่เคยได้เงินมาก่อน เนื่องจากสถานที่ที่ไปบรรเลงทั้งหมดบนแหลมกรวดนั้นส่วนใหญ่เป็นญาติ ๆ กันทั้งนั้น ปัจจุบันยังก็ต้องมีค่าเครื่องราด เป็นที่น่าภูมิใจคือปัจจุบันลูก ๆ ได้รับค่าจ้างจากการเล่นดนตรีแล้วมักจะเก็บฝากธนาคาร โดยเป็นเงินเก็บได้เป็นหมื่น ๆ จนผู้เป็นแม่ว่า ว่าทำไมไม่จ่ายเลยมีแต่ขอแม่โดยเด็กรุ่นใหม่มีความสบายใจได้ค่าตอบแทนในการถ่ายทอดในวงเพื่อน ๆ บ้างแต่ทุกคนเล่นได้ด้วยความรัก สำหรับเด็ก ๆ เรียนดนตรีระบบโรงเรียน โดยส่งไปเรียนในตัวอำเภอ

ปัจจุบันไม่มีเอกสารอะไรเหลืออยู่เลย การรับงานทั่ว ๆ ไปก็มีบ้างแต่น้อย ดนตรีไทยได้รับความสนใจเฉพาะคนที่ได้รับคนมีการศึกษา สำหรับคนมีการศึกษาจะชอบมาก แต่สำหรับวัยรุ่นไม่ได้สนใจเลย ถ้าผู้ฟังไม่สนใจก็ไม่อยากเล่น การเล่นดนตรีต้องขึ้นอยู่กับอารมณ์ เสถียร แสงสว่าง (สัมภาษณ์)

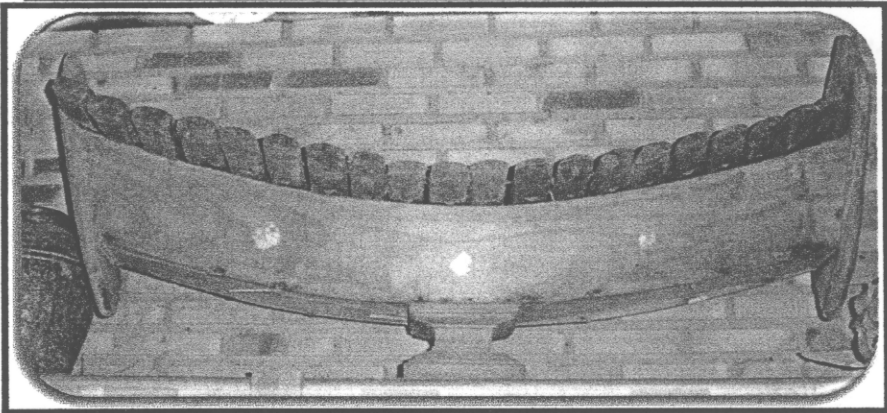
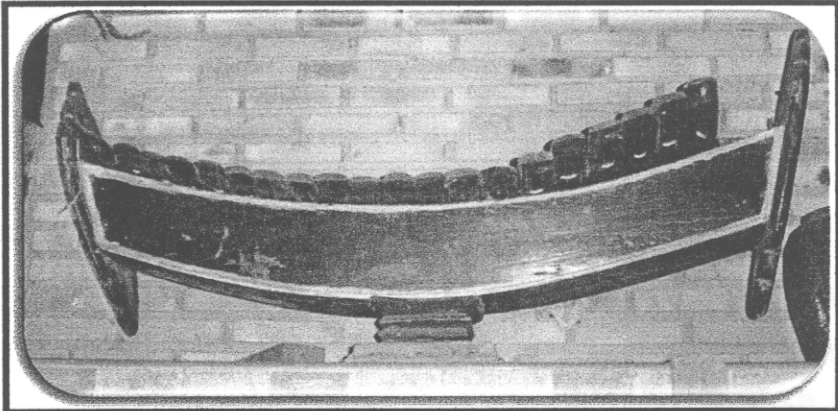
นอกจากนี้เสถียร แสงสว่างยังกล่าวว่ สมัยเด็ก ๆ พ่ออายุห้าสิบ..ก็ติดตามพ่อไป เอาใจใส่ เนื่องจากมีสายเลือก เพลงได้มาจากการฟัง บางทีจำไม่ได้ นักดนตรีส่วนใหญ่บนแหลมกวอดเวลาต่อเพลงจะใช้วิธีเทียบเสียงเอก ทุ่ม โดยยึดถือมาตั้งแต่สมัยของพ่อและลุงเสถียรยังสามารถบอกได้ว่าเสียงระนาดประกอบด้วยเสียงอะไรบ้าง การซ้อมน้อยมาก เนื่องจากอยู่ห่างกันหมู่ 7,8,9

สมัยก่อนคุณปู่เล่นลิเก โดยเป็นหัวหน้าวง ในขณะที่พ่อยังมีชีวิตอยู่ตัวลุงเสถียรเองก็ไม่ได้สนใจที่จะเล่นดนตรีเท่าไหร่นะ ต่อมาช่วงหลังตัวเองก็น้อยใจในตัวเองที่ไม่ได้สนใจประวัติของปู่ ขณะที่พ่อเสียชีวิตเสถียรอายุ 50 ปี คือช่วง 13 ปี ที่ผ่านมาโดยพ่อมีสุขภาพแข็งแรง แต่เสียชีวิตด้วยการเป็นลม เมื่ออายุ 86 ปี ลุงเสถียรจำไม่ได้เลยว่าสมาชิกในวงพ่อมีใครบ้าง ชื่ออะไรบ้าง ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายมาก เท่าที่จำได้พ่อเป็นคนที่ชอบสะสมแผ่นเสียงแต่พ่อเสียชีวิตไปเครื่องเล่นแผ่นเสียงลุงทุ่มรับมรดกไป โดยนับว่าเป็นสิ่งที่ทันสมัยมากในสมัยนั้น ถึงขนาดชาวบ้านต้องมามุงดูกันจนทำให้ชาวบ้านหักพังลงและก็มีชาวบ้านสงสัยว่าคนเข้าไปอยู่ในงานเสียงได้อย่างไร

คุณบัญญัติ พัทธธรรม (สัมภาษณ์) ว่า สมัยก่อนคนพัทลุงที่อยู่ กทม. มักจะเล่าเรื่องเก่า ๆ เกี่ยวกับขุนเปี่ยม เจริญภักดี ให้ฟังสมัยก่อนลุงจำเวลาไปเล่นดนตรีจะสวมหมวกเขี่ยนคิ้วและเป่าขลุ่ย ในขณะที่เล่น ๆ ไปก็จะมีมาร้องเพลงไทยเดิมประกอบให้เหมือนกับวิทยุ โดยวงที่เล่นในสมัยก่อนก็เป็นวงเครื่องสายประสม ประกอบด้วย นายนา นายลักษณะ นายแข็ง นายน้ำ นายพิณ และพ่อ (นายจำ) ต่อมามรดกของวงเครื่องระนาดซึ่งทำจากไม้หาดก็ตกทอดมาที่นายสุธน ในวงลุงอ๋า ทิพย์มณฑิธร ซึ่งลุงอ๋า(เป็นนักดนตรีที่มาเรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดราชบพิธ ในกรุงเทพฯ เวลากลับบ้านที่พัทลุงเมื่อไหร่ก็จะแต่งตัวดีมากนุ่งกางเกงขาสั้น สวมหมวก) ซึ่งนำไปไว้ที่กรุงเทพฯ ต่อมาคุณบัญญัติไปซื้อบ้านที่วังเพชรบูรณ์ ต่อมาได้รื้อเพื่อสร้างเป็นศูนย์การค้าเวสต์เทร็ดปัจจุบัน เปลี่ยนเป็นศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวสต์และก็ได้นำระนาดวางนี้ไปไว้ด้วย แต่ก็หายไปต่อมาได้ไปตามจนเจอที่ใกล้ ๆ กับวังสระประทุม โดยมีคนเอาไปตี จนสามารถนำกลับมาเก็บไว้จนถึงปัจจุบัน

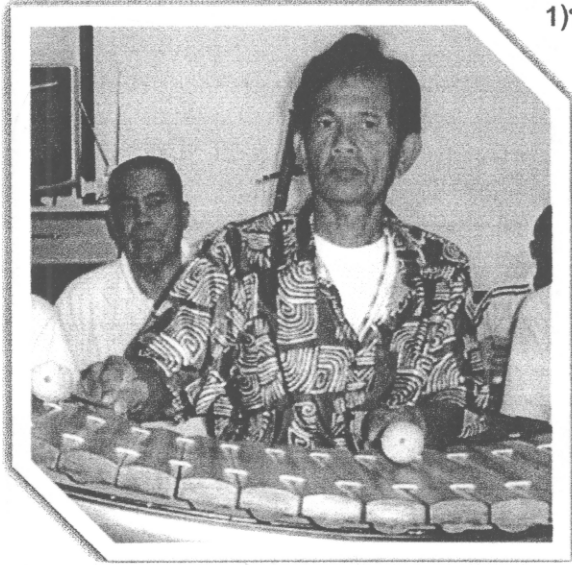

ภาพที่ 4.7 คุณบัญญัติ พิพิธธรรม

ภาพที่ 4.8 ภาพระนาดเอกที่ใช้บรรเลงในสมัยรัชกาลที่ 5 ปัจจุบันอยู่ที่
เขาศิวรีลอร์ห์อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

4.4 นักดนตรีวงพัทธธรรมบรรเลง อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

ภาพที่ 4.9 นายเสถียร แสงสว่าง หัวหวาน

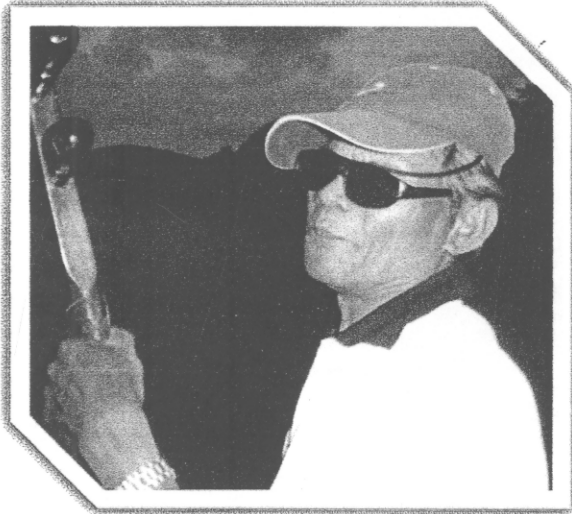
1) นายเสถียร แสงสว่าง เกิดเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2487 อายุ 67 ปี ปัจจุบันอยู่ที่บ้านเลขที่ 228 หมู่ 3 ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เป็นบุตรของนายหมูน และนางฉืด มีลูกเจ็ดคน ประกอบด้วยนางหนูเจียม นางหนูจวม นางหนูเจียน นายเสียน ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น ขจร (เสี้ยชีวิต) นางชนอม นายเสถียร และนายส่วน หลังจากนั้นพ่อแต่งงานใหม่กับแม่คนที่สองชื่อ

นางส่วน มีลูกเจ็ดคนผู้ชายหนึ่งคนคนที่สอง นอกนั้นผู้หญิงประกอบด้วยนางพวงน้อย นาง

พรทิพย์ นางเล็ก นายเพิ่มศักดิ์ แสงสว่าง ได้รับมรดกขลุ่ยของพ่อไป นางพรรณี นาง.....(จำไม่ได้) และนางลออ โดยพี่น้องจะอาศัยอยู่ปากพะยูนสองคนนอกนั้นอยู่ กทม.ลุงเสถียร มีลูก 4 คน เป็นชายทั้งหมดกับภรรยาคนแรกชื่อ เอม ปัจจุบันเป็นแม่ครัวอยู่ที่ เขาขันรีสอร์ท โดยลูกทั้ง 4 คน ชอบดนตรีแต่ไม่มีใครเล่นดนตรีเลย ประกอบด้วย นายไพศาล แสงสว่าง นายจัตตุภูมิ แสงสว่าง นายศักดิ์ชาย แสงสว่าง และนายธวัชชัย แสงสว่าง ต่อมาได้สมรสกับนางสุกัญญา แสงสว่าง มีบุตรตรี 1 คน คือ ด.ญ.วิภาวี แสงสว่าง กำลังศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นายเสถียรเริ่มเรียนการเล่นดนตรีกับบิดาคือ นายจำ แสงสว่าง เมื่ออายุ 15 ปี โดยการเริ่มจากการตีกลองแขก จากนั้นก็เรียนเครื่องดนตรีชิ้นอื่นๆ อีกจนสามารถเล่นได้เกือบทุกชนิด เช่น ระนาดเอก ไวโอลิน ซอด้วง กลองตบแรก ๆ เล่น ซอด้วง กลองตบ ระนาดเอก ไวโอลิน ปัจจุบันทำหน้าที่เป็นหัวหวานและเล่นระนาดเอกภายในวง

ประวัติทางการศึกษา เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดบ้านแหลมกรวด (อินทพรประดิษฐ์)

อาชีพ หลังจากเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วก็ได้ไม่ได้เรียนต่อก็ประกอบอาชีพทำประมงแต่ปัจจุบันอาชีพหลักทำสวนยางพาราเนื่องจากอายุมากไม่สามารถลงน้ำเพื่อทำอาชีพประมงได้ นอกจากนี้ยังเล่นดนตรีวงพัทธธรรมบรรเลง ประจำ ณ เขาขันรีสอร์ท ตามโอกาสที่มีงาน

ภาพที่ 4.10 นายแฉง เนรุต เล่นซอด้วง

บ้านแหลมกรวด (อินทประดิษฐ์)

อาชีพ หลังจากเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วก็ไม่ได้เรียนต่อก็ประกอบอาชีพทำประมง ปัจจุบันเสียขาข้างขวาเนื่องจากการติดเชื้อจึงไม่สามารถทำอาชีพประมงได้ นอกจากนี้ยังเล่นดนตรีวงพิพิธธรรมบรรเลง ประจำ ณ เขาขันสี่สอร์ท ตามโอกาสที่มีงาน

2) นายแฉง เนรุต ตำแหน่งซอด้วง เกิดวันที่ 28 มีนาคม 2487 อายุ 67 ปี สถานที่เกิด บ้านแหลมกรวด ต.เกาะหมาก อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง อาชีพประมง บิดาชื่อนายนวน เนรุต ภรรยาชื่อนางรอด แสงสว่าง มีบุตรชาย 3 คน บุตรสาว 1 คน รวม 4 คน ความสามารถด้านดนตรี เล่นซอด้วง ฝึกหัดเล่นดนตรีกับนายจำ แสงสว่างและนายเกลือม เริ่มเรียนดนตรีครั้งแรกเมื่ออายุ 24 ปี

ประวัติทางการศึกษา เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัด

ภาพที่ 4.11 นายประสาธ แทนประมุข
เล่นแอกคอร์ดเดียน

3) นายประสาธ แทนประมุข

ตำแหน่งแอกคอร์ดเดียน เกิดวันที่ 17 ตุลาคม 2492 อายุ 62 ปี สถานที่เกิด 34 หมู่ 10 ต. เกาะหมาก อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง บิดาชื่อ นายวงศ์ แทนประมุข มารดาชื่อ นางจำรัตน์ แทนประมุข ความสามารถทางด้านดนตรี เล่นแอกคอร์ดเดียน กีตาร์ โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองและการถามผู้รู้

อาชีพ หลังจากเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วก็ได้ไม่ได้เรียนต่อก็ประกอบอาชีพ ทำสวน รับจ้างทั่วไป นอกจากนี้ยังเล่นดนตรีวงพัทธธรรมบรรเลง ประจำ ณ เขาขันลีสอร์ท ตามโอกาสที่มีงาน

ภาพที่ 4.12 นายสมพร ออฮิปก เล่นซอด้วง

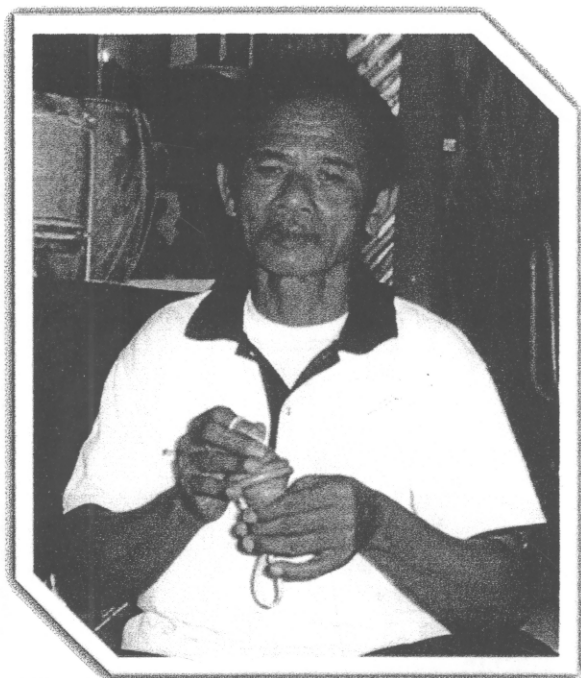
4) นายสมพร ออฮิปก

ตำแหน่ง ซอด้วง เกิด พฤษภาคม 2483 อายุ 71 ปี ที่อยู่ปัจจุบัน 205 ตำบล เกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง อาชีพ ทำนา บิดาชื่อ พิณ ออฮิปก มารดาชื่อ นางแกน ออฮิปก ภรรยาชื่อ นางปรีดา ออฮิปก มีบุตรชาย 5

ประวัติทางการศึกษา เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดบ้านแหลมกรวด (อินทระประดิษฐ์)

อาชีพ หลังจากเรียนจบชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วก็ได้ไม่ได้เรียนต่อก็ประกอบอาชีพทำนา ปัจจุบันยังเล่นดนตรีวงพัทธธรรมบรรเลง ประจำ ณ เขาขันลีสอร์ท ตามโอกาสที่มีงาน

ภาพที่ 4.13 นายสงบ ไกรแก้ว เล่นซึง

5) นายสงบ ไกรแก้ว

ตำแหน่ง ซึง เกิดวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2487 อายุ 67 ปี ที่อยู่ปัจจุบัน 154 หมู่ 3 ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง อาชีพ ทำสวน นักดนตรี บิดาชื่อ นายหืด ไกรแก้ว มารดาชื่อ นางหนู ชาว ไกรแก้ว ภรรยาชื่อ นางอรุณ ไกรแก้ว มีบุตรชาย 1 คน บุตรสาว 1 คน ประวัติด้านการศึกษา เรียนจบชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดบ้านแหลมกรวด (อินทระดิษฐ์)

อาชีพ หลังจากเรียนจบชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วก็ไม่ได้เรียนต่อก็ ประกอบอาชีพทำประมง และยังเล่นดนตรี

วงพิพิธธรรมบรรเลง ประจำ ณ เขาขันลีสอร์ท ตามโอกาสที่มีงาน

ภาพที่ 4.14 นายเลี่ยน อักขรรู เล่นซออู้

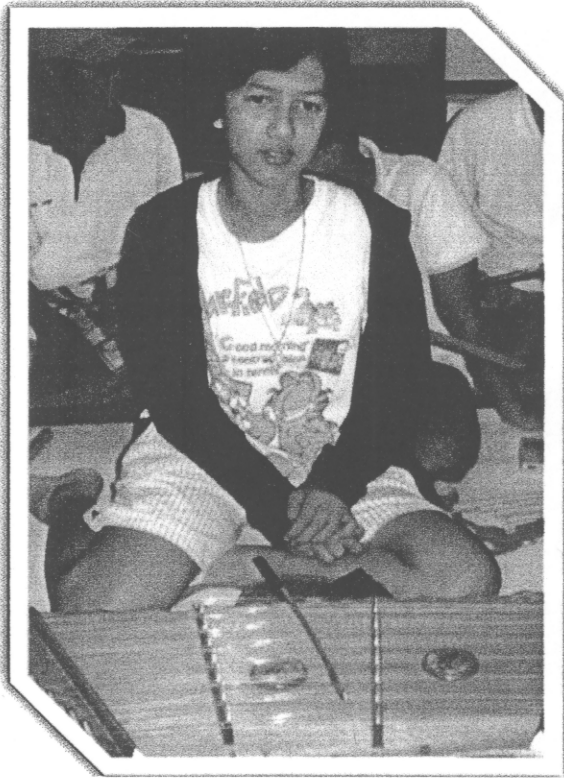
6) นายเลี่ยน อักขรรู

ตำแหน่ง ซออู้ เกิดวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2474 อายุ 80 ปี ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านแหลมกรวด อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง อาชีพ ทำนา ทำสวน และนักดนตรี บิดาชื่อ นายรัก อักขรรู มารดาชื่อ นางท่า อักขรรู ภรรยาชื่อ นางจินดา อักขรรู

ประวัติด้านการศึกษา เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดแตรประสาธน์เคราะห์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง เรียนดนตรีกับนายจำ แสงสว่าง ตั้งแต่อายุ 15 ปี โดยเครื่องดนตรีที่หัดขึ้นแรกได้แก่ ปี่ ต่อมาได้ฝึกเล่น ซออู้ ซอด้วง จนถึงปัจจุบัน

อาชีพ หลังจากเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วก็ไม่ได้เรียนต่อก็

ประกอบอาชีพทำทำนา ทำสวน และยังเล่นดนตรีวงพิพิธธรรมบรรเลง ประจำ ณ เขาขันลีสอร์ทตามโอกาสที่มีงาน

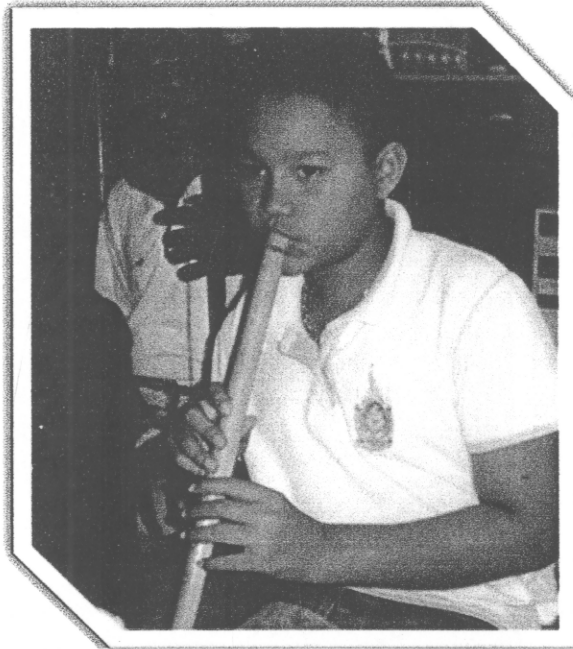
ภาพที่ 4.15 ด.ญ.วิภาวี แสงสว่าง เล่นซิม

เล่นซิม ภายใต้วง ซึ่งเป็นที่ภาคภูมิใจมากที่สุดที่ตัวเองเป็นนักดนตรีรุ่นเหลน (รุ่นที่ 4) ของตระกูล “แสงสว่าง” และจะยังสืบสานเจตนารมณ์ นี้ต่อไปเรื่อย ๆ

7) เด็กหญิงวิภาวี แสงสว่าง ตำแหน่ง ซิม อายุ 16 ปี เกิดวันที่ 13 กันยายน พ.ศ.2538 ที่อยู่ปัจจุบัน 228 หมู่ 3 ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุงบิดาชื่อนาย เสถียร แสงสว่าง มารดาชื่อนางสุกัญญา แสงสว่าง กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดบ้านแหลมกรวด (อินทพรประดิษฐ์) นอกจากเรียนดนตรีกับนายเสถียร แสงสว่างผู้ เป็นบิดาแล้วยังเรียนดนตรีกับอาจารย์ลินธนา สังข์ขาว โดยเริ่มเรียนตั้งแต่อายุ 9 ปี เครื่องดนตรีที่เริ่มหัดคือซิม ประสบการณ์ที่ประทับใจมากคือได้แข่งเดี่ยวระนาดได้รับ

เหรียญเงินและแข่งประเภทวงได้รับตำแหน่ง เหรียญทอง ณ จังหวัดพัทลุงปัจจุบันทำหน้าที่

ภาพที่ 4.16 ด.ช.ณัฐภูมิ จันทรสว่าง เล่นขลุ่ย

โทนร่ามะนา ฉิ่ง ฉาบ กลับ และฆ้อง ประสบการณ์ที่ประทับใจมากคือได้แข่งเดี่ยวขลุ่ยได้รับเหรียญทองและแข่งประเภทวงได้รับตำแหน่งเหรียญทอง ณ จังหวัดพัทลุง ปัจจุบันทำหน้าที่เล่นขลุ่ย ภายในวง ซึ่งเป็นที่ภาคภูมิใจมากที่สุดที่ตัวเองเป็นนักดนตรีรุ่นเหลน (รุ่นที่ 4) ของตระกูล “ออฮิปก” ซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกรุ่นที่ 1 และจะยังสืบสานเจตนารมณ์ นี้ต่อไปเรื่อย ๆ

8) เด็กชายณัฐภูมิ จันทรสว่าง ตำแหน่งขลุ่ย อายุ 16 ปี เกิดวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ.2538 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านแหลมกรวด ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง บิดาชื่อ นายสุการ์ณ จันทรสว่าง มารดาชื่อนางสุดารัตน์ ออฮิปก กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดบ้านแหลมกรวด (อินทระประดิษฐ์) นอกจากเรียนดนตรีกับนายเสถียร แสงสว่างแล้วยังเรียนดนตรีกับอาจารย์สุพล ออฮิปก โดยเริ่มเรียนตั้งแต่อายุ 9 ปี เครื่องดนตรีที่เริ่มหัดคือขลุ่ย ต่อมาก็หัดเล่น ระนาด ซอด้วง ซออู้ จะเข้

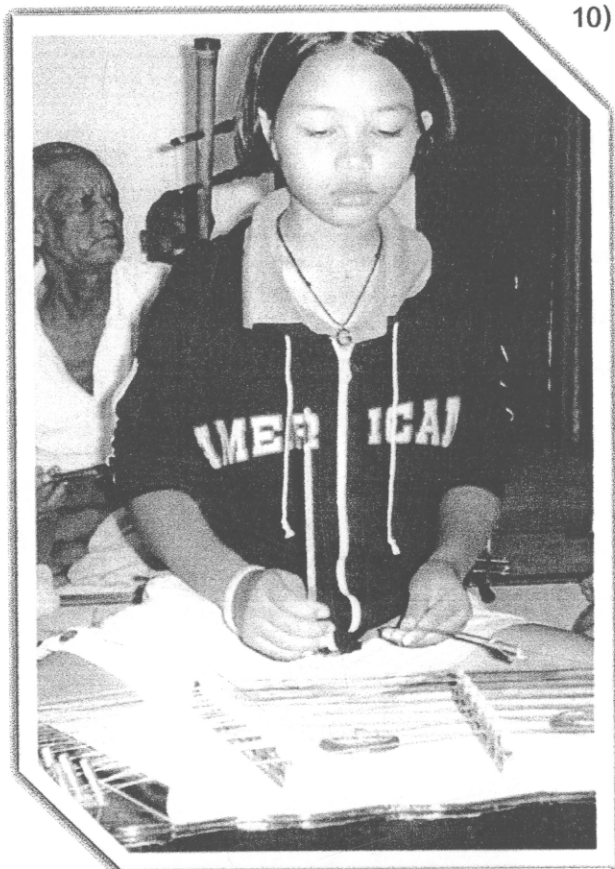

ภาพที่ 4.17 ด.ญ.ณัฐธิดา พรหมมา เล่นขลุ่ย

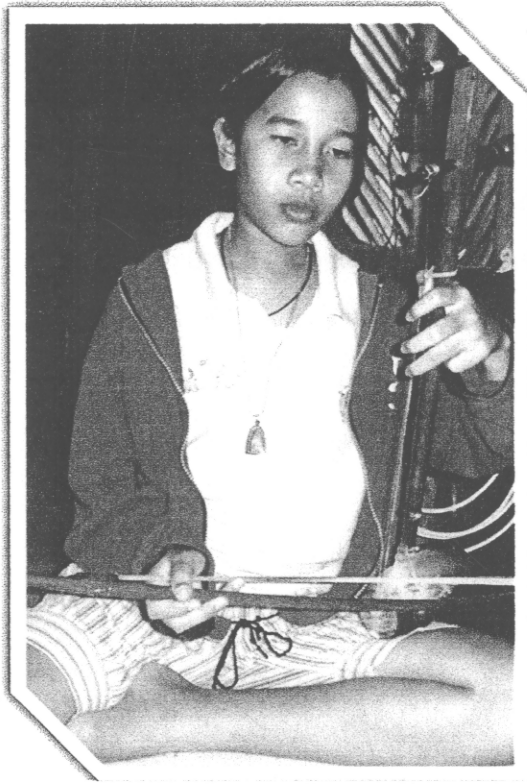
9) เด็กหญิงณัฐธิดา พรหมมา ตำแหน่ง
ขลุ่ย อายุ 18 ปี เกิดวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ.
2536 ที่อยู่ปัจจุบัน 198/1 หมู่ 3 บ้านแหลม
กรวดตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน
จังหวัดพัทลุง บิดาชื่อ นายเอก พรหมมา
มารดาชื่อนางสุทธิรา พรหมมา กำลังศึกษา
อยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดบ้าน
แหลมกรวด (อินทรประดิษฐ์) นอกจากเรียน
ดนตรีกับนายเสถียร แสงสว่างแล้วยังเรียน
ดนตรีกับอาจารย์สินธนา สังข์ขาว โดยเริ่ม
เรียนตั้งแต่อายุ 10 ปี เครื่องดนตรีที่เริ่มหัดคือ
ขลุ่ย ต่อมาก็หัดเล่น ระนาด ซอด้วง ซออู้ ซิมและ

จะเข้ ประสบการณ์ที่ประทับใจมากคือได้แข่งเดี่ยวระนาดได้รับเหรียญทองและแข่งประเภทวงได้รับ
ตำแหน่งเหรียญทอง ณ จังหวัดพัทลุง ปัจจุบันทำหน้าที่เล่นขลุ่ย ภายในวง

- 10) เด็กหญิงศิริวรรณ รักษ์ชูชื่น ตำแหน่ง ชิม อายุ 16 ปี เกิดวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ.2539 ที่อยู่ปัจจุบัน 224/1 หมู่ 3 ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง บิดาชื่อ นายเกียรติศักดิ์ รักษ์ชูชื่น มารดาชื่อ นางสมนึก รักษ์ชูชื่น กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน วัดบ้านแหลมกรวด (อินทรประดิษฐ์) นอกจากนี้เรียนดนตรีกับนายเสถียร แสงสว่างแล้วยังเรียนดนตรีกับอาจารย์สินธนา สังข์ขาว โดยเริ่มเรียนตั้งแต่อายุ 8 ปี เครื่องดนตรีที่เริ่มหัดคือขิม

ภาพที่ 4.16 ด.ญ.ศิริวรรณ รักษ์ชูชื่น เล่นขิม

ภาพที่ 4.19 ด.ญ.สุธิดา จันทรสว่าง

เล่นซอด้วง

11) เด็กหญิงสุธิดา จันทรสว่าง ตำแหน่ง ซอด้วง อายุ 16 ปี เกิดวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ.2539 ที่อยู่ ปัจจุบัน 47 หมู่ 7 ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง บิดาชื่อ นายสุพัทธ์ จันทรสว่าง มารดาชื่อ นางประไพ จันทรสว่าง กำลังศึกษาอยู่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดบ้านแหลมกรวด (อินทระประดิษฐ์) นอกจากเรียนดนตรีกับนายเสถียร แสงสว่างแล้วยังเรียนดนตรีกับอาจารย์สินธนา สังข์ขาว โดยเริ่มเรียนตั้งแต่อายุ 8 ปี เครื่องดนตรีที่เริ่มหัดคือซอด้วง ประสบการณ์ที่ประทับใจมากคือได้แข่งเดี่ยวซอด้วง ได้รับเหรียญทองและแข่งประเภทวงได้รับตำแหน่งเหรียญทอง ณ จังหวัดพัทลุง ปัจจุบันทำหน้าที่เล่นซอด้วง ภายในวง และจะยังสืบสานเจตนารมณ์ นี้ต่อไปเรื่อย ๆ

4.5 เพลงที่ใช้ในการบรรเลง

จากการศึกษาพบว่าเพลงที่วงพัทธธรมบรรเลง อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง นำมาบรรเลงนั้นสามารถแบ่งได้ 4 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1) ประเภทเพลงไทยแบบแผน ประกอบด้วย

- พัดชา
- สร้อยสนตัด
- ลาวจ้อย
- ลาวลำปางใหญ่
- ลาวครวญ
- ลาวสมเด็จ
- สีนวล
- ลาวดำเนินทราย
- ลาวลำปางเล็ก
- คางคกปากสระ
- ค้างคาวกินกล้วย
- ต้นวรเชษฐ์
- ลาวดวงเดือน
- ลาวเสียงเทียน
- มหาชัย
- ลาวกระทบไม้
- แขกมอญบางขุนพรหม
- เขมรปี่แก้ว
- นางครวญ

2) ประเภทเพลงพื้นบ้าน ประกอบด้วย

- ไทดำรำพัน
- กุหลาบเวียงพิงค์
- ช่อชวนชม
- ตาลีกีบัส

- น้อยใจยา
- ตะลุงฝากรัก
- หักคอไอ้เที่ยง
- ปักซี่ไต่บ้านเรา
- รำวงดาวพระศุกร์
- ฟ้อนเงี้ยว
- ล่องน่าน
- พม่ารำชวาน
- ตะลุงฝากรัก
- เพลงช้าง

3) ประเภทเพลงลูกทุ่ง ประกอบด้วย

- เขมรไล่ควาย
- สามสิบบึงแจ้ว
- เข้าเวรรอ
- บ้านนาสัญญารัก
- เสียงครวญจากเกาหลี่
- มอง
- น้ำค้างเดือนหก
- บัวตูมบัวบาน

4) ประเภทเพลงลูกกรุง

- ครวญ
- อุทยานดอกไม้
- หลานย่าโม
- นกเขาคูรัก
- พ่อแม่แม่อน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องวงเครื่องสายประสม: กรณีศึกษาคณะพิชิตธรรมบรณเจง อำเภอกปากพะยูน จังหวัดพัทลุงเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและสถานภาพในปัจจุบันของวงเครื่องสายประสมคณะพิชิตธรรมบรณเจง อำเภอกปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ขั้นตอน ระเบียบแบบแผนและเพลงที่ใช้บรณเจงและบทบาทของวงเครื่องสายประสมต่อสังคม จากการศึกษาค้นคว้าสามารถแบ่งประเด็นได้ดังนี้

5.1.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและสถานภาพในปัจจุบันของวงเครื่องสายประสม อำเภอกปากพะยูน จังหวัดพัทลุง พบว่า

วงเครื่องสายประสม อำเภอกปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เป็นวงดนตรีที่ประวัติยาวนานโดยการก่อตั้งของขุนเปี่ยม แสงสว่าง ซึ่งเกิดที่ ตำบลคอนคัน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ขณะนั้นดำรงตำแหน่งกำนัน เล่นลิเก เล่นดนตรีไทย แต่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยเล่นทำหน้าที่ควบคุมและที่บ้านมีเครื่องเล่นแผ่นเสียง ต่อมาได้รับการแต่งตั้งให้เป็น ขุนเจริญภักดี และนามสกุล “แสงสว่าง” ได้รับการพระราชทานจากสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เนื่องจากขุนเปี่ยม ขณะนั้นดำรงตำแหน่งกำนัน ทำงานหนักจนใกล้สว่างจึงได้เข้าเฝ้าถวายรายงานสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ พระองค์จึงพระราชทานนามสกุล “แสงสว่าง” ให้ การก่อตั้งวงน่าจะตั้งขึ้นก่อนปี พ.ศ. 2432 เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จ ประทับแรมที่เกาะสี เกาะห้า อำเภอกปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ระหว่างวันที่ 22-24 กรกฎาคม พ.ศ. 2432 (ร.ศ.108)

สมาชิกภายในวงประกอบด้วย นายจำ แสงสว่างลูกของขุนเปี่ยม แสงสว่าง) นายอ่ำ ทิพย์มนเทียร นายพิณ ออฮิปก พ่อของนายสมพร (สมาชิกในวงปัจจุบัน) นายหลัก (จำนามสกุลไม่ได้)และนายปรารถนา (จำนามสกุลไม่ได้) โดยเครื่องดนตรีที่ใช้บรณเจงประกอบด้วย ระนาดเอก (ระนาดเอกที่ใช้ในการบรณเจงสมัย ร. 5 ทำเอง ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ตัวรางทำด้วยไม้ขนุน) ไวโอลิน ซอด้วง ซอด้วง ไม้ซิม ปี และซลู่

ปัจจุบันเสียชีวิตหมดแล้ว สำหรับนายจำผู้เป็นพ่อของนายเสถียรเสียชีวิตคนสุดท้ายขณะอายุ 86 ปี เสียมาแล้ว 10 ปี (2540)

เพลงที่ใช้บรรเลง (เท่าจำได้) ประกอบด้วย เพลงโอยเรศ นางครวญ สร้อยสนตัดสมัยก่อนไปเล่นงานศพ ตามความชอบเดินไปประมาณ 3-4 กิโลเมตร ไม่มีค่าตอบแทน เป็นลักษณะของการขอช่วย (เล่นฟรี) บางครั้งก็อดข้าว ปัจจุบันก็เบือ ๆ แต่ก็อยากให้ลูกหลานเล่นสืบทอด

ในปัจจุบันวงเครื่องสายประสมได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็นวง “พิพิธธรรมบวรเลง” โดยคุณบัญญัติ พิพิธธรรม ซึ่งเป็นเจ้าของเขาขันรีสอร์ทเป็นผู้ตั้งให้

สถานภาพในปัจจุบันของวงเครื่องสายประสม อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

ปัจจุบันแม้ว่านักดนตรีรุ่นที่ 3 (นายเสถียร แสงสว่าง หรือรุ่นหลาน) ทุกคนมีอายุเฉลี่ย 60 ปี แต่ทุกคนก็ยังมีความสุขกับการเล่นดนตรีและไม่น่าท้อเนื่องจากมีนักดนตรีรุ่นที่ 4 (เด็กหญิงวิภาวี แสงสว่างหรือรุ่นเหลน) ยังสืบทอดเจตนาธรรมไว้อย่างเหนียวแน่น ประกอบกับนายบัญญัติ พิพิธธรรมซึ่งเป็นนักธุรกิจในท้องถิ่นเห็นคุณค่าและความสำคัญโดยได้สนับสนุนให้วงพิพิธธรรมบวรเลง เล่นประจำ ณ เขาขันรีสอร์ท อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นผู้ประกอบการในเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเฉลี่ยแล้วจะมีงานเล่นประจำประมาณ 4-5 คืน ต่อสัปดาห์ และได้รับค่าตอบแทนที่พอดำรงชีพอยู่ได้แต่นักดนตรีทุกคนก็ยังประกอบอาชีพหลักของตนเอง

5.1.2 เพื่อศึกษาบทบาทของดนตรีต่อสังคม

การศึกษาดนตรีไทยในจังหวัดพัทลุง : วงเครื่องสายประสมอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุงเพื่อศึกษาบทบาทของดนตรีต่อสังคม พบว่าวงเครื่องสายประสมอำเภอปากพะยูนยังรับงานทุกประเภท แต่ส่วนใหญ่งานที่ไปเล่นมักเป็นงานของญาติ ๆ ทั้งนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นงานขอช่วย (ฟรี) ปัจจุบันได้ตั้งค่าเครื่องรางงานละประมาณ 1-2 พัน และเล่นประจำที่ เขาขันรีสอร์ท โดยคุณบัญญัติ เป็นผู้จัดการและก็ได้รับค่าจ้างพออยู่ได้

5.2 อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องวงเครื่องสายประสม: กรณีศึกษาคณะพัทธธรรมบวรเลง อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุงเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา ประวัติความเป็นมาและสถานภาพในปัจจุบันของวงเครื่องสายประสมคณะพัทธธรรมบวรเลง อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ขั้นตอน ระเบียบแบบแผนและเพลงที่ใช้บรรเลงและบทบาทของวงเครื่องสายประสมต่อสังคม อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีประเด็นที่อภิปรายผลเพิ่มเติม ดังนี้

5.2.1 เกี่ยวกับประวัติและความเป็นมาของวงเครื่องสายประสม

ประเด็นสำคัญคือประวัติความเป็นมาของวงเครื่องสายประสมอำเภอปากพะยูนมีอายุยาวนานประมาณ 123 ปี ซึ่งเป็นการยากต่อการค้นคว้าและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยก็ยังพยายามเพื่อที่จะสืบค้นหาข้อมูลและหาการเชื่อมโยงจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตต่อไป

5.2.2 เกี่ยวกับนักดนตรี

ประเด็นสำคัญคือนักดนตรีส่วนใหญ่ไม่สามารถอ่านโน้ตที่บันทึกด้วยโน้ตเซอเวหรือโน้ตสากลได้ แต่สมาชิกรุ่นใหม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนจึงทำให้สามารถอ่านโน้ตที่เป็นระบบเซอเว (ตัวเลข) ได้ จึงทำให้สามารถเล่นเพลงได้หลากหลาย อีกทั้งหากนักดนตรีทุกคนสามารถอ่านโน้ตสากลได้ก็สามารถนำเพลงที่เขียนด้วยโน้ตสากลมาแจกให้แต่ละเครื่องเล่นได้เลยโดยใช้เวลาในการฝึกซ้อมน้อยลงแต่ได้คุณภาพ

5.2.3 เกี่ยวกับวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรี

ประเด็นสำคัญคือไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรทำให้ผู้ที่สนใจศึกษาไม่สามารถทำได้ด้วยตนเองต้องอาศัยการสอนตัวต่อตัวเท่านั้น ซึ่งทำให้การถ่ายทอดซ้ำและมีขีดจำกัดโดยต้องขึ้นอยู่กับครูผู้สอนเท่านั้น

5.2.4 เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชน

จากการศึกษาและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้วิจัยพบว่าวงเครื่องสายประสมอำเภอปากพะยูน เป็นวงที่ทำหน้าที่รับใช้ชุมชนและสังคมในพื้นที่อำเภอปากพะยูนอย่างน่าชื่นชม กล่าวคือไม่ว่าจะมีงานที่ไหน ใกล้หรือไกล วงก็จะไปร่วมบรรเลงให้เสมอแม้ว่าจะได้หรือไม่ได้ค่าตอบแทนก็ตาม และอีกประเด็นคือการที่วงเครื่องสายประสมได้มีที่เล่นประจำนับว่าเป็นการได้

อวดศักยภาพของคนในชุมชน ท้องถิ่น และเป็นจุดที่นำเสนอใจของผู้ที่มาเยือนเสมอ ๆ ยังเป็นที่ ที่ให้เด็ก ๆ รุ่นใหม่ได้เห็นคุณค่าของดนตรีไทยพร้อมที่จะสืบสานอุดมการณ์ต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

สำหรับสิ่งที่ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้ศึกษาต่อไป ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการศึกษาวงเครื่องสายประสมอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง คือ

1. ศึกษาดนตรี ในด้านทำนอง โครงสร้าง ตามแนวดนตรีวิทยา
2. ศึกษาบทบาทหน้าที่ของดนตรีในสังคมวัฒนธรรมของชุมชน
3. ศึกษาความเชื่อมโยงที่ปรากฏในสังคมวัฒนธรรมของชาวบ้าน
4. ขบวนการถ่ายทอดและการต่อเพลง

บรรณานุกรม

- เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี.(2530). **สังคตินิยว่าด้วยดนตรีไทย**. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- ณรงค์ชัย ปิฎกัษต์.(2543).**มานุษยดนตรีวิทยาคนตรีพื้นบ้านไทยภาคใต้**.
วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประกาศ ขวัญประดับ. (2540). **รองเง็ง : ระบายและดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ของไทย**.
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประพนธ์ เรื่องณรงค์. (2527). **ตำนานการละเล่นและภาษาชาวใต้**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ประชุมพงศาวดาร เล่ม 12. (2507). **พงศาวดารเมืองพัทลุง**. กรุงเทพมหานคร : ครูสภา.
- ปัญญา รุ่งเรือง. (2517). **ประวัติดนตรีไทย**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ปรีชา นุ่นสุ. (2528). **หนังตะลุง**. ใน เทียนศรี ตึกและคณะ (บรรณาธิการ), **วัฒนธรรมพื้นบ้าน:
คติความเชื่อ** หน้า 135. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2529). **ดนตรีวิจักษ์**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สยามสมัย.
- ดวงใจ อมาตยกุล.(2533). **ดนตรีตะวันออก**.กรุงเทพมหานคร: คณะศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภิญโญ จิตต์ธรรม.(2522). **ความรู้เรื่องหนัง**.ใน **นิทรรศการวัฒนธรรมไทยครั้งที่ 2** หน้า 20-23.
กรุงเทพฯ: กองวัฒนธรรม กรมศาสนา.
- มนูญ ทรงกัลยาณวัตร. (2531). **เมืองพัทลุงตามความในตำนาน**,ในรายงานการสัมมนา
ประวัติศาสตร์และโบราณคดีพัทลุง. บรรณาธิการโดย สารูป ฤทธิสุข. หน้า 66-71. **พัทลุง :
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง โรงเรียนสตรีพัทลุง**.
- บังอร ปิยะพันธุ์.(2537).**ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้**. (พิมพ์ครั้งที่ 1).
กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สุจิตต์ วงศ์เทศ. (2532). **ร้องรำทำเพลง : ดนตรีชาวสยาม**. กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- สุจิตต์ พงศ์ไพบูลย์.(2529). **"ความเชื่อของชาวภาคใต้"** , ใน **สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้**
เล่ม 2 .หน้า 478-482. กรุงเทพมหานคร: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุกรี เจริญสุข.(2538). **ดนตรีชาวสยาม**.กรุงเทพฯ: Dr.Sax.
- สถาบันทักษิณคดีศึกษา. (2529). **สารานุกรมภาคใต้**.พ.ศ.2519 เล่ม 1-10.กรุงเทพฯ:
อมรินทร์การพิมพ์.

สุวิทย์ ทองศรีเกตุ .(2524). ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับภูมิศาสตร์ในคาบสมุทรมลายู.
วิชา,5 (2),92-93.

พัทลุง.(2539). ตามรอยประวัติศาสตร์ รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาส เกะสี เกะห้า ร.ศ.108. :
ม.ป.ท.

วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล.(2541).ประชุมวิชาการดนตรีครั้งที่3.
บริษัทพิณเนศ ฟรินติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด.

_____ .(2545).ประชุมวิชาการดนตรีครั้งที่4.

วิทยาลัยดุริยางคศิลป์: มหาวิทยาลัยมหิดล.

_____ .(2547).ประชุมวิชาการดนตรีครั้งที่ 5.

วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ :มหาวิทยาลัยมหิดล.

หลวงรัตนมนตรี. (2450). รายงานอำเภอปากพะยูน เมืองพัทลุง ร.ศ.126. :ม.ป.ท..

ออนไลน์

จังหวัดพัทลุง (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.phatthalung.go.th/main.php>

อำเภอปากพะยูน (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:

<http://www.thaitambon.com/tambon/tmapsouth.htm>

วงดนตรีไทย (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://art4kid.multiply.com/>

เครื่องดนตรีไทย (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:

<http://kanchanapisek.or.th/kp6/BOOK1/chapter9/t1-9-1.htm>

บุคลานุกรม

เสถียร แสงสว่าง. นักดนตรี. 2553. สัมภาษณ์. 15 มิถุนายน.

บัญญัติ พิพิธธรรม.นักธุรกิจท้องถิ่น. 2553. สัมภาษณ์. 15 มิถุนายน.

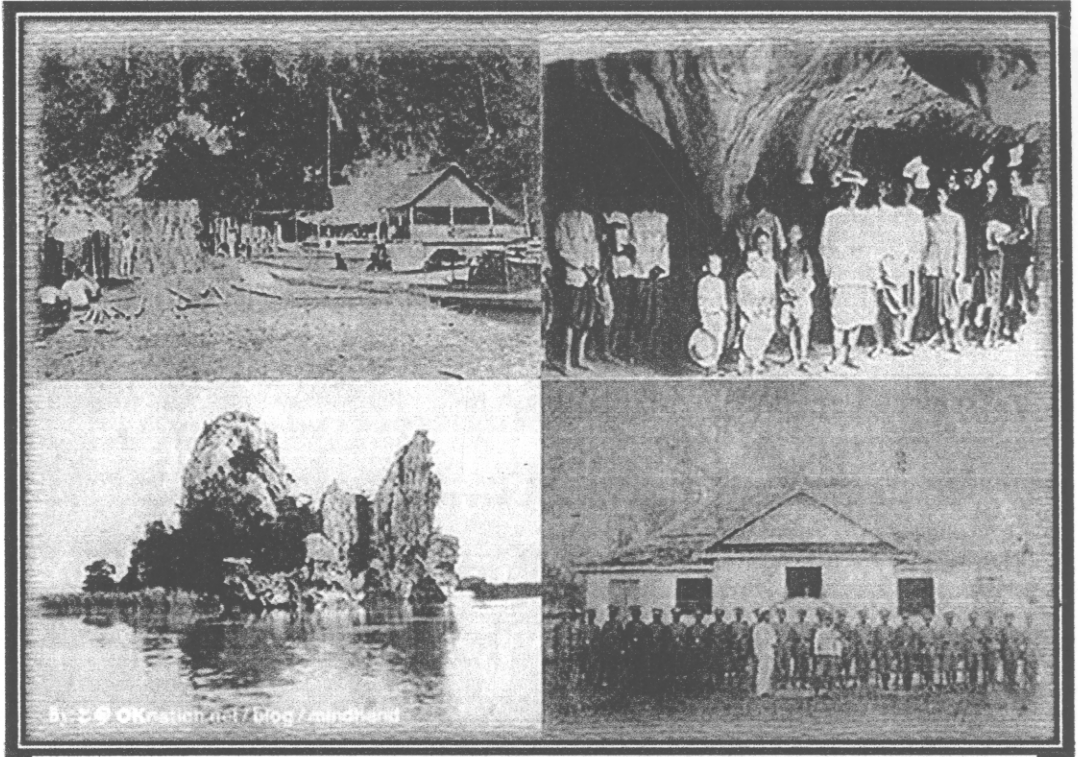
วิภาวี แสงสว่าง.นักดนตรี. 2553. สัมภาษณ์. 15 มิถุนายน.

สงบ ไกรแก้ว.นักดนตรี. 2553. สัมภาษณ์. 10 สิงหาคม.

ประสพ แทนประมุล. นักดนตรี. 2553. สัมภาษณ์. 10 สิงหาคม.

แนน เนรุด.นักดนตรี. 2553. สัมภาษณ์. 10 สิงหาคม.

ภาคผนวก

ภาพประกอบที่ 5 เดิมจ.ระพาลเกาะลิ เกาะห้า อำเภอปากพะยูน
จังหวัดพัทลุง

ภาพประกอบที่ 6 เดิมจ.ระพาลเกาะลิ เกาะห้า อำเภอปากพะยูน
จังหวัดพัทลุง

ลายพระราชหัตถเลขา

ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

วันที่ ๒๔ เดือนกุมภาพันธ์ ๑๒๖๕
แต่ครั้นเมื่อเวลาจวนขึ้นมีติดคามาก ก็เสด็จพักที่
ที่วัดเทพศิรินทร์หลายวัน เมื่อเวลานี้จึงได้ให้พระ-
องค์อรุณนิกรคุมเกณฑ์ขึ้นไปตั้ง จึงรักกลอยู่ที่หน้า
วัดท่ากรวดเวลาหนึ่ง ครั้นเวลาสาย พระองค์ทรงเสด็จ
มาเสด็จว่าได้ทำพิธีปลุกเสกไว้ใหญ่โตพร้อมแล้ว เป็นแต่
ยังสงสัยใจเล็กน้อยนัก เสด็จขึ้นที่มให้ไก่ไขว

วัดท่ากรวด อักษร ค. ม. ร. แลศกกรณ ๑๒๖๕ วิชา
ทำพิธีปลุกเสกเวลาหนึ่ง เป็นเวลาประมาณ ๓ ชั่วโมง
แล้วจึงเสด็จไปที่เทศน์ เป็นเทศน์ใหญ่ของเมืองพืทล
อยู่หลังเกาะสี่เกาะห้า ระยะทางขะโร่งหนึ่ง ตั้งท้าย
วัดกระคอง ในที่ที่ใกล้นี้เป็นมาแต่ช้านาน กลางสัก
สี่สี่บาทเท่านั้น ซึ่งทำปลุกเสกได้เกือบตลอด ทั้งหนึ่ง
เป็นทั้งทำหนึ่งเป็นเทศน์ ในคืนพระบาท ๕๐ คน ได้ไป
ตอมตัมที่ไกลๆ ในที่ที่ไม่มีสักทิวขึ้นเลยนอกจากกระคอง
เพราะเป็นขั้วขั้วขั้วหนึ่งเลย แลกระคองที่นี้ตัวเล็ก ๆ
เล็กกว่ากระคองที่เขย่งหนึ่ง ๆ ที่มีอยู่สักครึ่งหนึ่ง สัก
เหลือองทองแดง ไม่เคยกล่าวทำปลุกเสกมาก ผู้คนมา
ทำทำปลุกเสก ก็ตะคองจับเอาได้หลาย ๆ วิชาที่ระมา

ไม่เหมือนเนื้อ ไม่เหมือนหนัง ซึ่ง ๆ รวดเร็ว ๆ
 เท่ที่รัก จึงก็ทำไม่เหมือนกันด้วย สิวเคยได้ยินแต่เพลง
 มากกว่าอย่างอื่นแต่ที่เกาใจเพราะเพลงที่สวย ๆ จึงทักแล้ว
 ขึ้นไปเสียมาก ใครก็เชื่อว่ายังไม่ค่อยดี ดนตรีหนึ่งดังกว่าได้
 เหนออยู่ในสปริงขึ้นไปเพราะเสียงเครื่องที่ไล่ไล่เรื่อยไม่เพี้ยน
 คนเก่าใบนี้มาช่วยมาก จึงมีแต่สี่สี่สี่สี่ที่ต่าง ๆ เกือบ
 ๕-๖ เมินบีบเข้าเครื่องเขยื้อน ทำการลงไม้ไล่ล่าอยู่ดี ก็น่า
 เก็บประมาลงติดใจ ก็เหมือนจะไม่ได้อะไร แต่เท่าไรก็มีว่า
 เปรี้ยวอร่อยแล้ว คิดว่าน่าจะกินได้แล้วในภายหลัง ๆ
 ใจดี ๆ บางครั้งก็อยู่ข้างเตาผิง แล้วก็อยู่ข้างเครื่อง
 กากที่แดงไหม้ไปสี่สี่สี่สี่ หอมอร่อย เวลาเขมคนก็มีมาก
 พลันพัก

คนที่ ๒๕ เวลาที่เราไม่ทำอะไรเลยที่พัทลุง
 อดใจขอดใจไฟต้องเช่นจงจากจากของเก่า กอพันแรก
 ไปได้สักพัก ถ้าไม่ทอลตอนเมืองพัทลุงสักที่ทั้งนี้
 กอพันแรกมาลงงานออกมา แลเจมแต่ส่งทางใต้
 แลส่งตัวมาตกตองเมืองพัทลุงทางเหนือไม่แลเหมือนสิ่ง
 ในทโลมอกนี้ไม่มีเกาะ ก็แลไม่ตกตองไปได้อีกจะไม่เค
 เคย แต่ต้องอ้อมมาทางใต้ไม่เจอแต่ที่ติดตองที่ลมพัด

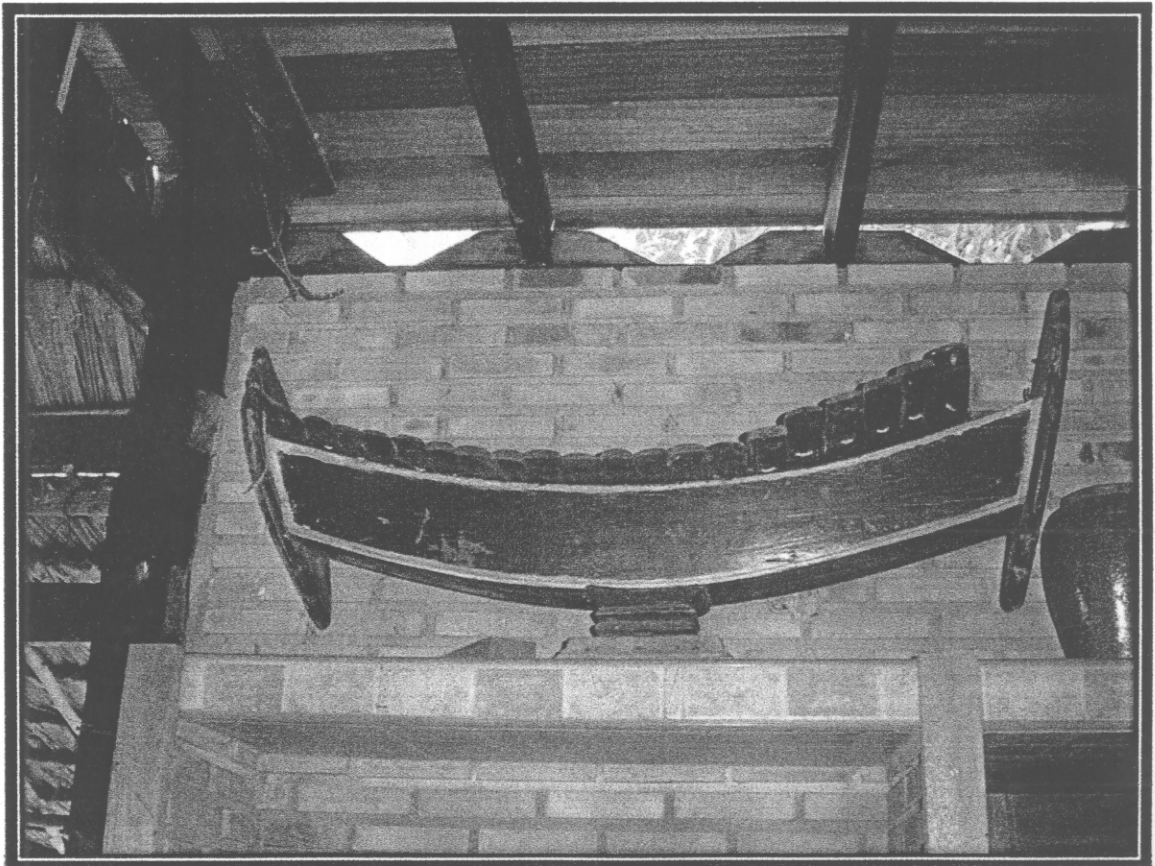

วันที่ ๒๔ เดิมคิดว่าจะไปเมืองพัทลุงในวันนั้น แต่ครั้นเมื่อเวลาวานซืนนี้ได้ความว่า
 ที่เมืองพัทลุงทำไว้แต่พลับพลาประทับร้อน เมื่อวานนี้จึงได้ให้พระมหาอรรคณิกธม
 เตนตฺตฺนไปตั้ง จึงพักอยู่ที่นี้พอได้ทำการเวลาหนึ่ง ครั้นเวลาสาย พระยาพัทลุงลงมา
 แจ้งว่าได้ทำพลับพลาไว้ใหญ่โตพร้อมแล้วเป็นแต่ยังสงสัยเล็กน้อยนำแผนที่มาให้แก้ไข
 ได้จารึกอักษร จ.ป.จ. และศักราช ๑๐๘ ไว้ที่หน้าเพิงศาลเทวดาแห่งหนึ่งเป็น
 ดิฉาปุณระงาย แล้วลงเรือไปที่เขาชันเป็นเกาะใหญ่ของเมืองพัทลุง อยู่หลังเกาะสี่เกาะ
 ห้า ระยะทางชั่วโมงหนึ่งตั้งชายไล่ กระจง ในที่ที่ไล่นี้เป็นป่าคอกแหลมกว้างสักสี่สิบลวา
 เท่านั้น ข้างซ้ายสกัดได้เกือบตลอด ข้างหนึ่งเป็นเกาะข้างหนึ่งเป็นทะเล ใช้คนประมาณ ๕๐
 คน เข้าไปตัดมาใกล้ๆ ในป่านี้ไม่มีสัตว์อันใดนอกจากกระจง เพราะเป็นที่โปร่งเดิน
 ง่าย และกระจงที่นี้ตัวเล็กๆ เล็กกว่ากระจงที่เคยเห็นที่อื่นๆ กันอยู่ สักครึ่งหนึ่ง สัตว์
 เหลืองทองขาว ไม่โตกว่ากระต่าย ดูน่ารักมาก ต้อนมาเข้าชายแล้วก็ตะครุบจับเอาได้ง่ายๆ
 กิริยาที่จะมาไม่เหมือนเนื้อ ไม่หนีคนไกล วังๆ หยุดๆ ไม่ใคร่จะเข้าที่รก วังก็เข้าไม่
 เหมือนกระต่าย กิริยาวังคล้ายหนูมากกว่าอย่างอื่น แต่ที่มาได้เห็นหลายสิบตัว วังหลบ
 หลังไปเสียมาก ไล่สี่เที่ยวจับได้สิบสี่ตัว คราวหนึ่งคงจะเห็นอยู่ในสิบตัวขึ้นไปหาสิบห้า
 ตัว การที่ไล่ได้น้อยเป็นเพราะเราไปนั่งหน้าชายมาก ล้วนแต่เสื้อสีสรรวต่างๆ เกือบจะ
 เป็นหีบนำยาเดรื่องเขียน ถ้ากระจงไม่ไล่ง่ายที่สุดจนเกือบมานั่งตักก็เห็นจะไม่ได้ตัว แต่
 เท่านั้นก็นับว่าเป็นได้มากอยู่แล้ว คิดว่าจะพาเข้าไปเลี้ยงในกรุงเทพฯ ให้ได้ กระจงใหญ่มี
 ข้างแต่น้อยได้ดูอยู่ข้างจะชื่องกว่าที่เคยเห็นไปเสียสักหน่อยอีกเวลาเย็นกลับมาพลับพลา

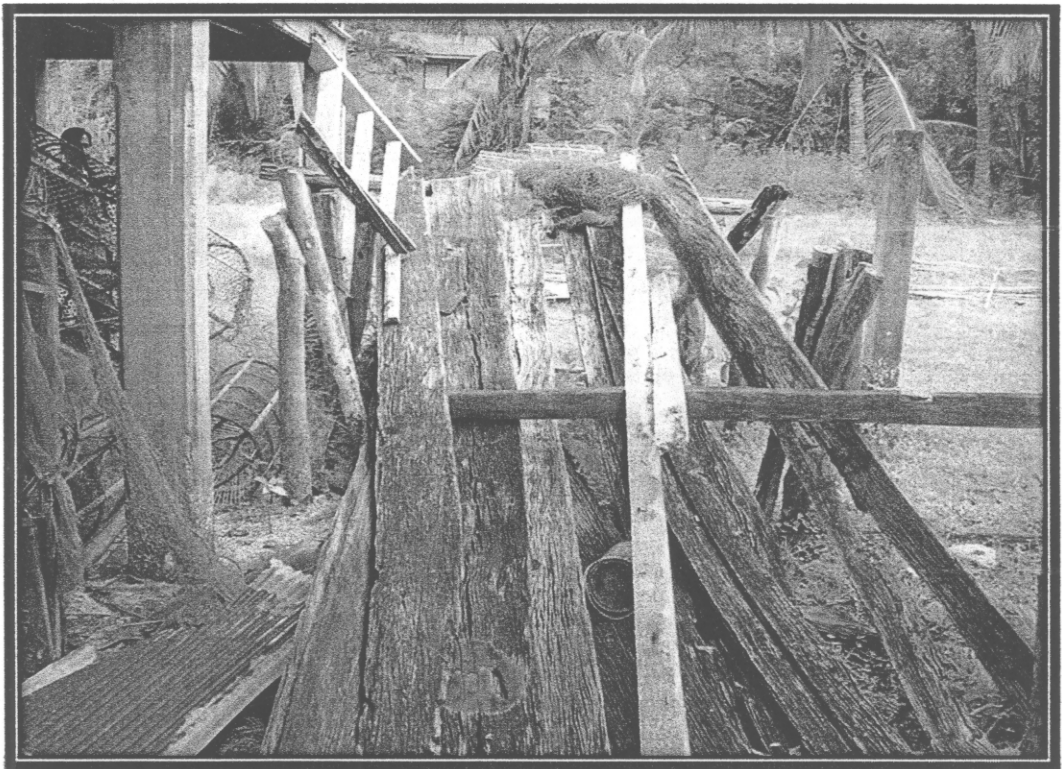
บริเวณที่ปะทะบ้านเขาชัน ระหว่างทางเลดีจจับกระจง

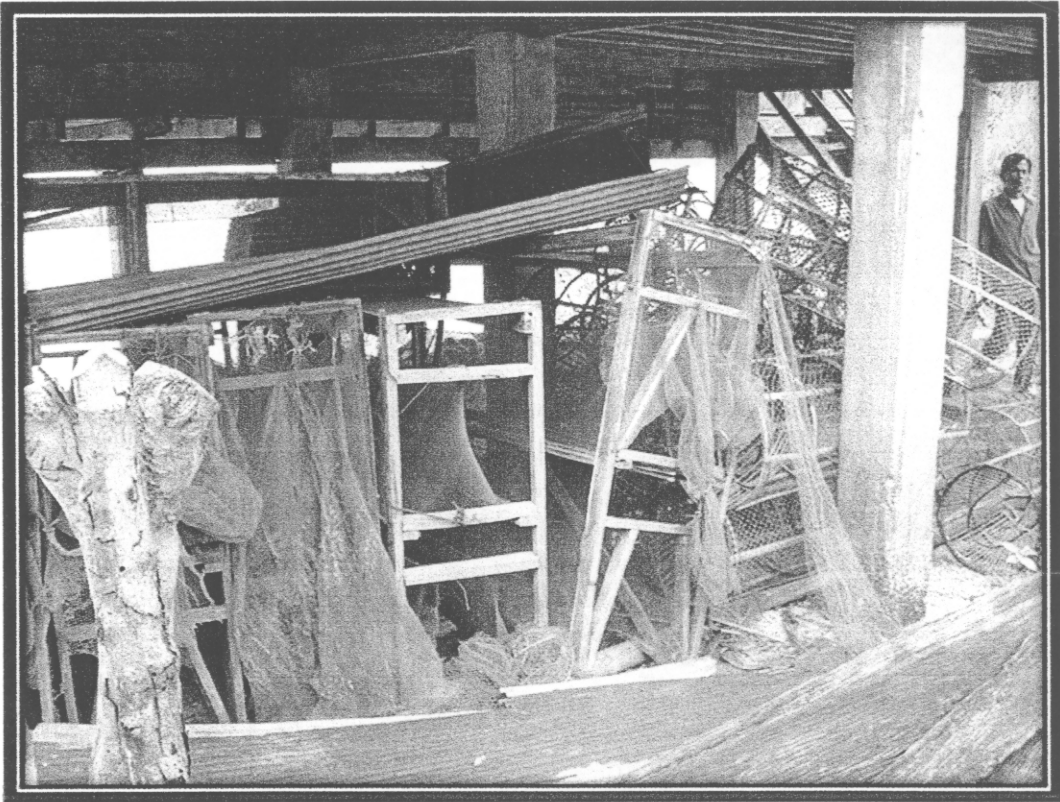
ธนาคาร.เอกตั้งแต่ครั้งใช้วัดกตที่ 5

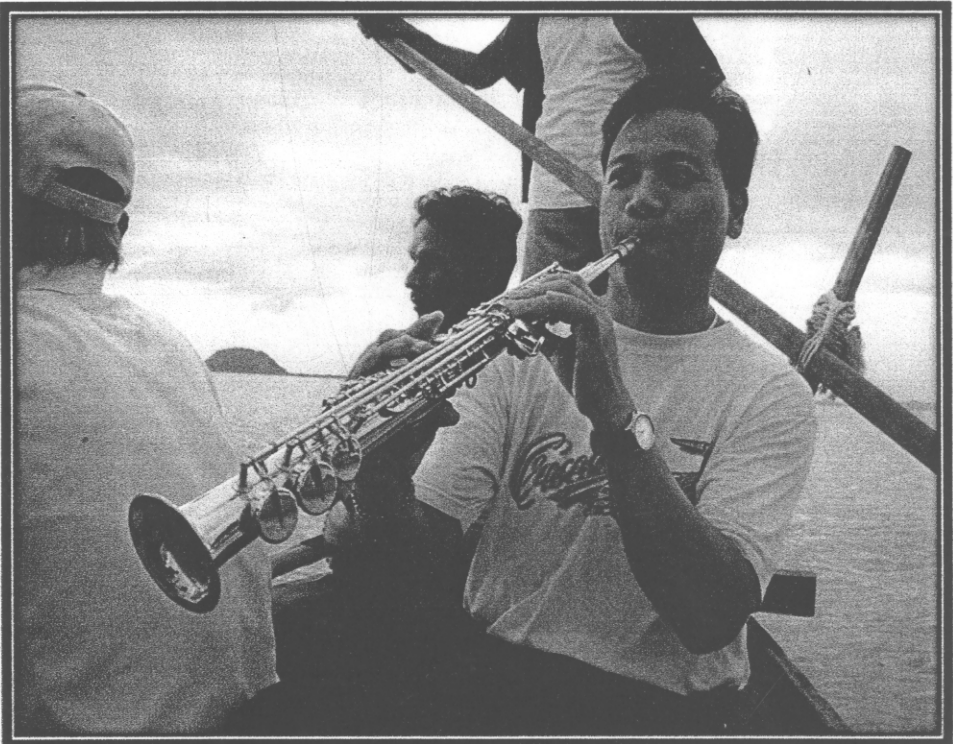
ไวโอลินของนายจำ แสงดวง มรดกชิ้นสุดท้ายให้นายเลียม แสงดวง อายุกว่า 89 ปี

บริเวณบ้านของนายเลียม แสงดวง บริเวณนี้เรียกว่า "ตี" ที่ยังเก็บใบมะพร้าวปัจจุบัน

บริเวณบ้านของนายจำ แลงลวงผู้เป็นพ่อของนายเด็ยล แลงลวง ลภาพยังดี

ผู้วิจัยบอเลงไซปอากโน แซดไซโงเฟน บนเรือร่วมกับวงฯ

วงเครื่องสายประหลมอำเภอบางปะอิน ะหว่างบรรเลง ณ เขาช้างริลลอร์ท

วงศ์วรรณกับครอบครัว